

DENDERLEEuw CENTRUMSTRATEN NOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-
OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

DENDERLEEuw CENTRUMSTRATEN

NOTA – 2024C319

ALEXIS WATTERMAN EN ERIK VERBEKE

DOSSIERSAMENSTELLING

Alexis Watterman, Erik Verbeke

PROJECT

Denderleeuw Centrumstraten – Nota (proefsleuven)

Projectcode: 2023I262 en 2024C319

Projectnaam: 23-DEN-CE

SOLVA Archeologierapport nr. 311

OPDRACHTHOUDER

SOLVA

Projectteam: Archeologie

Gentsesteenweg 1B

9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

Tel: 053/64 65 20

info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b

9320 EREMBODEGEM

Tel: 053/64 65 36

archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2024/12.857/28

Kaft: Archeoloog Alexis Watterman aan het werk in Zone VII van het proefsleuvenonderzoek te Denderleeuw Centrumstraten.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1.1	PLANMATIGE CONTEXT	7
1.2	WETTELIJK KADER.....	7
1.3	RESULTATEN.....	7
2.1	DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING	9
2.2	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER.....	21
2.3	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER	29
2.4	EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	31
3.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	33
3.2	ASSESSMENTRAPPORT.....	42
3.3	BIJLAGEN	125
4.1	LITERATUUR.....	126
4.2	WEBSITES	126

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Situering van het projectgebied op de bodemkaart (aangegeven met ster)	10
Figuur 2: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied	10
Figuur 3: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied	12
Figuur 4: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied	13
Figuur 5: Digitaal Terrein Model (DTM) met aanduiding van het projectgebied	14
Figuur 6: DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen	14
Figuur 7: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	15
Figuur 8: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	15
Figuur 9: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	15
Figuur 10: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	16
Figuur 11: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied, in het verlengde van Hoogteprofiel 5 (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	16
Figuur 12: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	16
Figuur 13: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023)	17
Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied	17
Figuur 15: Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied	18
Figuur 16: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied	18
Figuur 17: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied	19
Figuur 18: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied	19
Figuur 19: Luchtfoto uit 2022 met aanduiding van het projectgebied	20
Figuur 20: Schets van het grondplan van de publieke bunker. De rode bol geeft de ingang/uitgang aan waarvan de buitenmuur tijdens het proefsleuvenproject (zie 3.2.3.8) is aangesneden (bron: https://www.bunkergordel.be/14.039%20Schuilkelder%20Denderleeuw%20centrum.htm)	21
Figuur 21: Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied	23
Figuur 22: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied	24
Figuur 23: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied	25
Figuur 24: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied	26
Figuur 25: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied	27
Figuur 26: Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied	28
Figuur 27: Orthofoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied	28
Figuur 28: Orthofoto uit 2022 met aanduiding van het projectgebied	29
Figuur 29: CAI-locaties op de GRB met aanduiding van het projectgebied	31
Figuur 30: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied	34
Figuur 31: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied	34
Figuur 32: Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied	35
Figuur 33: Situering van de uitgevoerde proefsleuven op de GRB-basiskaart	39
Figuur 34: Situering van de profielen op het DTM. Voor de exacte locatie van de profielen zie de deelplannen van de desbetreffende proefsleuven in 3.2.3.	42
Figuur 35: Situering van de verschillende deelzones op het GRB basisplan. Per deelzone wordt weergegeven wat de minimale diepte van het eerste archeologisch relevante en leesbare niveau is	54
Figuur 36: Sporenplan van Zone I, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	56
Figuur 37: Sporenplan van Zone I, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	56
Figuur 38: Sporenplan van Zone II, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	60
Figuur 39: Sporenplan van Zone II, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	61
Figuur 40: Sporenplan van Zone II, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	61
Figuur 41: Sporenplan van Zone II, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879)	64
Figuur 42: Sporenplan van Zone III, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	67
Figuur 43: Sporenplan van Zone III, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	67
Figuur 44: Sporenplan van Zone III, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	68
Figuur 45: Detail van profiel 8AB op foto (bovenaan) en tekening (onderaan)	70
Figuur 46: Sporenplan van Zone III, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879)	72
Figuur 47: Sporenplan van Zone IV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	76
Figuur 48: Sporenplan van Zone IV, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	76
Figuur 49: Sporenplan van Zone V, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	85
Figuur 50: Samengestelde foto en digitale tekening van profiel 26AB	86
Figuur 51: Sporenplan van Zone VI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	88
Figuur 52: Sporenplan van Zone VI, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	88
Figuur 53: Sporenplan van Zone VI, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879)	90
Figuur 54: Sporenplan van Zone VII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	94
Figuur 55: Sporenplan van Zone VII, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879)	95
Figuur 56: Sporenplan van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	97
Figuur 57: Sporenplan van het noordwestelijk deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	98
Figuur 58: Sporenplan van het centrale deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan	98

Figuur 59: Sporenplan van het zuidoostelijk deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	99
Figuur 60: Sporenplan van Zone VIII, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	99
Figuur 61: Sporenplan van Zone VIII, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	100
Figuur 62: Sporenplan van Zone IX, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	106
Figuur 63: Sporenplan van Zone X, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	108
Figuur 64: Sporenplan van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	109
Figuur 65: Sporenplan van zuidwestelijk deel van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	109
Figuur 66: Sporenplan van noordoostelijk deel van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	110
Figuur 67: Sporenplan van Zone XII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	110
Figuur 68: Sporenplan van Zone XIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	111
Figuur 69: Sporenplan van Zone XIV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	111
Figuur 70: Sporenplan van Zone XV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	112
Figuur 71: Detail van het sporenplan van Zone XV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	112
Figuur 72: Sporenplan van Zone XVI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	116
Figuur 73: Sporenplan van Zone XVI, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.	117
Figuur 74: Sporenplan van Zone XVI, GPL A met weergave van interpretatie op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841).	118
Figuur 75: Aanduiding van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op de GRB-basiskaart.	122
Figuur 76: Aanduiding van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op de Poppkaart (1842-1879).	123
Figuur 77: Detail van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op een uitsnede van het KLIP.	123

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Profiel 1AB. De knuppelweg (I-4) is in het bruin omlijnd. De grens van de reductiezone is in stippellijn weergegeven, die van een recente verstoring in het rood.	43
Foto 2: Het zuidoostelijke uiteinde van profiel 6AB.	44
Foto 3: Een postkaart, afgestempeld in 1907, met zicht op de Sint-Amanduskerk vanuit het noordwesten (bron: https://blog.seniorennet.be/wilba/archief.php?catID=9764).	45
Foto 4: Een postkaart, datering ante quem 1935, met een verzicht op het dorpsplein en de Sint-Amanduskerk vanuit het noordwesten (bron: https://blog.seniorennet.be/wilba/archief.php?catID=9764).	46
Foto 5: Recente foto (april 2009) vanuit het noordwesten op de Sint-Amanduskerk en de huizen aan de zuidwestzijde van het dorpsplein (bron: Google Street View).	46
Foto 6: Recente foto (juni 2018) met zicht op de noordkant van de kerk met rechts de zijingang en doopkapel (bron: Google Street View).	47
Foto 7: Samengesteld fotobeeld van profiel 34AB.	49
Foto 8: Profiel 35AB.	50
Foto 9: Profiel 33AB.	50
Foto 10: Profiel 13AB.	51
Foto 11: Profiel 12AB. De lichtbruine horizont snijdt hier plots dieper in de onderliggende Apb horizont, wijzend op een lokale uitgraving. Onderaan de Apb horizont zijn nog net een aantal blekere vlekken te zien. Deze kunnen beschouwd worden als de laatste restanten van de oorspronkelijke uitlogingshorizont (E horizont).	52
Foto 12: Deel van GPL A in Zone XIII. Rechts is een duidelijk voorbeeld te zien van de lichtbruine uitgravingen in de donkerbruine ploeglaag. De donkergrijze sporen zijn latere, recente verstoringen.	53
Foto 13: Detail van de knuppelweg op GPL A in Zone I.	57
Foto 14: Het zuidelijke uiteinde van Zone II op GPL A met zicht op de verschillende muren. Tegen de oudere muur (rechts) is een tweefasige steunbeer geplaatst.	62
Foto 15: Overzichtsfoto van Zone II, GPL C.	63
Foto 16: Zicht vanuit het zuidoosten op Zone III, GPL A. Centraal zijn verschillende lineaire puinlagen te zien met soms nog grote stukken in verband. In de voorgrond zijn reeds de oudere loopniveaus (III-9 en III-10) te zien die onder het puin liggen.	69
Foto 17: Detail van profiel 9AB t.h.v. muur III-15. Links wordt ze doorbroken door de sleuf van een recent riool. Centraal is mogelijk nog een laatste restant van een steunbeer aanwezig.	71
Foto 18: Detail van profiel 9AB t.h.v. steunbeer III-3/29.	72
Foto 19: Het noordwestelijke uiteinde van Zone IV, GPL B. Centraal ligt een reeks (extractie)kuilen. Rechts bovenaan greppel IV-17/28.	77
Foto 20: Detail van Zone IV, GPL A t.h.v. de sporen IV-6, IV-7 en IV-8 die geïnterpreteerd worden als onderdelen van een klokkengieterskuil.	78
Foto 21: Detail van IV-7 en IV-8 op GPL A. In de linkerbenedenhoek is tevens een concentratie houtskool in IV-6 te zien.	78

Foto 22: Fragmenten van een klokmal uit kuil IV-2, geïdentificeerd door Michel Siebrand, archeoloog bij AWAP.	79
Foto 23: Zicht vanuit het noordwesten op de Sint-Amanduskerk uit 1895 (bron: Verdoodt 1987, 265, figuur 3).	80
Foto 24: Detail van Zone VI, GPL A t.h.v. de muur VI-7, greppel VI-6 en paalsporen VI-4, VI-9 en VI-10.	89
Foto 25: Detail van het noordoostelijke uiteinde van Zone VII, GPL A.	95
Foto 26: Detail van profiel 34AB met aanduiding van de verschillende lagen. In tuinlaag VII-37 is rechts een duidelijk spitspoor te zien. Voor een foto van het volledige profiel 34AB zie Foto 7.	96
Foto 27: Detail van het zuidwestelijke uiteinde van Zone VII, GPL A.	96
Foto 28: Detail van het zuidoostelijke deel van Zone VIII, GPL A. In de voorgrond is de opvulling van de vroegere, holle weg zichtbaar, in de achtergrond de onverstoorde, bruinoranje moederbodem.	101
Foto 29: Detail van het centrale gedeelte van Zone VIII, GPL A. Centraal links in het profiel is de schuilkelder te zien. Onderaan rechts is vermoedelijk het restant van een muur aanwezig. Het grootste deel van het vlak is echter ingenomen door de uitgebroken en vervolgens met zavel en betonbrokken opgevulde kelder van de voormalige school- en PMS-gebouwen.	102
Foto 30: Foto uit 1963 van de voormalige school- en PMS-gebouwen aan de A. De Cockstraat. De gebouwen bevinden zich naast de parking rechts in beeld (bron: Made in Denderland).	103
Foto 31: Detail van het noordwestelijke gedeelte van Zone VIII, GPL A. Links is muur VIII-2 zichtbaar alsook één steunbeer (VIII-10). Steunbeer VIII-1/7 is op dit beeld reeds uitgebroken maar bevond zich bovenaan op de foto t.h.v. de aldaar gegraven leidingsleuf. Steunbeer VIII-23 is enkel in het profiel zichtbaar dat te situeren is aan de rand van de werkput in de voorgrond van de foto.	104
Foto 32: Detail van het noordwestelijke gedeelte van Zone VIII, GPL B. In de moederbodem zijn verschillende kuilen aanwezig.	104
Foto 33: Zicht vanuit het zuidwesten op Zone IX, GPL A. Het grootste deel van de sleuf is verstoord. In de noordoostelijke hoek is nog net deel van een vrij recente beerput aanwezig.	107
Foto 34: Detail van de beerput (linksboven) en de kuil (IX-7, centraal boven) in de noordoostelijke hoek van Zone IX, GPL A.	107
Foto 35: Zicht op de recente fundering (XIII-6) die in het midden van Zone XIII, GPL A is aangetroffen.	113
Foto 36: Detail van enkele muren en de betonnen waterput in Zone XV, GPL A.	114
Foto 37: Coupe AB op de weg met karresporen (XVI-3).	118
Foto 38: Detail (links) en coupe AB (rechts) op spoor XIV-5.	119

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Plannenbundel	1/500 en 1/50	18/08/2023	S.Bilt
BIJLAGE 2	Terreingegevens, lijsten, foto's en tekeningen	N.v.t.	20/11/2024	SOLVA

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De gemeente Denderleeuw plant de herinrichting van het dorpscentrum. Hierbij worden alle open ruimtes ten noorden van de Sint-Amanduskerk omgevormd tot open en groene ontmoetingsplekken. Daarnaast wordt ook de wegenis vernieuwd en wordt een ontdubbeld rioleringsstelsel aangebracht.

Er werd reeds een archeologienota¹ bestaande uit een bureauonderzoek opgesteld. De resultaten daarvan worden hieronder in hoofdstuk 2 hernomen en verder aangevuld met informatie die relevant is voor het vervolgonderzoek.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** voor de herinrichting van het dorpscentrum. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.²

1.3 RESULTATEN

De gemeente Denderleeuw plant de herinrichting van het dorpscentrum. Hierbij worden alle open ruimtes ten noorden van de Sint-Amanduskerk omgevormd tot open en groene ontmoetingsplekken. Daarnaast wordt ook de wegenis vernieuwd en wordt een ontdubbeld rioleringsstelsel aangebracht.

Alvorens de geplande werken van start gaan, wordt er een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op heden is hiervan reeds het vooronderzoek uitgevoerd. Dit bestaat uit een bureauonderzoek en een proefsleuvenonderzoek.

Hierbij is vastgesteld dat de gemeente Denderleeuw minstens sinds de vroege middeleeuwen een continue bewoning kent. Het oorspronkelijke dorp is gesticht op de linker oeverwal van de Dender, waarbij de Sint-Amanduskerk ongetwijfeld het focuspunt van de bewoning vormde. De gemeente duikt in de historische bronnen voor het eerst op in 1146. Ook de oudst aangetroffen sporen in het proefsleuvenonderzoek zijn grosso modo in deze periode of ervoor te dateren. Er zijn echter ook enkele verspitte vondsten uit de vroege middeleeuwen aangetroffen. Samen met de vroeg- en volmiddeleeuwse graven die bij recent onderzoek in de Sint-Amanduskerk zijn ontdekt, tonen deze aan dat de kerk en de bewoning al minstens sinds de vroege/volle middeleeuwen aanwezig waren.

Er zijn indirecte aanwijzingen dat er ook voor de vroege middeleeuwen al menselijke activiteit was binnen het projectgebied. Op verschillende plaatsen zijn er verploegde vondsten uit de Romeinse periode en zelfs de metaaltijden aangetroffen. Er zijn voorlopig echter te weinig aanwijzingen om te kunnen spreken van een continue bewoning sinds deze periodes.

Zoals gezegd is er dus wel continue bewoning vanaf de vroege middeleeuwen. Uit de volle middeleeuwen zijn er op het dorpsplein voor de kerk verschillende paalsporen, kuilen, grachten en greppels aangetroffen. In de late middeleeuwen worden in heel het dorpscentrum sporen gecreëerd. Er zijn alvast paalsporen, (extractie)kuilen, greppels, grachten en de oorspronkelijke akkerlaag aangesneden. Na de late middeleeuwen worden er huizen gebouwd met bakstenen muren en kelders. Ook vinden we talrijke

¹ Nachtergaele, Herremans & De Maeyer 2023

² Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

(extractie)kuilen, afvalkuilen, greppels, ophogingslagen, akkerlagen terug. Uit de Tweede Wereldoorlog dateert een schuilmunker. Het projectgebied ten noorden van de bewoning langs de A. De Cockstraat en ten westen van die van de Guido Gezellestraat lijkt echter tot het einde van de 19de of de 20ste eeuw quasi enkel gebruikt te zijn als landbouwgebied, hoewel de aanwezigheid van aardewerk uit de metaaltijden ook hier menselijke aanwezigheid suggereert.

Ten noorden en zuiden van de kerk zijn restanten teruggevonden van vroegere kerkhofmuren. Er zijn echter nergens duidelijke graven aangetroffen. Ter hoogte van het dorpsplein voor de kerk zijn deze vermoedelijk voor een groot stuk verdwenen bij een afgraving van het dorpsplein in de 20ste eeuw. Een vergelijking met de opgravingen in de Sint-Amanduskerk doet vermoeden dat er enkel nog uitzonderlijk diep aangelegde graven te verwachten zijn. De beste bewaring van de oorspronkelijke graven is vermoedelijk te situeren ten noorden van de kerk, tussen de rand van de aldaar aangelegde proefsleuf en de doopkapel van de kerk.

Onder elke huidige weg zijn restanten van oudere voorlopers aangetroffen. De oudste dateerbare vondsten dateren uit de 16de-17de eeuw. Ongetwijfeld waren deze verkeersassen echter al langer in gebruik.

Tot slot dient nog vermeld te worden dat er vermoedelijk restanten aangetroffen zijn van een klokoven, op het dorpsplein net voor de kerk. Het is vooralsnog echter niet duidelijk in welke periode deze dient gedateerd te worden.

De geplande werken zullen een impact hebben op archeologisch waardevolle resten t.h.v. het dorpsplein voor de kerk, het pleintje voor café De Vrede, de parking voor het gemeentehuis en de straten die op deze zones aansluiten, m.u.v. de Moreelstraat. Elders reiken de geplande werken niet tot aan het eerste archeologisch relevante niveau of is de kans op (nog bewaarde) archeologisch waardevolle resten eerder laag.

Verder onderzoek van de bedreigde archeologisch waardevolle resten biedt een grote potentiële kenniswinst over het ontstaan en de vroegste geschiedenis van Denderleeuw en bij uitbreiding van andere dorpen langs de oevers van de Dender. Onze kennis hierover is thans immers beperkt en de toename ervan is bijna volledig afhankelijk van archeologische bronnen. Ook voor de latere perioden zijn de archeologische resten een bron van informatie die vaak niet in de historische data is terug te vinden. De potentiële kenniswinst bij verder onderzoek door middel van een opgraving weegt dan ook op tegen de kosten ervan.

2 BUREAUONDERZOEK

2.1 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

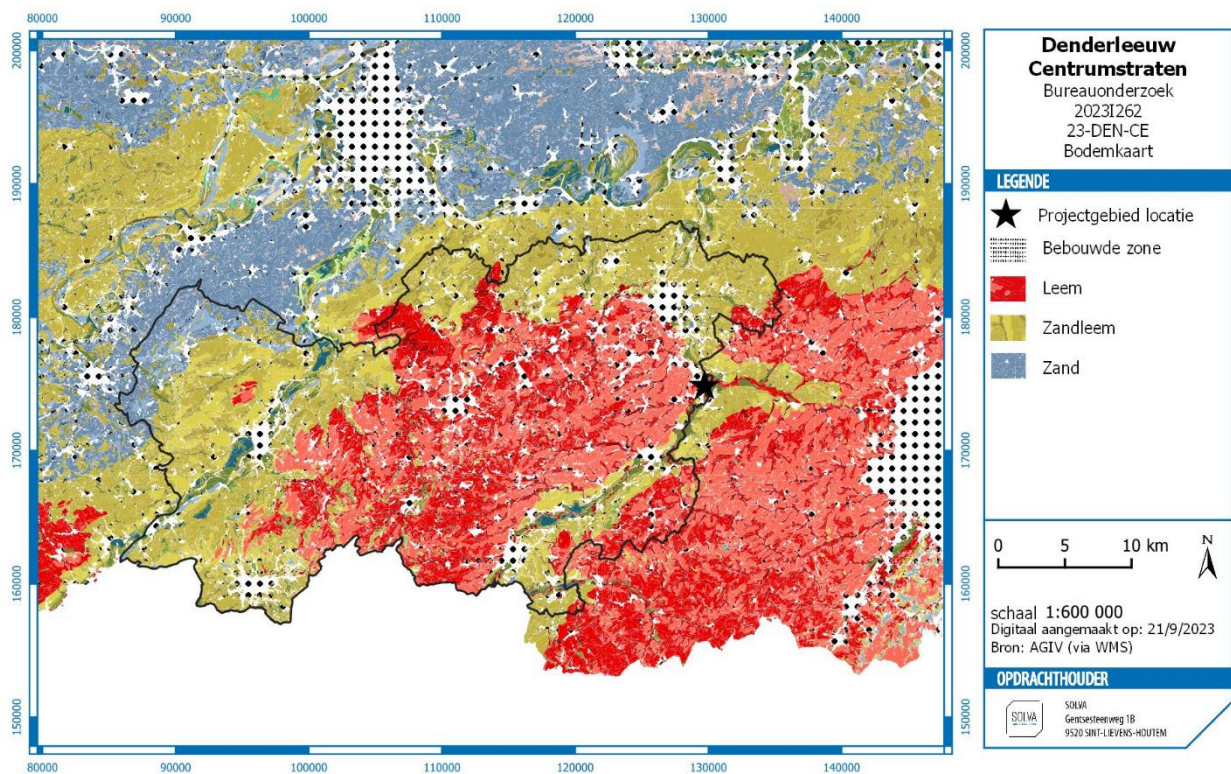
2.1.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Denderleeuw is gesitueerd in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de **Dendervallei**. De gemeente is gelegen in de **leemstreek**, maar het stadscentrum zelf is gekarteerd als **antropogene zone**. Als gemeente grenst Denderleeuw in het noorden aan de gemeente Aalst, in het oosten aan Affligem (Vlaams-Brabant), in het zuiden aan Liedekerke (Vlaams-Brabant) en in het westen aan Haaltert. Volgens het **gewestplan** (Figuur 2) valt het projectgebied binnen '**woongebied**'.

Het projectgebied ligt in de '**ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone**', en meer bepaald in het deel van het **Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict** (Sevenant et al. 2002, 158-163). Dit district bestaat uit een geaccidenteerd tertiair heuvellandschap waarop voornamelijk lemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in het zuiden van Vlaanderen.

Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuveld (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

De sterke erosie op het einde van het Tertiair en tijdens het Pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Figuur 1: Situering van het projectgebied op de bodemkaart (aangegeven met ster).

Figuur 2: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied.

2.1.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO³

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met o.a de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5 m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kappelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Het is aan de rand van deze laatste dat het projectgebied gesitueerd ligt. Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het Tertiair kleiig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellinggronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het Tertiair substraat dagzomen.

Geologie

Tijdens het Tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relictten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen).

Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het Weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte

³ We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De Tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het Holocene had eerst een riviererosie van het Pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de leperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingserosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

HET PROJECTGEBIED

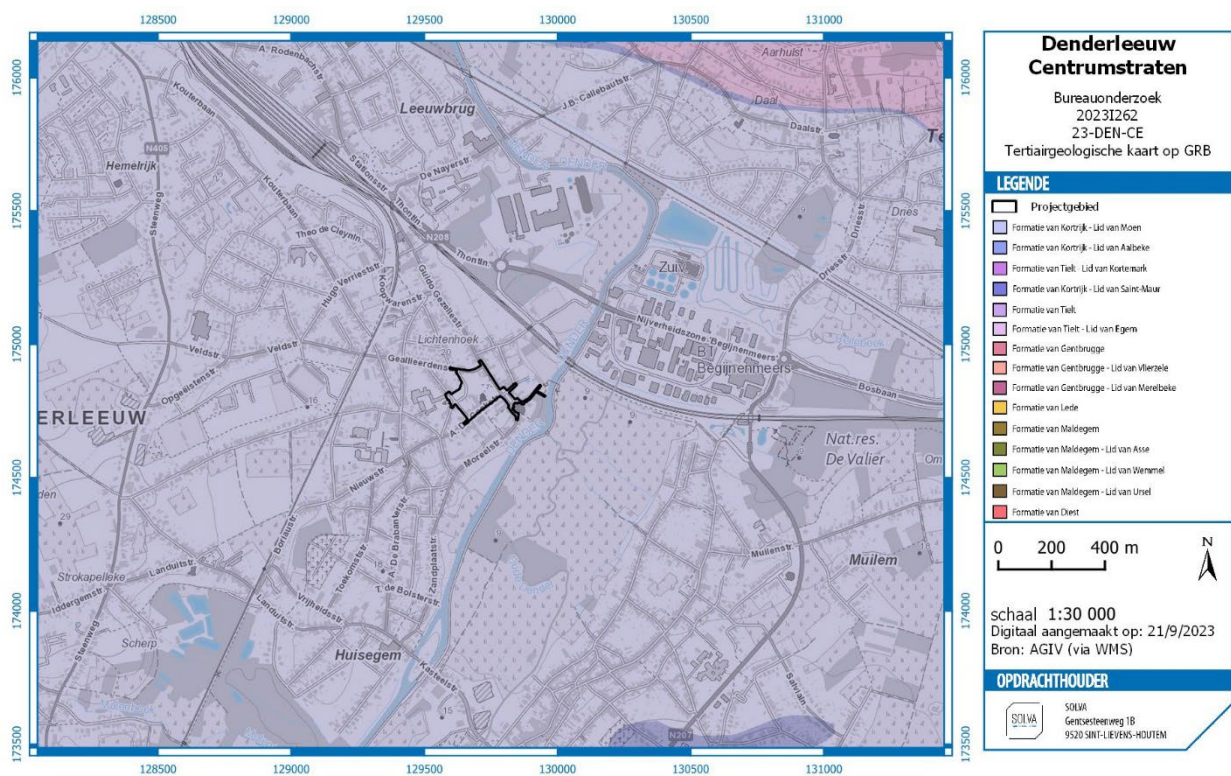
De **Quartaargeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied aan de linkerzijde als geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3) en aan de rechterzijde nabij de Dender: Holocene en/of Tardiglaciale fluviale afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3).

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk met het lid van Moen. Dit bevat grijze klei tot silt en is kleihoudend. De kleilagen bevatten *Nummulites planulatus*.

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

Figuur 3: Quartaargeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 4: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

2.1.3 FYSISCH-GEOGRAFISCHE SITUERING

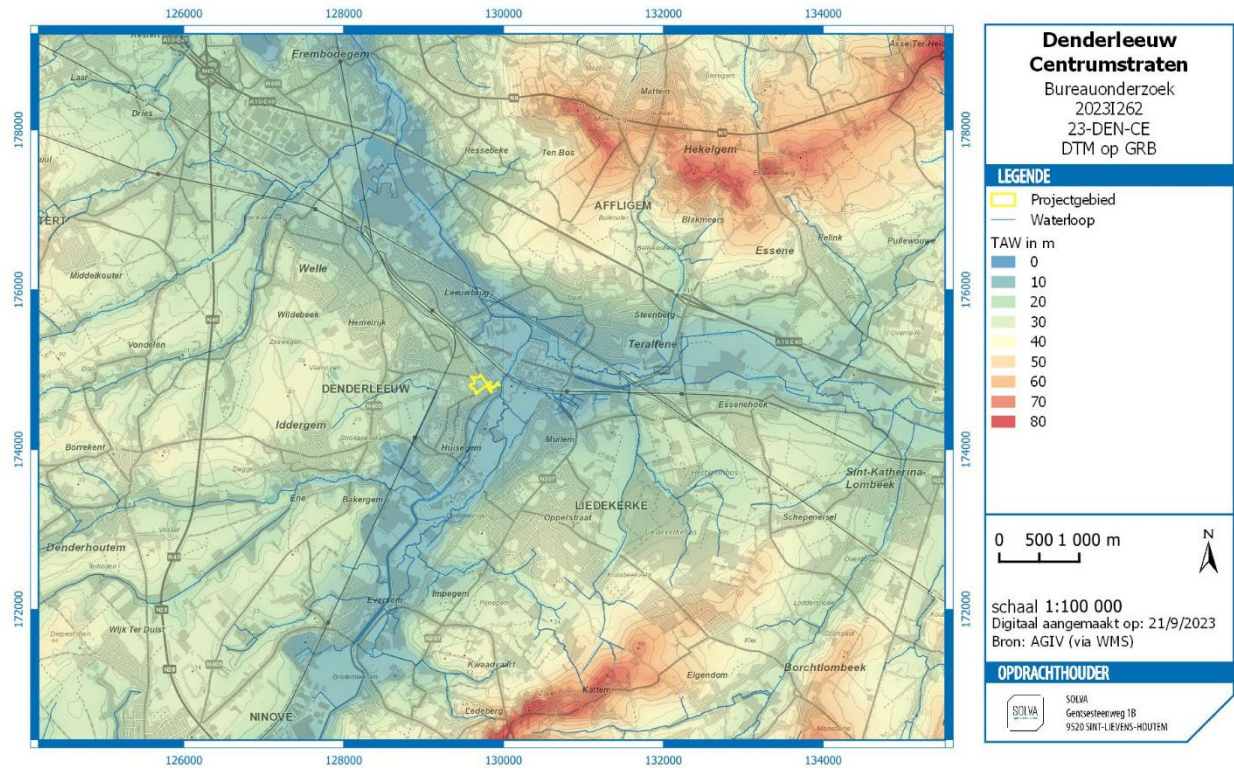
De gemeente Denderleeuw is gelegen in de Dendervallei. Op het **hoogtemodel** is te zien hoe het projectgebied aan de rand van de **riviervlakte** ligt. Het reliëf in de omgeving is glooiend, met hoogtes die schommelen tussen 0 en +80 m TAW (zie Figuur 5). Het projectgebied zelf ligt op een **licht hellend** terrein (afhellend naar het zuidoosten). Enkel in het oosten van het projectgebied langs de Pastorijweg (i.e. de straat die ten noordoosten van de Sint-Amanduskerk langs de pastorie naar de Dender loopt) is het verval iets groter.

De hoogtes binnen het projectgebied schommelen tussen +8 m en +18 m TAW (Figuur 6).

De **potentiële bodemerosiekaart** (Figuur 14) toont voor het projectgebied geen informatie. Ook uit de omliggende percelen valt er weinig af te leiden. Eén perceel aan de noordoostelijke zijde vertoont een hoge erosiegevoeligheid. Dit perceel ligt op de steilere overgang van het plateau naar de lager gelegen riviervlakte, vergelijkbaar met het oostelijke uiteinde van het projectgebied langs de Pastorijweg. De rest van het projectgebied is echter veel vlakker en grotendeels verhard of bebouwd, hier zal de potentiële bodemerosie wellicht eerder laag zijn.

De **bodemkaart** (Figuur 15) geeft aan dat de gronden van het projectgebied volledig in bebouwde zone (OB) gelegen zijn.

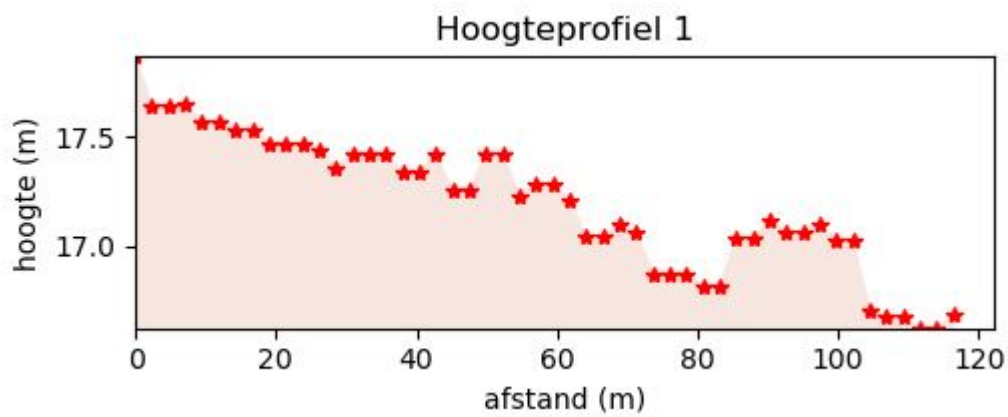
De **bodemassociatiekaart** (Figuur 16) toont aan dat het projectgebied deels is gelegen in een droge zandleemgrond met textuur B horizont of een verbrokkelde textuur B horizont (links, 28) en deels in natte alluviale gronden zonder profielontwikkeling die te wijten zijn aan de Dender (rechts, 60).

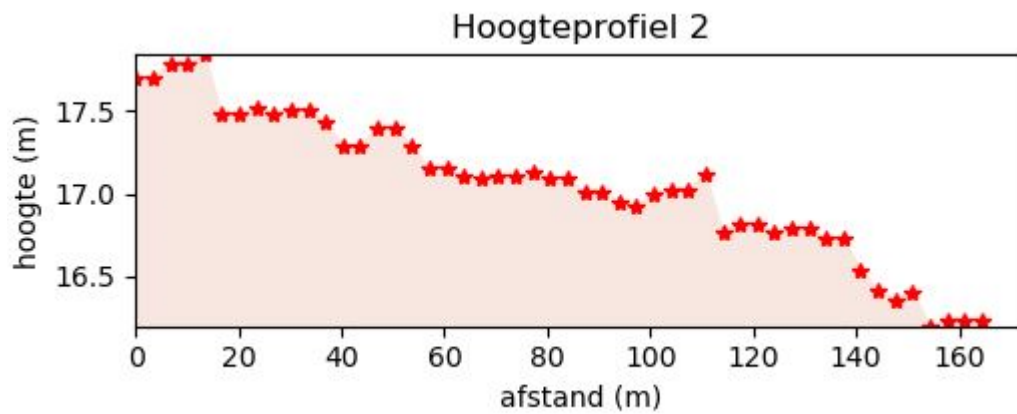
Figuur 5: Digitaal Terrein Model (DTM) met aanduiding van het projectgebied.

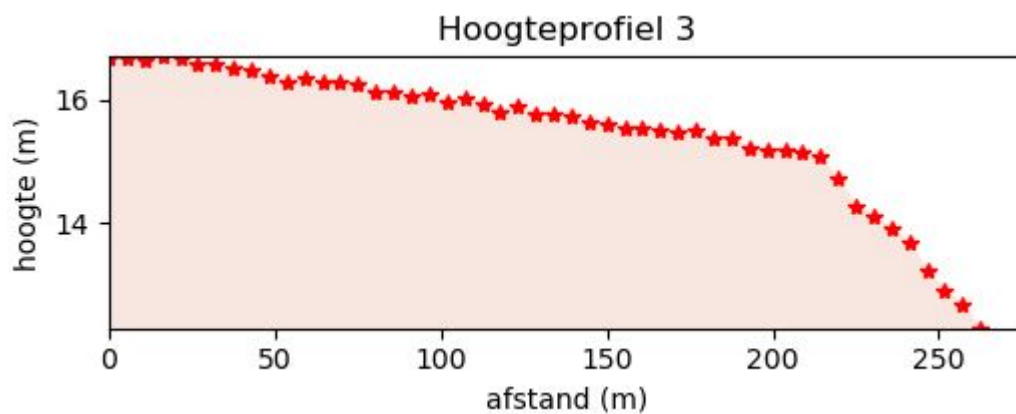
Figuur 6: DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen.

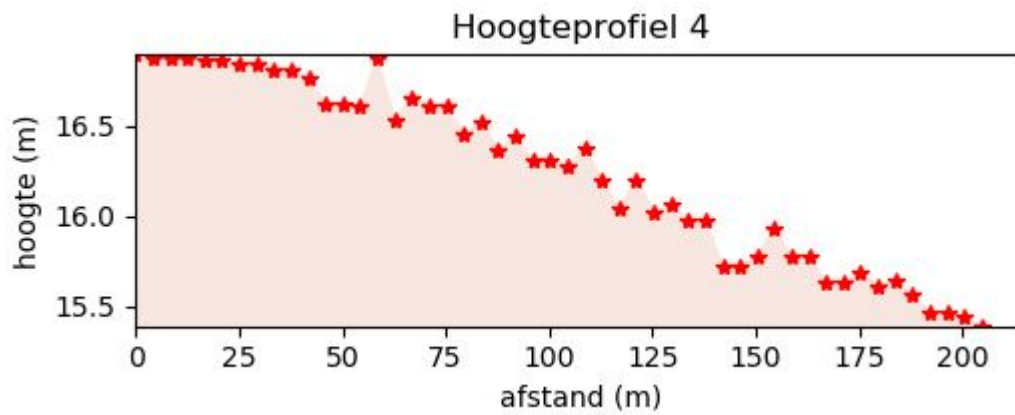
Figuur 7: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

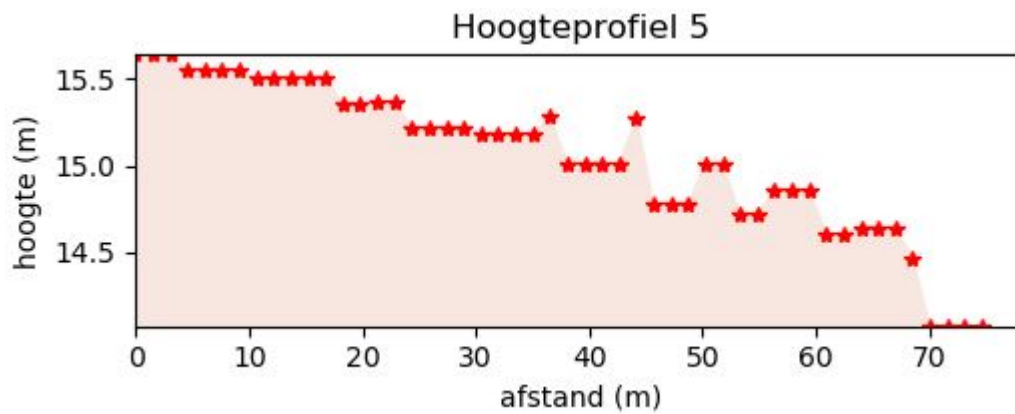
Figuur 8: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

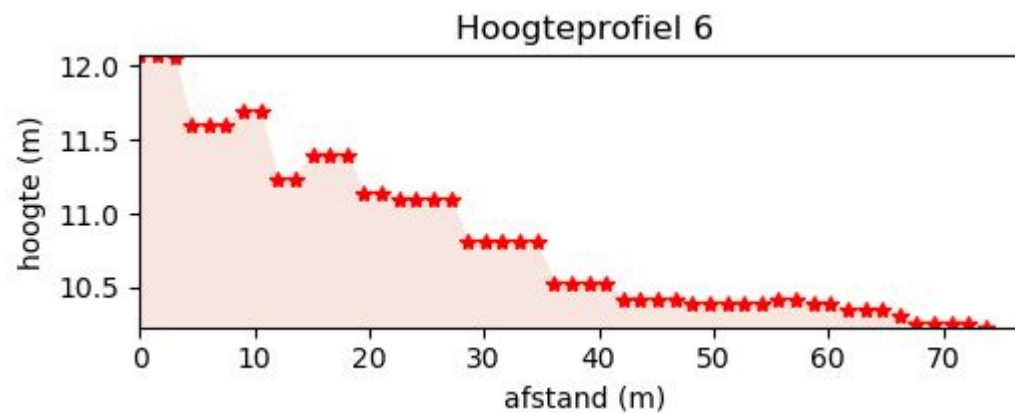
Figuur 9: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

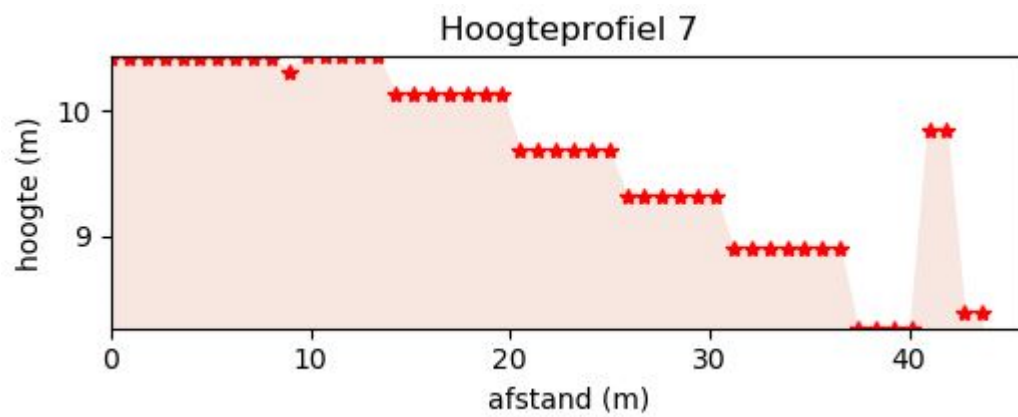
Figuur 10: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

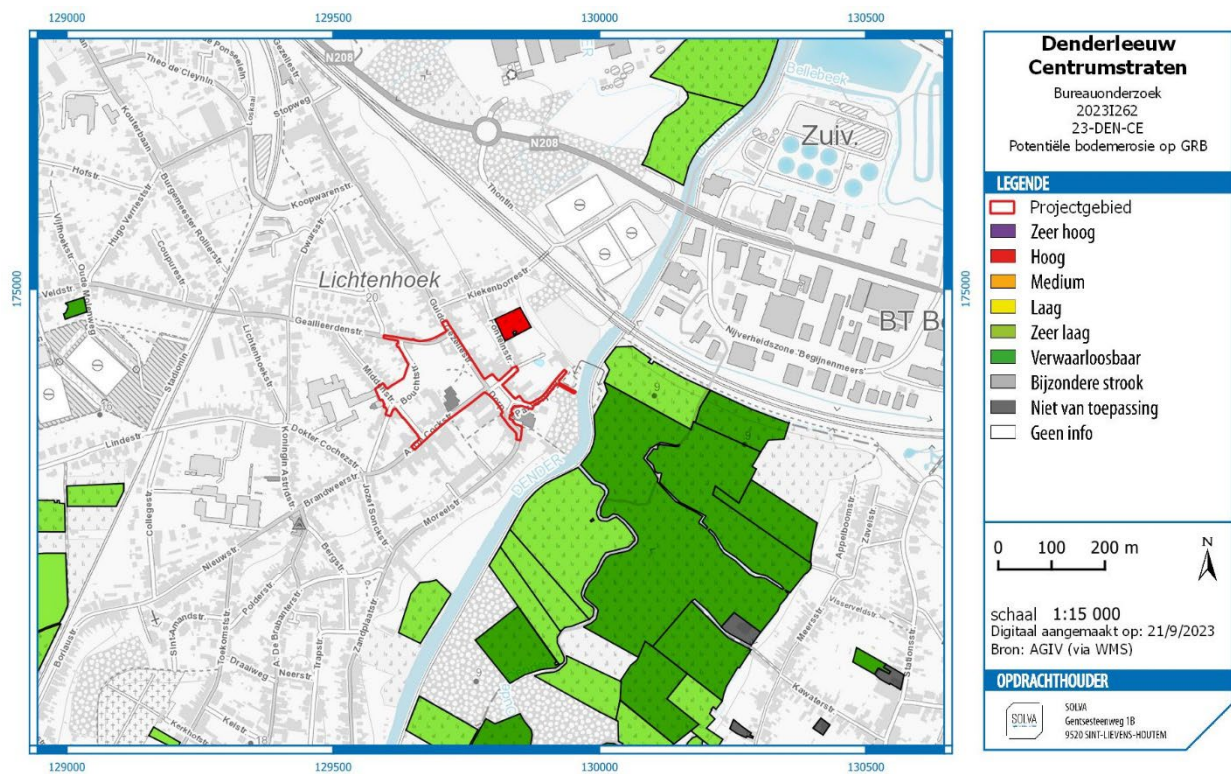
Figuur 11: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied, in het verlengde van Hoogteprofiel 5 (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

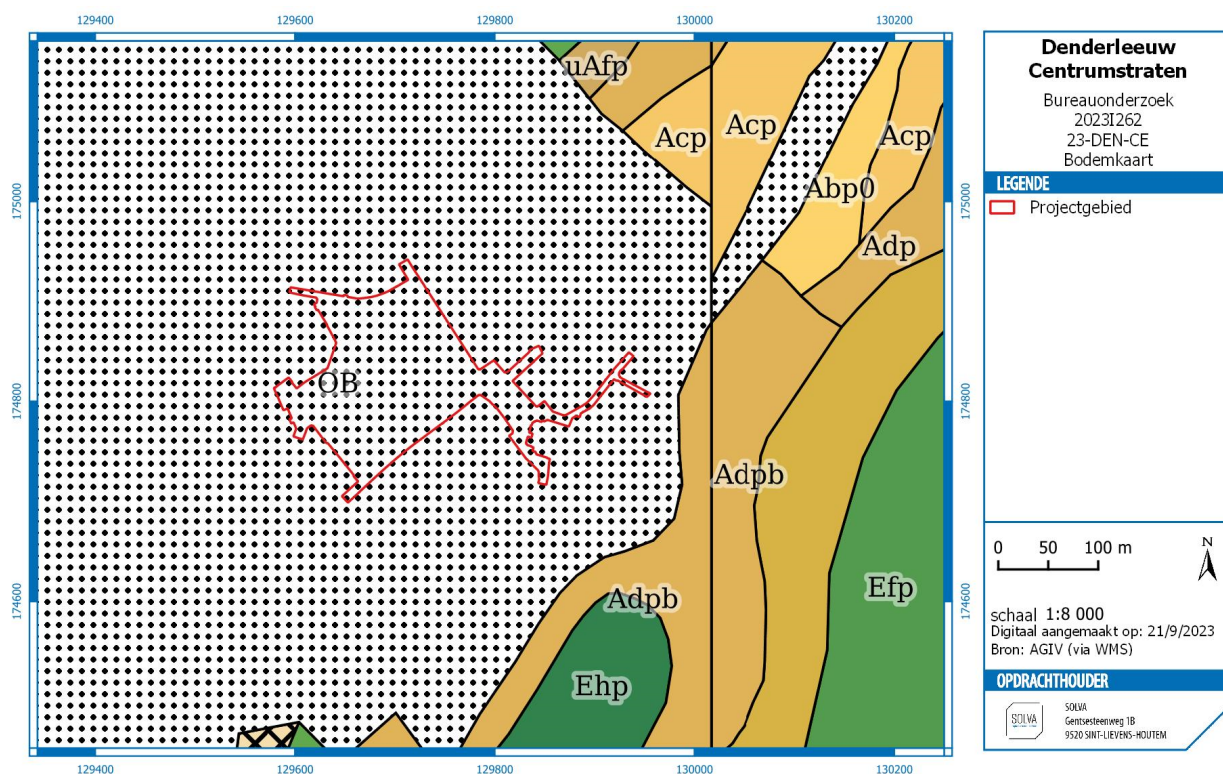
Figuur 12: ZW-NO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

Figuur 13: NW-ZO hoogteprofiel van het projectgebied (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 21/09/2023).

Figuur 14: Potentiële bodemerrosiekaart met aanduiding van het projectgebied.

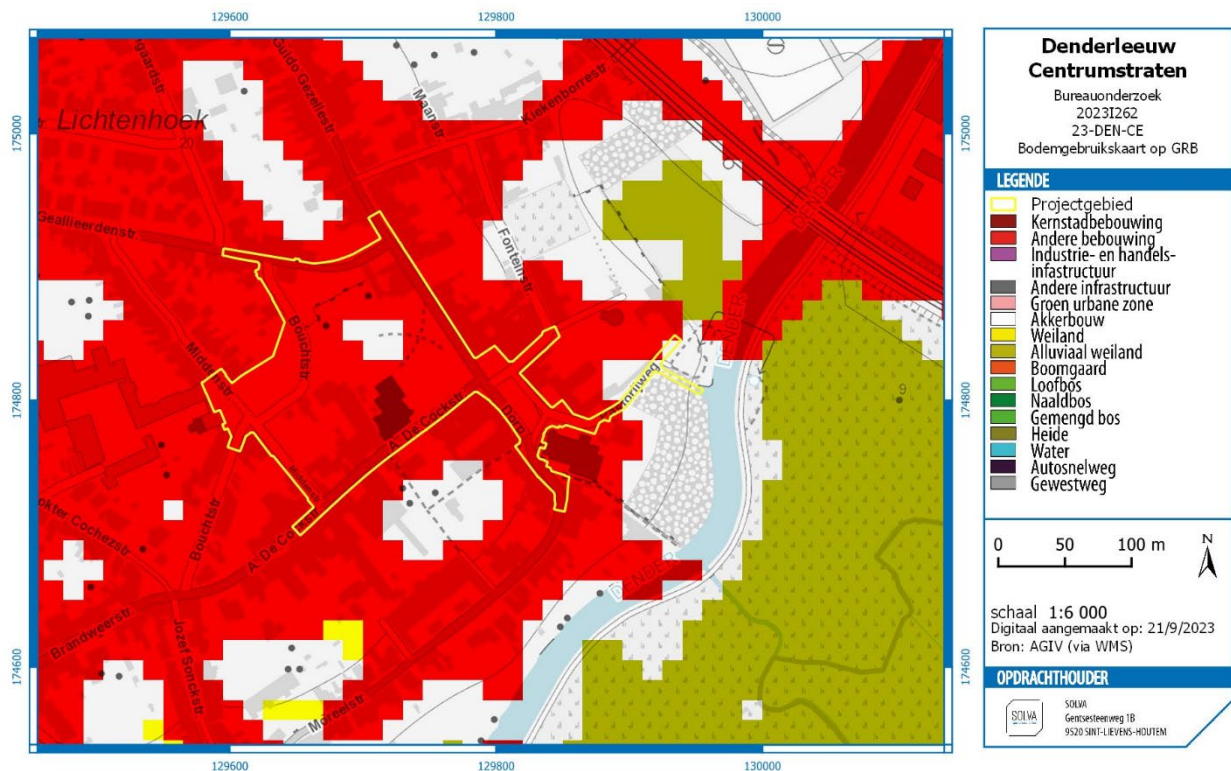

Figuur 15: Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.

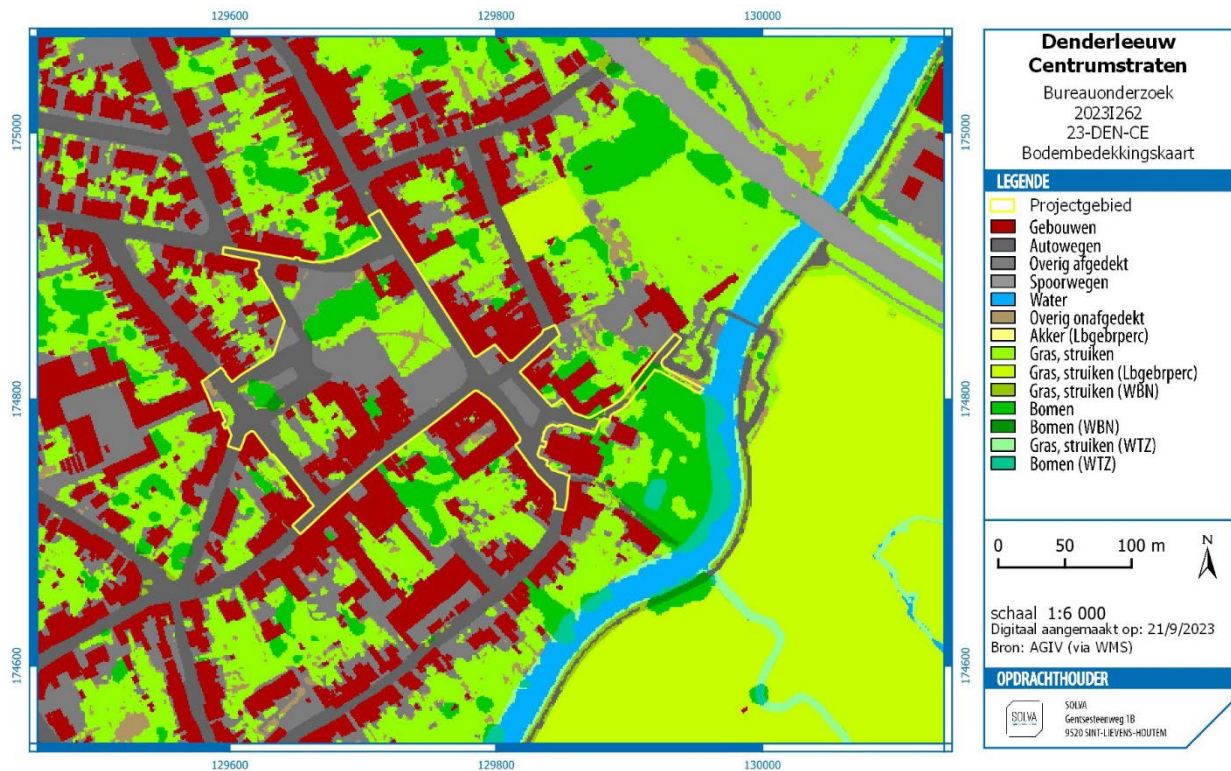

Figuur 16: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.

2.1.4 GRONDGEBRUIK

Figuur 17: Bodemgebruikskarta met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 18: Bodembedekkingskarta met aanduiding van het projectgebied.

Volgens de **bodemgebruikskaat** (Figuur 17) ligt het projectgebied voornamelijk in gebied met andere bebouwing (rood) en beperkt in akkerbouw (wit).

Ook de **bodembedekkingskaart** (Figuur 18) toont dat een groot deel van het projectgebied verhard is door gebouwen (rood), autowegen (donkergrijs) en overig is afgedekt (grijs). Daarnaast zijn er ook enkele zones waar er gras en struiken zijn (lichtgroen) en waar er bomen staan (donkergroen).

Een **recente luchtfoto** uit 2022 laat zien dat het grootste deel van het projectgebied verhard is. Het gaat hierbij voornamelijk om straten, bebouwing en verharde pleinen. Daarnaast is er centraal ook een grote centrale groene ruimte met een grasvlakte en een klein bosje.

Figuur 19: Luchtfoto uit 2022 met aanduiding van het projectgebied.

2.2 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.1 HISTORISCH KADER

2.2.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN DENDERLEEUEW

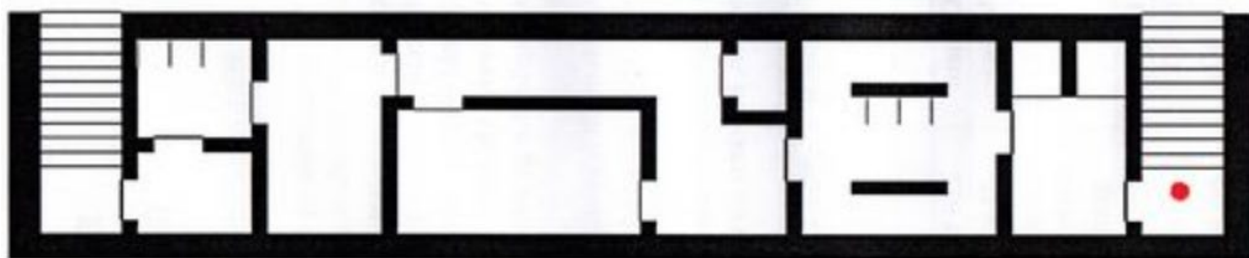
Een eerste vermelding van Denderleeuw, 'Lewe', dateert uit 1146, maar de plaats is zeker ouder. Het patrocinium van de kerk (Sint-Amandus) suggereert een vroegmiddeleeuwse ouderdom van deze plaats. Vanaf de 12de eeuw vormde Denderleeuw samen met Liedekerke één heerlijkheid. De kerk stond toen onder het patronaat van de abdij van Dielegem, en later onder dat van de abdij van Ninove (tot 1802). Het duurde tot de Franse overheersing aan de overgang van de 18de met de 19de eeuw dat Liedekerke en Denderleeuw werden gesplitst. Daarbij werd Denderleeuw ingedeeld bij het Scheldedepartement, en Liedekerke bij het Dijle-departement⁴.

Grote veranderingen in het landschap van Denderleeuw en de omgeving vonden pas plaats in de loop van de 19de eeuw, wanneer de Dender werd gekanaliseerd in 1865 en er vanaf 1854 verscheidene spoorlijnen werden aangelegd. Denderleeuw kende de evolutie van een typisch landbouwdorp naar een residentiële gemeente, waarin de meeste oudere woningen en boerenhuizen verdwenen en plaats maakten voor nieuwe woonwijken.⁵ De gemeente kent heden een eerder semi-verstedelijkte uitstraling.

2.2.1.1 GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED

In de huidige situatie is het projectgebied gekenmerkt door enerzijds een **microreliëf** en anderzijds door een scherpe helling in zuidoostelijke richting. Dit komt doordat de Sint-Amanduskerk en het dorp zijn aangelegd op de linker oeverwal van de Dender. Een klein deel van het projectgebied (de Pastorijweg) ligt beneden de oeverwal en loopt tot aan de Dender. Hoewel de Dender grotendeels is rechtgetrokken, lijkt ter hoogte van het projectgebied weinig te zijn veranderd aan de loop van de Dender.

Onder de huidige parking op de hoek van de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat is er tijdens de Tweede Wereldoorlog een schuilkelder gebouwd. Hij is gelegen voor het stadhuis, loopt evenwijdig met de A. De Cockstraat en is nog net onder het straatniveau bewaard.⁶ De schuilkelder zou in 1942-1943 gebouwd zijn. Het hoofddoel was de bescherming van de lokale bevolking tegen geallieerde luchtaanvallen. Vanwege de aanwezige spoorinfrastructuur was Denderleeuw immers een potentieel doelwit. De structuur had twee ingangen/uitgangen, thans afgesloten met zware betonnen dallen. De zuidwestelijke toegang zou uitgekomen hebben in het bureel van de burgemeester in het oude gemeentehuis, thans gesloopt en nu te situeren op de parking voor het huidige gemeentehuis. De afmetingen en plattegrond berusten niet op precieze opmetingen maar op schattingen. In totaal zou de schuilkelder ongeveer 30 op 6 meter meten. De buitenwanden en het dak zijn gemaakt van gewapend beton. De binnenwanden bestaan deels uit gewapend beton en baksteen.

Figuur 20: Schets van het grondplan van de publieke bunker. De rode bol geeft de ingang/uitgang aan waarvan de buitenmuur tijdens het proefsleuvenproject (zie 3.2.3.8) is aangesneden (bron: <https://www.bunkergordel.be/14.039%20Schuilkelder%20Denderleeuw%20centrum.htm>).

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Dorpskern Denderleeuw* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300409> (geraadpleegd op 27 september 2023).

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13417>

⁶ Publieke WO II schuilkelder in het Centrum van Denderleeuw [online], <https://www.bunkergordel.be/14.039%20Schuilkelder%20Denderleeuw%20centrum.htm> (geraadpleegd op 05 april 2024)

2.2.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

In het projectgebied is er één zone als geïnventariseerd erfgoed aanwezig. Het gaat hierbij over het geheel van de Dorpskern van Denderleeuw. Dit omvat de Sint-Amanduskerk, de pastorie, een deel van de Pastorijweg, de Denderweg en enkele huizen langs deze straten, maar ook een klein deel van de Moreelstraat en het dorp, met ook een deel van het plein dat voor de kerk ligt. Een deel van dit gebied ligt ook binnenin het projectgebied, het gaat hierbij om de Pastorijweg, het Dorp, het plein voor de kerk en de strook richting de Moreelstraat.⁷

Daarnaast bevinden er zich langs het projectgebied nog een aantal gebouwen die geclassificeerd zijn als geïnventariseerd erfgoed.

Aan de westelijke zijde van het Dorp bevinden zich 5 dorpswoningen. Dit zijn éénlage huizen van twee of drie traveeën onder een zadeldak met dakkapellen van verschillende types.⁸ Langs de zuidelijke zijde van de A. De Cockstraat bevindt er zich een geïnventariseerd herenhuis. Het gaat hierbij om een alleenstaand herenhuis met grote achtertuin en voortuintje, afgesloten van de straat door middel van een laag baksteenmuurtje met een ijzeren hek. Het is een dubbelhuis van twee bouwlagen en heeft vijf traveeën onder een schilddak. De woning dateert uit de 19de eeuw.

Tot slot zijn er ook nog twee geïnventariseerde arbeiderswoningen die zich langs de oostelijke zijde van de Guido Gezellelaan bevinden. Het zijn woningen van anderhalve bouwlaag en hebben respectievelijk vier en vijf traveeën onder een zadeldak. Beide woningen dateren uit de 19de eeuw.⁹

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Dorpskern Denderleeuw* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300409> (geraadpleegd op 27 september 2023).

⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Herenhuis* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/75900> (geraadpleegd op 27 september 2023).

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Twee arbeiderswoningen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8167> (geraadpleegd op 27 september 2023).

2.2.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.3.1 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Op de Villaretkaart (Figuur 21) moet er rekening worden gehouden met een kleine correctie met het georefereren van het projectgebied op de kaart. Hierop is te zien dat de Pastorijweg nog niet aanwezig is. Daarnaast lijkt er ook een woning te staan op de locatie waar nu het plein is dat voor de kerk is gelegen. De Fonteinstraat is ook nog niet aanwezig in deze periode.

Op de locatie waar zich nu de parkeerplaats en de groene ruimte bevindt, op de hoek van de A. De Cockstraat en de Guido Gezellestraat, bevonden zich in deze periode ook enkele woningen. Langsheen de A. De Cockstraat dat zich op de oeverwal bevindt, lagen er reeds een aantal woningen. De Geallieerdenstraat, dat door de afwijkende georeferentie buiten het projectgebied ligt, was ook reeds aanwezig, maar hier bevonden er zich nog geen woningen. De Bouchtstraat en Middenstraat zijn op de Villaretkaart nog niet aanwezig.

Figuur 21: Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.2 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSDOM LUIK (1771-1778)

Op de Ferrariskaart (Figuur 22) is er weinig verandering waar te nemen ten opzichte van de Villaretkaart. Opnieuw ontbreekt de Pastorijweg. Er bevinden zich nog steeds enkele woningen op het huidige plein voor de kerk. Daarnaast staat op deze kaart ook aangegeven dat er zich nog steeds een kerkhof bevindt rond de kerk en dat deze is afgesloten met een kerkhofmuur.

Er wordt een eerste indicatie gegeven voor de Fonteinstraat aangezien er zich enkele woningen ten oosten van de Guido Gezellestraat bevinden. Er is echter nog geen duidelijke weg waar te nemen en op basis van de georeferentie lijken er zich ook enkele woningen in het projectgebied te bevinden. Op de hoek tussen de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat bevinden er zich nog steeds woningen. Op de Ferrariskaart ontbreken nog steeds de Middenstraat en de Bouchtstraat.

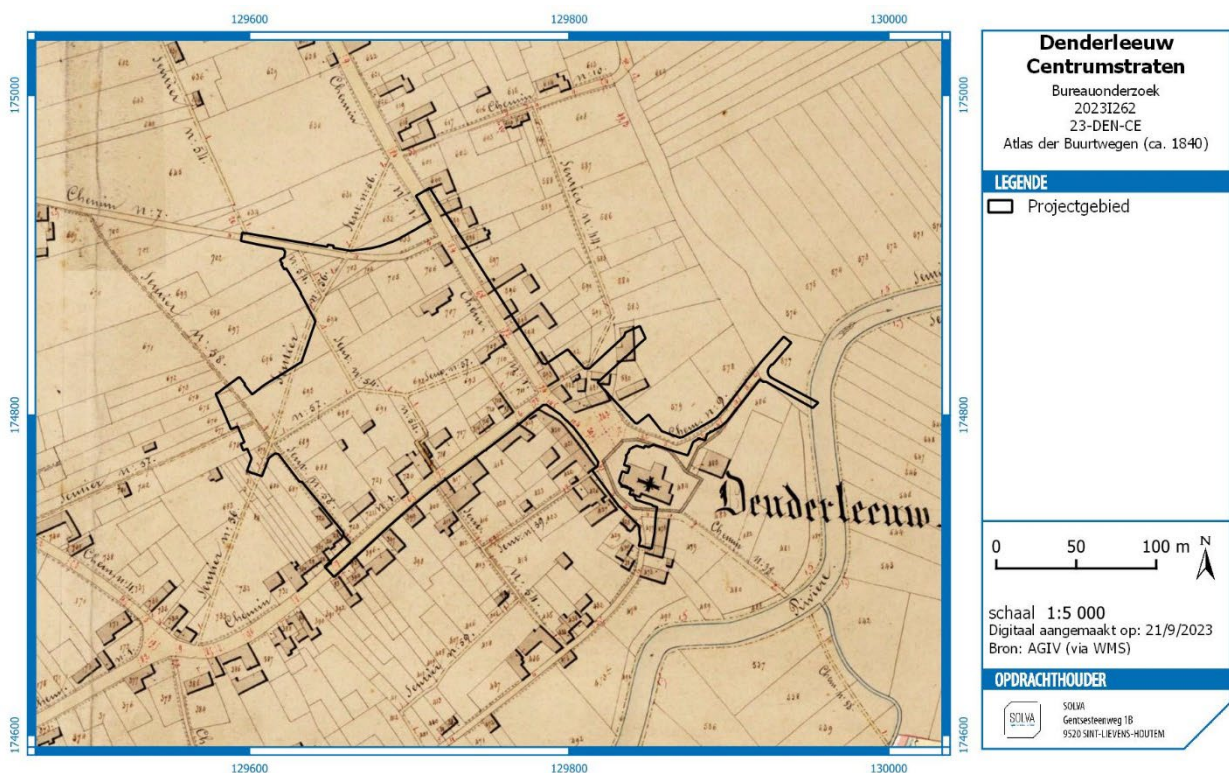
Figuur 22: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

De Atlas der Buurtwegen (Figuur 23) geeft reeds een goede indicatie van de huidige situatie. De perceelsgrenzen zijn quasi gelijk met de huidige toestand.

Er is een eerste aanzet van de Pastorijweg. Op het plein voor de kerk is de kerkhofmuur nog steeds aanwezig en ligt deze voor een groot deel in het projectgebied. Daarnaast bevindt er zich nog steeds een woonblok aan de noordoostelijke zijde van het plein voor de kerk. Hier bevinden er zich 3 grote woningen met nog twee kleinere achterbouwen. De Fonteinstraat is hier voor de eerste keer duidelijk weergegeven, maar is in deze periode nog een smalle voetweg en loopt nog niet volledig samen met het huidige tracé. Hierdoor loopt het projectgebied ook door een woning die zich langs deze voetweg bevindt.

Op de hoek van de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat bevinden zich ook nog steeds enkele woningen en loopt er ook een kleine voetweg richting de Bouchtstraat. Zowel de Bouchtstraat als de Middenstraat zijn aanwezig op de Atlas der Buurtwegen maar zijn in deze fase nog smalle voetwegen, die nog niet volledig overeenkomen met het huidige tracé.

Figuur 23: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.4 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

De Vandermaelenkaart (Figuur 24) biedt geen extra informatie in vergelijking met de Atlas der Buurtwegen. De woningen bevinden zich nog steeds aan de noordoostelijke zijde van het plein dat zich voor de kerk bevindt. Ook de Fonteinstraat, Middenstraat en Bouchtstraat zijn nog steeds weergegeven als kleinere voetwegen. Op de hoek van de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat is er een woning verdwenen in de A. De Cockstraat waardoor daar het huidige plein al overeenkomt, maar langsheen de Guido Gezellestraat is er nog steeds bewoning op de locatie waar nu het grasplein is gelegen. Daarnaast loopt hier ook nog steeds een voetweg in de richting van de Bouchtstraat.

Figuur 24: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.5 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

De Poppkaart (Figuur 25) biedt geen extra inzichten in vergelijking met voorgaande kaarten. De enige aanpassing bij de Poppkaart is de aanwezigheid van enkele toponiemen zoals straatnamen. De straat langsheen de pastorie tot aan de Dender is de Pastorijstraat, de Fonteinstraat is in deze periode nog T'hont weg, de A. De Cockstraat is de Korte straat, de Bouchtstraat is de Bouchtweg, de Middenstraat is de Schursweg, de Guido Gezellestraat is de Lange straat en de Geallieerdenstraat is de Veldekenstraat.

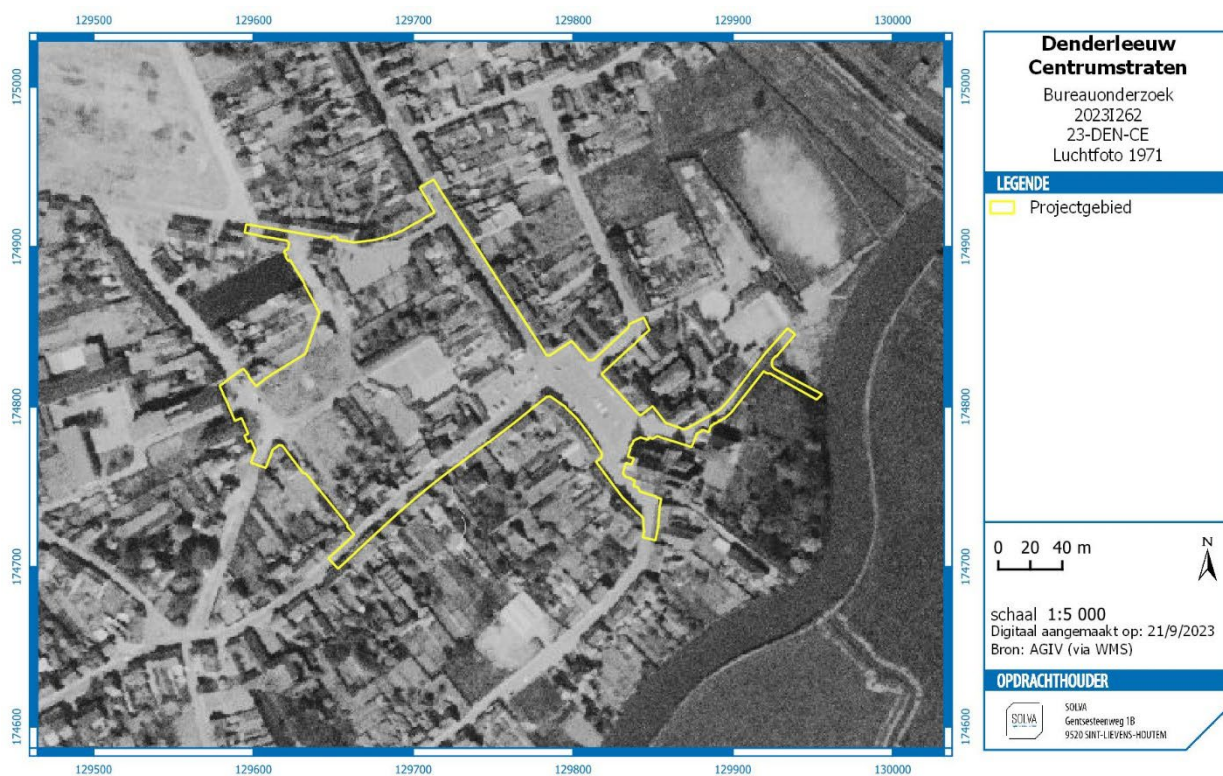

Figuur 25: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.6 RECENTE LUCHTFOTO'S

Op de luchtfoto uit 1971 (Figuur 26) is de toestand al quasi gelijk aan de huidige toestand op enkele uitzonderingen na. Zo ontbreekt het zuidelijke deel van de Middenstraat dat uitkomt in de A. De Cockstraat. Deze weg is op dat moment nog niet aangelegd. Er bevindt zich nog een woning met tuin. Daarnaast is op de hoek van de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat reeds een parkeerplaats aanwezig voor het gemeentehuis, maar ontbreekt de grasvlakte nog ten noorden hiervan. Hier bevinden er zich in 1971 nog steeds enkele woningen met tuinen. Ten westen van deze woningen op het perceel dat aansluit op de Bouchtstraat is er ook een groot langwerpig gebouw aanwezig (voormalige school).

Op de luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 27) is het tweede deel van de Middenstraat, dat uitkomt in de A. De Cockstraat, wel aanwezig. Langsheen de Guido Gezellestraat bevinden er zich nog steeds woningen en ook het langwerpige schoolgebouw langs de Bouchtstraat is nog aanwezig. Deze woningen en de school zijn bij de recentste luchtfoto's (Figuur 28) niet meer aanwezig en omgevormd tot grasvlakte en parkeerplaats.

Figuur 26: Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 27: Orthofoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 28: Orthofoto uit 2022 met aanduiding van het projectgebied.

2.3 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Voor het **projectgebied** zelf zijn er geen archeologische sites gekarteerd. Wel heeft er reeds archeologisch onderzoek plaatsgevonden binnen de contouren van het projectgebied in 2022 door ABO¹⁰. Er werd geconcludeerd dat het terrein volledig verstoord was door bouw- en sloopactiviteiten van de 19de tot de 21ste eeuw. Enige archeologische resten zouden hierdoor verstoord zijn.

Vlak naast het projectgebied heeft SOLVA in 2023 opgegraven in de Sint-Amanduskerk¹¹. Hierbij zijn in een aantal sleuven restanten aangetroffen van onder meer oudere bouwfases van de huidige kerk alsook begravingen, waarvan enkele mogelijk teruggaan tot in de vroege/volle middeleeuwen, en sporen die voorafgaan aan de bouw van de kerk.

In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (CAI) verscheidene CAI-locaties:

Ten noordoosten van het projectgebied bevindt zich op een halve kilometer in Teralfene **CAI-locatie 601**, deze locatie verwijst naar enkele Romeinse objecten, met name een marmeren kantaar, enkele tegulafragmenten en aardewerk. Daarnaast werd er ook nog een geïsoleerde klokbeke gevonden. Deze locatie heeft het toponiem Alvinnenberg en hier bevond zich een heuvel van 5 m hoogte en 50 m diameter die vermoedelijk teruggaat op een middeleeuwse motte. Deze werd deels afgegraven om bakstenen te maken in 1885 en verder verkleind bij de kanalisatie van de Dender. Toch werden er geen andere

¹⁰ Pelsmaekers 2022

¹¹ De Maeyer, De Graeve & Verbeke 2023 (ongepubliceerd archeologierapport). Een eindverslag van deze opgraving is in opmaak.

middeleeuwse sporen aangetroffen.¹² Nog iets meer ten noordoosten hiervan bevindt zich **CAI-locatie 2715**. Deze locatie verwijst naar de Sint-Johanneskerk van Terafene die dateert uit de 14de eeuw.¹³

Langsheen de noordwestelijke zijde van het projectgebied bevinden er zich ook enkele CAI-locaties. **Locatie 30715** verwijst naar een Romeinse muntschat waar een 40-tal Romeinse munten terug zijn gevonden.¹⁴ **CAI-locatie 981443** verwijst naar een archeologisch boor- en proefsleuvenonderzoek waar enkele recente greppels en kuilen mee aan het licht kwamen.¹⁵ **CAI-locatie 981488** verwijst dan weer naar de Galg van Denderleeuw. Hier bevond zich een executieplaats en een galgenveld waar de geëxecuteerden begraven werden. Op de galgenheuvel werd in 1794 een molen gebouwd die in 1935 gesloopt werd.¹⁶

In het zuidwesten bevindt zich **CAI-locatie 158381**. Deze locatie verwijst naar enkele steentijdvondsten waaronder een klopper en 6 afslagen.¹⁷ Ten zuiden van het projectgebied bevinden zich ook nog enkele waarnemingen. **CAI-locatie 158371** verwijst ook naar een aantal steentijd artefacten, waaronder twee gepolijste afslagen en 5 gewone afslagen.¹⁸ Hier vlak naast bevindt zich **CAI-locatie 30714** waar ook steentijd artefacten werden aangetroffen zoals schrabbers, pijlpunten en een aantal bijlen.¹⁹

CAI-locaties 224221 en 30713 bevinden zich aan de andere oever van de Dender. Ze verwijzen respectievelijk naar een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, zonder vervolgonderzoek²⁰ en naar het 'Kasteel van Liedekerke', waar tijdens de volle middeleeuwen een castrale motte gelegen zou geweest zijn. In de 18de eeuw is dit omgevormd tot kasteel/ burcht en vanaf 1960 tot een villa.²¹

¹² Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Alvinnenberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/601> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹³ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Sint-Johanneskerk* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/2715> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹⁴ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Drie putten* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/30715> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹⁵ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Anjelierenlaan* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/981443> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹⁶ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Galg van Denderleeuw* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/981488> (geraadpleegd op 29 september 2023).

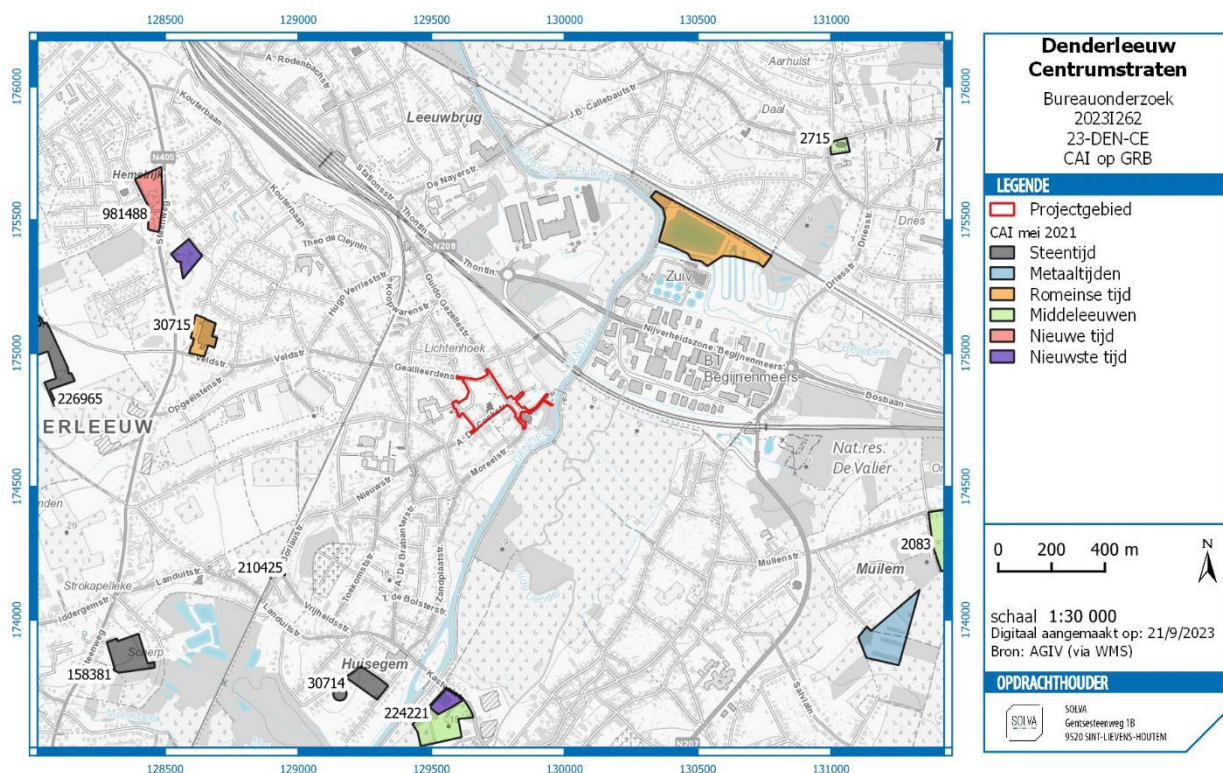
¹⁷ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Scherpstraat (DE 2)* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/158381> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹⁸ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Patrijzenlaan (DE 1)* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/158371> (geraadpleegd op 29 september 2023).

¹⁹ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *B. de Saedeleerstraat I* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/30714> (geraadpleegd op 29 september 2023).

²⁰ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Kasteelstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/224221> (geraadpleegd op 9 september 2021).

²¹ Inventaris Onroerend erfgoed 2023: *Kasteelberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/30713> (geraadpleegd op 29 september 2023).

Figuur 29: CAI-locaties op de GRB met aanduiding van het projectgebied.

2.4 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.4.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in het centrum van de gemeente Denderleeuw. Het oorspronkelijke dorp ontwikkelt zich minstens vanaf de 9de eeuw rond de Sint-Amanduskerk en de straten die zich op de linker oeverwal van de Dender bevinden. De rivier de Dender stroomt net ten zuidoosten van het projectgebied.

Uit de Quartairgeologische kaart valt af te leiden dat de Pleistocene sequentie dagzoomt. Op de bodemassociatiekaart bevat het projectgebied deels een droge zandleemgrond met textuur B horizont of een verbrokkelde textuur B horizont en deels natte alluviale gronden zonder profielontwikkeling die te wijten zijn aan de Dender. Het projectgebied ligt volledig in bebouwde zone. Het grootste deel van het projectgebied is vrij vlak, enkel in zuidelijke en oostelijke richting helt het af richting de Dender.

2.4.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

Er zijn archeologische sites gekend op het projectgebied. De historische kaarten tonen aan dat een groot deel van het projectgebied bewoond is sinds de late middeleeuwen. Aangezien de oudste vermelding van Denderleeuw teruggaat tot 1146 en het projectgebied zich rond de kerk bevindt zal er ongetwijfeld al veel langer bewoning zijn geweest op de oeverwal langs de Dender. Eerdere archeologisch onderzoek in de kerk toonde de aanwezigheid van (verstoorde) Merovingische begraving aan. De aanwezigheid van een stenen kerk is dan weer te plaatsen vanaf ten laatste de tweede helft van de 10de eeuw.

In de ruime regio rond het projectgebied werden al een aantal vondsten gedaan. Zo kwamen er een aantal steentijdvondsten aan het licht. Deze vondsten hoeven niet te verwonderen gezien hun locatie ten opzichte van de Dender: buiten de rivierbedding op een hoger gelegen gedeelte in het landschap. Daarnaast zijn er ook een aantal voorwerpen uit de Romeinse periode teruggevonden, zoals Romeins aardewerk, bouw materiaal en een Romeinse muntschat. Uit de middeleeuwen zijn er ook nog een aantal vondsten teruggevonden, zo zou er zowel ten noorden als ten zuiden van het projectgebied een motte zijn geweest.

De historische kaarten geven blijk van een stelselmatige uitbreiding van het stedelijke weefsel voornamelijk in de recente periode. Het gebied langs de huidige Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat kennen reeds een lange bewoningsgeschiedenis. De andere gebieden zijn pas in een latere fase bebouwd geraakt.

3 VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN

3.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2024C319

Sitecode: 23-DEN-CE

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie: Oost-Vlaanderen, Denderleeuw, Dorp (Figuur 31 en Figuur 32)

Bounding box:

punt 1: x= 129578.85/y= 174698.88

punt 2: x= 129955.70/ y= 174942.12

Kadastrale gegevens: Denderleeuw afdeling 1, sectie A, perceel 1344/00F002; 0869/00V000; 1816/00Z000; 0778/00V002; 1816/00D002; 0895/00S000; 1341/00F000; 1351/00H000; 1816/00F000; 1344/00B002; 0889/00W000; 0781/00H002; 0933/00T000; 0893/00T000; 1816/00W000; 0778/00M002; 1816/00G002; 0910/00M000; 1340/00H000; 0889/00A002; 0781/00B002; 0904/00X000; 1360/00G000; 1337/00H000; 1314/00D000; 1321/00K000; 1816/00K000; 0904/00T000; 0928/00C000; 1816/00L002; 1816/00X000; 0875/00F000; 0865/00F000; 1816/00P000; 1336/00S000; 0911/02E000; 0820/00H000; 1313/00B000; 1816/00B000; 0778/00B003; 1816/00T000; 0879/00Y000; 0910/00L000; 0872/00M000; 1820/00A000; 0889/00B002; 1309/00R000; 0781/00G002; 1816/00E000; 1816/00H000; 0925/00R000; 0924/00V000; 0904/00Z000; 1308/00V000; 1816/00F002; 0879/00T000; 1816/00M000; 0915/00N000; 0879/00X000; 0875/00G000; 0877/00P000; 1816/00A000; 0780/00M000; 0911/02H000; 1308/00H002; 0936/00P000; 1344/00A002; 1344/; 1816/00D000; 1308/00S000; 1816/00Y000; 0879/00W000; 0778/00P000; 1816/00R000; 0911/00G002; 0889/00C002; 0879/00N000; 1361/00H000; 1344/00E002; 0778/02S000; 1816/00V000; 0877/00R000; 0935/00F000; 0935/00K000; 1816/00B002; 1816/00G000; 1321/00H000; 0780/00N000; 1366/00T000; 0893/00R000; 1323/00A000; 0823/00L000; 1308/00X000; 1816/00N000; 1308/00K002; 1308/00W000; 0910/00N000; 0911/00T002; 1816/00S000; 1308/00F002; 0911/00V002; 0778/02C000; 1816/00C000; 1358/00E000; 0924/02B000; 1816/00L000; 1349/00E000 + openbaar domein (Figuur 30)

Topografische kaart: zie Figuur 31 en Figuur 32

Betrokken actoren en specialisten:

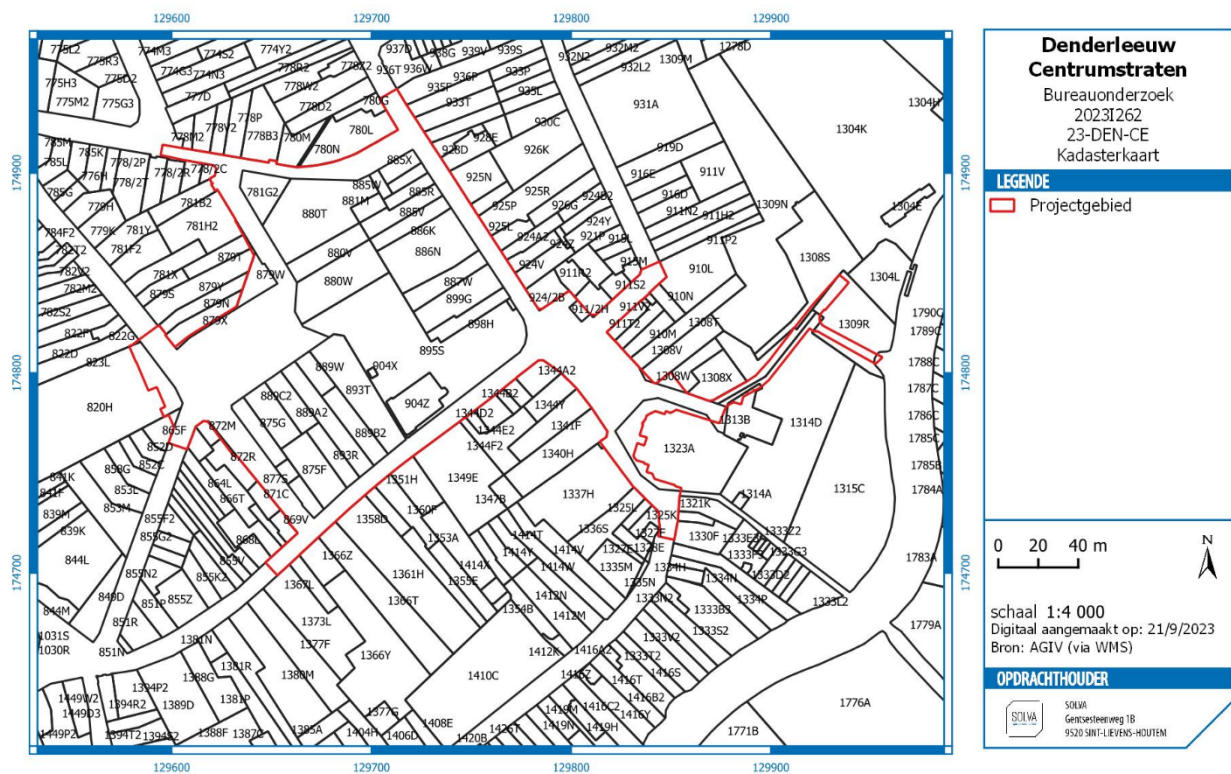
Erkend archeoloog – veldwerkleider: Erik Verbeke

Assistent-archeologen: Alexis Watterman, Wouter De Maeyer, Laure Meesen, Louise Savels

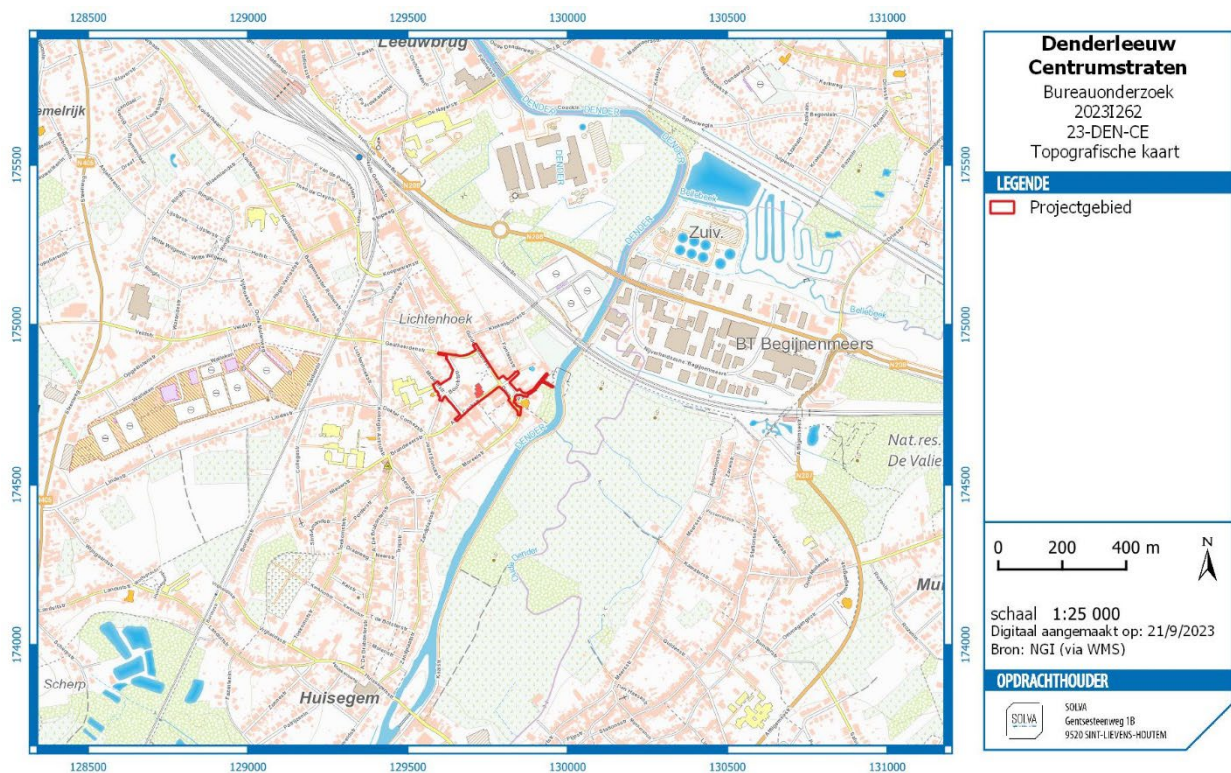
Veldassistenten: Sami Belbachir, Khalid Zammani

Terreinwerk: 26/03/2024 – 13/06/2024

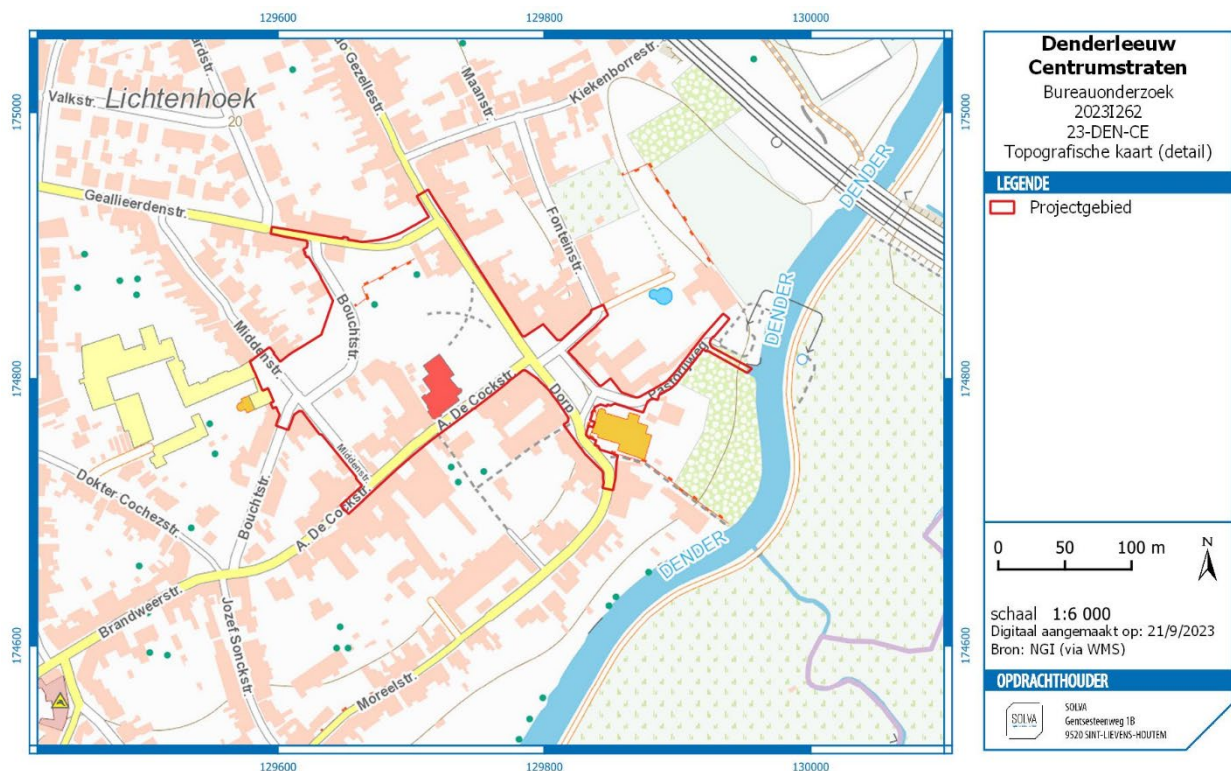
Wetenschappelijke advisering: Niet van toepassing

Figuur 30: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 31: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 32: Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.

3.1.1 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is uitspraken te doen over de archeologische waarde van het projectgebied t.h.v. van de dorpskern door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit betekent dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat aan de hand van de resultaten de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Dit moet leiden tot een beargumenteerde evaluatie en het duiden van een eventueel vervolproject.

Bijkomend is er een vrij grote kans op het aantreffen van menselijke resten (kerkhof). Aangezien een archeologisch onderzoek hiervan de nodige tijd vergt, is een correcte inschatting van de aanwezigheid en densiteit van begravingen in deze fase prioritair.

3.1.1.1 VRAAGSTELLING

Algemene onderzoeksvragen zijn:

- Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem? (indien bereikt)
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem?
- Wat is de datering en samenstelling van de bodemlagen?
- Zijn er sporen aanwezig? Zijn ze natuurlijk of antropogeen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Tot welke periode(n) behoren de sporen en structuren?
- Wat is de ruimtelijke samenhang van sporen en structuren?
- Wat is de bewaringstoestand van deze sporen en structuren?
- Is er sprake van mobiele vondsten?
- Wat is de aard en betekenis van de vondsten?
- Tot welke periode(n) behoren deze vondsten?
- Wat is de relatie tussen landschap, bodem, dorpstructuur en archeologische sporen?

- Naar welke activiteiten verwijzen de aangetroffen sporen?
- Zijn er archeologische sporen uit de verschillende deelperioden van de middeleeuwen (vroeg, volle en late) bewaard?
- Staan deze vindplaatsen in relatie tot de ontwikkeling van Denderleeuw als (middeleeuws) dorp?

Specifieke onderzoeksvragen zijn:

- Is er menselijke begraving aanwezig?
- Hoever strekt deze begraving zich uit en wat is de bewaring ervan?
- Kan de aangetroffen begraving informatie verschaffen omtrent de stichting en evolutie van de vindplaats?
- Is een populatieonderzoek aangewezen?
- Zijn er nederzettingssporen uit de vroeg/volle/late middeleeuwen aanwezig?
- Zijn er oudere sporen aanwezig?
- Zijn er sporen van de oudere kerk aanwezig? Zo ja, uit welke periode stammen deze?

3.1.1.2 DE RANDVOORWAARDEN

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in het hoofdstuk 8.6 (proefsleuven en proefputten) van de Code van Goede Praktijk 4.0.

3.1.2 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

3.1.2.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

3.1.2.1.1 STRATEGIE

Een onderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk aangezien het bureauonderzoek onvoldoende informatie oplevert om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor een deel van het projectgebied. Meer bepaald ontbreekt hier informatie over de aanwezigheid, diepte, complexiteit, densiteit en graad van bewaring van archeologische sporen.

De te onderzoeken zone situeert zich in het centrum van Denderleeuw met straten Dorp, Moreelstraat, A. De Cockstraat, Fonteinstraat, Guido Gezellestraat, Bouchtstraat, Geallieerdenstraat en Middenstraat. De verwachting is dan ook dat er voornamelijk middeleeuwse en postmiddeleeuwse grondsporen, muurresten en menselijke begravingen aanwezig zijn. Het valt echter niet uit te sluiten dat er ook nog oudere grondsporen aanwezig zijn. Enkele potentiële archeologische structuren zijn op basis van historische en historisch-cartografische bronnen bij benadering te situeren. **Proefsleuven op enkele specifieke plaatsen** zullen duidelijk maken of en hoe de archeologische sporen bewaard zijn.

Er is een vrij grote kans op het aantreffen van menselijke resten (kerkhof). Aangezien een archeologisch onderzoek hiervan de nodige tijd vergt, is een correcte inschatting van de aanwezigheid en densiteit van begravingen in deze fase prioritair. Een vooronderzoek op terrein zal ook toelaten het potentieel op kenniswinst beter te bepalen, in relatie tot de geplande ingreep.

Gelet op het archeologische potentieel is het cruciaal om tot een betrouwbare inschatting van het bodemarchief te komen. Er worden in totaal 16 proefsleuven voorzien waarvan de afmetingen variabel zijn naargelang de vraagstellingen die erop van toepassing zijn (Figuur 33). Bijgevolg kunnen deze afmetingen in functie van de vraagstelling ook aangepast worden tijdens het terreinwerk naargelang de omstandigheden dit vereisen (aanwezigheid nutsleidingen, pragmatische overwegingen i.v.m. toegankelijkheid, veiligheid, etc.). Ook de diepte van de proefputten varieert in functie van de vraagstelling en de werkomstandigheden.

Specifieke doelstelling per sleuf:

Proefsleuf 1 situeert zich op de Pastorijweg aan de rand van het alluviaal van de Dender. Met deze proefsleuf willen we kijken of er in deze zone eventueel sprake is van middeleeuwse (of oudere) bewoning. Tevens biedt het de kans om de betekenis van de Pastorijweg te evalueren als historische weg richting Dender.

Proefsleuf 2 situeert zich op de Pastorijweg ten noorden van de kerk. Volgens het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal zitten we hier net buiten het kerkhof en de kerkhofmuur. Met deze proefsleuf willen we in deze zone kijken of er eventueel sprake is van middeleeuwse (of oudere) bewoning rondom de kerk of een ouder grafveld. Tevens biedt het de kans om de betekenis van de Pastorijweg te evalueren als historische weg richting Dender.

Proefsleuf 3 situeert zich ter hoogte van het Dorp, ten zuiden van de kerk. Op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal is hier het kerkhof en de kerkhofmuur afgebeeld. De proefsleuf richt zich vooral op het onderzoek van de kerkhofmuur en het kerkhof. Hier is vanzelfsprekend ook grote kans op begravingen.

Proefsleuf 4 situeert zich ter hoogte van het Dorp. Op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal is er ter hoogte van het noordelijk deel geen bebouwing aanwezig. Ter hoogte van het zuidelijk deel is er op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal de oude kerkhofmuur zichtbaar. De proefsleuf richt zich dus enerzijds op oudere archeologische relict en anderzijds op de kerkhofmuur en het kerkhof. Hier is vanzelfsprekend ook grote kans op begravingen.

Proefsleuf 5 situeert zich ter hoogte van het Dorp in een zone waar op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich vooral op oudere archeologische relict en.

Proefsleuf 6 situeert zich ter hoogte van het Dorp. Op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal is er ter hoogte van het noordelijk deel sprake van bebouwing. Ter hoogte van het zuidelijk deel is er op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig. De proefsleuf richt zich dus op enerzijds de verdwenen bebouwing onder het plein en anderzijds oudere archeologische relict en.

Proefsleuf 7 situeert zich ter hoogte van het Dorp. Vandaag is deze zone open ruimte maar op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal is er sprake van bebouwing. De proefsleuf richt zich dus op de verdwenen bebouwing onder het plein en de betekenis van de G. Gezellestraat als historische as.

Proefsleuf 8 situeert zich ter hoogte van de A. De Cockstraat in een zone waar op de het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich zowel op het evalueren van deze historische bewoning en eventueel oudere archeologische relict en als op de betekenis van de A. De Cockstraat als historische as.

Proefsleuf 9 situeert zich ter hoogte van de G. Gezellestraat in een zone waar op de het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich vooral op oudere archeologische relict en de betekenis van de G. Gezellestraat als historische as.

Proefsleuf 10, 11 en 12 situeren zich ter hoogte van het parkeerterrein ten oosten van de Bouchtstraat. Het gaat opnieuw om een zone waar op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich vooral op oudere archeologische relict en.

Proefsleuven 13 en 14 situeren zich langs de Geallieerdenlaan in een zone waar op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich vooral op oudere archeologische relict en. Opvallend is wel dat perceel 704 op de Atlas der Buurtwegen wat op een oud wegtracé lijkt te wijzen. Proefsleuf 14 is haak op dit perceel aangelegd.

Proefsleuf 15 en 16 situeren zich langs de Bouchtstraat in een zone waar op het 18de - en 19de -eeuws kaartmateriaal geen bewoning aanwezig is. Het onderzoek richt zich vooral op oudere archeologische relict en.

3.1.2.1.2 METHODE EN TECHNIKEN

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven werken dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk versie 4.0. Het gaat om proefputten voor een site met complexe verticale stratigrafie (hoofdstuk 8.6.3). Het onderzoeksdoel is succesvol beëindigd, indien er op alle vooropgestelde onderzoeksvragen gefundeerd kan worden geantwoord.

De afgraving van het vlak gebeurde door de groendienst van de gemeente Denderleeuw met een rupskraan van 1,7 ton met platte bak. Deze afgraving gebeurde steeds onder begeleiding van de archeologen van SOLVA. Tijdens en na de afgraving is metaaldetectie uitgevoerd door een archeoloog. De afgegraven grond werd afgevoerd. Na het afgraven zijn alle structuren opgeschoond, gefotografeerd en digitaal opgemeten met een RTS. Elk spoor kreeg een individueel spoornummer met een daaraan gekoppeld uniek volgnummer voor de vondsten. Aanvullend op de vlakregistratie zijn verschillende profielen, een boring en een coupe gezet om inzicht te krijgen in de aard en chronologie van de pakketten. Het gebruik van gestandaardiseerde fiches en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage. De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is zowel het kunnen invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten. De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het spoor. Dit valt uiteen in negen types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI', 'horizontal feature interface' of 'HFI' en 'boring'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de spoorcombinaties. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling. Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeerd onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren. Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden. De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map 'bijlagen': rapporten, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

3.1.2.2 INPLANTINGSPLAN VAN DE PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN

Figuur 33: Situering van de uitgevoerde proefsleuven op de GRB-basiskaart.

3.1.2.3 BESCHRIJVING VAN DE OPENGELEGDE OPPERVLAKTE

Tabel 1: Weergave van de oppervlakte en de diepte van het eerste archeologisch relevante niveau per proefsleuf.

	Oppervlakte	Diepte
Zone I	5,25 m ²	ca. 0,15 m -mv
Zone II	13,14 m ²	ca. 0,20 m -mv
Zone III	24,55 m ²	ca. 0,20 m -mv
Zone IV	37,47 m ²	ca. 0,20 m -mv
Zone V	17,60 m ²	ca. 0,30 m -mv
Zone VI	27,72 m ²	ca. 0,25 m -mv
Zone VII	20,19 m ²	ca. 0,25 m -mv
Zone VIII	30,65 m ²	ca. 0,20 m -mv
Zone IX	17,67 m ²	ca. 0,75 m -mv
Zone X	11,97 m ²	ca. 1,15 m -mv
Zone XI	9,79 m ²	ca. 1,10 m -mv
Zone XII	79,34 m ²	ca. 1,00 m -mv
Zone XIII	67,73 m ²	ca. 1,20 m -mv
Zone XIV	19,15 m ²	ca. 0,80 m -mv
Zone XV	35,74 m ²	ca. 0,80 m -mv
Zone XVI	29,89 m ²	ca. 0,70 m -mv

Het vlak werd tijdens de het proefsleuvenonderzoek aangelegd op het niveau waarop individuele sporen konden afgelijnd worden of op de maximale verstoringsdiepte van de geplande werken (incl. buffer). Hierdoor komt de diepte van het aangelegde vlak niet noodzakelijk overeen met de diepte van het eerste archeologisch relevante niveau (zie 3.2.3).

3.1.2.4 MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN

Tijdens het terreinwerk is geen selectie gebeurd bij het recupereren van de vondsten. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te verkrijgen, is **alles** verzameld, voorzien van een vondstnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de **SOLVA**-Archeologiedatabank.

3.1.2.5 MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN STAALNAME

Voor eventuele radiokoolstofdateringen zijn er zijn er houtskoolstalen genomen in zone II en VIII. De staalnames zijn voorzien van een staalnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de **SOLVA**-Archeologiedatabank (zie ook 2.2.4 en Tabel 10)

3.1.2.6 BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL

De afgraving gebeurde met een graafmachine met een platte bak van 100 cm breed. Om praktische redenen of om een tweede vlak aan te leggen is soms ook gebruik gemaakt van een minigraver. De foto's zijn genomen met een Panasonic DMC-FZ300. De vondsten zijn per laag gerecupereerd en in vondstzakjes gestoken. Deze zijn voorzien van een uniek volgnummer (= vondstnummer). Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werden gedaan met een RTS. De registratie van de archeologische sporen gebeurde met een tablet met een *Claris Filemaker 19 app*.

3.1.2.7 BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEKEN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE

De fasering van de geplande werken naargelang de prioriteit, zoals beschreven in het Programma van Maatregelen, heeft geen impact gehad op de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek. Daarentegen werden binnen het plangebied reeds niet-vergunningsplichtige nutsleidingwerken uitgevoerd tijdens het archeologisch onderzoek. De planning van deze werken en die van het archeologisch onderzoek moesten op elkaar afgestemd worden om de hinder voor de buurtbewoners en het doorgaand verkeer te beperken. Het aanleggen van de proefsleuven is daarom niet in numerieke volgorde en in het geval van proefsleuf VIII gefaseerd gebeurd.

Om praktische redenen zijn enkele proefsleuven ingekort of verplaatst t.a.v. de inplanning in het Programma van Maatregelen van het bureauonderzoek. Zo is sleuf VI ca. 1,5 m ingekort aan de noordwestkant vanwege een verkeersbord en nutsleiding. Sleuf VII is aan de noordoostkant ca. 5,5 m ingekort. Deels omdat het uiteinde zich onder het overdekt terras van Café De Vrede bevindt en deels vanwege een verstoring, net voor de aanleg van de proefsleuf, door de nutsleidingwerken die oorspronkelijk aan de zuidwestkant van de proefsleuf in een reeds verstoorde zone gepland waren maar last minute, zonder het op de hoogte brengen van de archeologen van SOLVA, verplaatst zijn. Sleuf IX is ca. 2 m ingekort aan de noordoostkant vanwege nutsleidingen onder het voetpad en een haag. Sleuven XV en XVI zijn respectievelijk 1,2 en 2,2 m opgeschoven om bomen of aanwezig straatmeubilair te ontwijken.

Het onderzoek van sleuf VIII is in vier fases uitgevoerd, zoals eerder vermeld vanwege nutsleidingwerken. In de eerste fase werd een leidingsleuf dwars door de proefsleuf gegraven en zijn de aanwezige archeologische resten tijdens de graafwerken geregistreerd. Aansluitend werd meteen de rest van de sleuf in noordwestelijke richting onderzocht. In een derde fase werd de rest van de sleuf onder de parking opgegraven. Het stuk onder de A. De Cockstraat kon pas later, in een vierde en laatste fase worden onderzocht. Het was niet mogelijk om deze laatste twee fases gelijktijdig uit te voeren omwille van het doorgaand verkeer dat niet kon omgeleid worden langs andere straten door de nutsleidingwerken die daar bezig waren.

Voor de sleuven X en XI werd de opgravingsstrategie gewijzigd om inhoudelijke redenen. Uit het eerder onderzoek van de nabijgelegen sleuven XII, XIII, XIV en XVI bleek dat het archeologisch relevante vlak zich steeds onder het niveau van de geplande werken bevindt. Dit is wellicht het gevolg van het historisch gebruik van deze gronden (zie 3.2.1.4 en 3.2.2.4). Op basis van de historische kaarten werd voor de sleuven X en XI dezelfde situatie verwacht. Om onnodige kosten te vermijden werd besloten een steekproef a.d.h.v. vijf profielputten uit te voeren. Indien het archeologisch relevante niveau zich, tegen de verwachting in, alsnog binnen het gabarit van de geplande werken zou bevinden, kon alsnog overgegaan worden op het volledig afgraven van deze sleuven. Dit bleek, gezien de resultaten, niet nodig te zijn.

Op het einde van het proefsleuvenonderzoek is gebruik gemaakt van de nutsleidingwerken om een bijkomende waarneming te doen in een nieuwe leidingsleuf in de oostelijke hoek van de parking voor het gemeentehuis. Dit vanwege een voortschrijdend inzicht tijdens het proefsleuvenonderzoek waarbij het van

belang werd geacht om de diepte van het archeologisch relevante niveau in deze zone te bepalen. Deze waarneming is geregistreerd als profiel 35AB in een nieuwe sleuf XVII.

3.1.2.8 ZONES WAAR BEHOUD IN SITU GEBEURDE

In de proefsleuven werden er één tot drie vlakken machinaal afgegraven. Archeologisch relevante sporen op een bovenliggende niveau werden steeds volledig opgegraven alvorens er verdiept werd naar een onderliggend niveau.

De zones I t.e.m. VIII en XVI bevatten archeologisch relevante sporen. De schuilbunker uit de Tweede Wereldoorlog in Zone VIII is behouden *in situ* omdat deze intact behouden blijft bij de geplande werken. In al de zones zijn de archeologisch relevante sporen op het onderste aangelegde niveau behouden *in situ*. Enige uitzonderingen hierop zijn de paalsporen VIII-43/44 en VIII-45/46 in zone VIII en de sporen in de zones III en XVI. In deze twee laatste zones zijn er bijgevolg thans geen archeologisch relevante sporen meer *in situ* aanwezig.

In de zones IX t.e.m. XV zijn geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Dit omdat het archeologisch relevante niveau slechts op zeer weinig plaatsen (delen van zones IX en XIV en profielputten) bereikt is. Binnen het gabarit van de geplande werken zijn er dan ook geen sporen aanwezig. Op dieper liggende niveaus kunnen echter wel nog archeologisch relevante sporen *in situ* aanwezig zijn. Méér nog: het aantreffen van aardewerk uit de metaaltijden en de Romeinse periode in de bovenliggende lagen doet vermoeden dat er wel degelijk archeologisch relevante sporen met een zekere ouderdom aanwezig zijn. Bovendien valt te verwachten dat deze sporen, gezien het historische landgebruik met een diepe begraving tot gevolg, nog uitzonderlijk goed bewaard zijn (zie 3.2.1.4 en 3.2.2.4).

3.1.2.9 DE ASPECTEN WAARVOOR ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEWONNEN

Michel Siebrand, archeoloog bij het Agence Wallonne du Patrimoine (AWAP) voor de identificatie van de fragmenten van de klokmal.

3.1.2.10 DE ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD GEVRAAGD

Niet van toepassing.

3.2 ASSESSMENTRAPPORT

3.2.1 BESCHRIJVING VAN DE GEOMORFOLOGIE EN AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Figuur 34: Situering van de profielen op het DTM. Voor de exacte locatie van de profielen zie de deelplannen van de desbetreffende proefsleuven in 3.2.3.

Het projectgebied is gelegen binnen een dorpscentrum dat reeds honderden jaren (intense) bewoning heeft gekend. De onderzoekszone is momenteel in gebruik als rijweg, parking en groenzone. Het onderzochte gebied is bijgevolg deels verhard.

In totaal zijn er 36 profielen gezet. In zones I, V, VII, XIII, XV, XVI en XVII²² is telkens één profiel geregistreerd. In zones VI en X telkens twee. In zones II, III, IV, XI, XII en XIV telkens drie. In zone VIII zijn er vijf profielen geplaatst. Uitgezonderd Zone I is in alle zones de moederbodem bereikt.

Het onderzochte gebied kan opgedeeld worden in vier delen (zie Figuur 35) waarbij voornamelijk bewaringsgraad van het oorspronkelijke bodemprofiel en de diepte van het archeologisch relevante niveau verschillen. Ter referentie voor deze delen kunnen de profielen 1AB, 6AB, 13AB en 34AB gebruikt worden. Zoals verder zal blijken zijn de verschillen tussen deze delen te wijten aan het historisch landgebruik. Om de grens tussen de verschillende delen te bepalen is daarom in deze fase van het onderzoek gebruik gemaakt van de voorhanden zijnde historische kaarten (zie 2.2.3). Percelering en landgebruik zijn soms afgebeeld en kunnen dan ook gebruikt worden om deze grenzen bij benadering te bepalen. Verder onderzoek op het terrein kan in de toekomst deze begrenzing verscherpen/corrigeren.

In wat volgt worden voornamelijk de aardkundige lagen besproken. De antropogene lagen worden in latere hoofdstukken behandeld (zie 3.2.3).

3.2.1.1 DEEL 1

Ten noorden van de Sint-Amanduskerk loopt een kasseiwegje, bekend als de Pastorijweg, langs de pastorie naar beneden naar de Dender. Dit klein deel van het projectgebied bevindt zich vlak langs de Dender in het laagst gelegen stuk van de Dendervallei en niet, zoals de rest van het plangebied, op een iets hoger gelegen plateau in deze vallei. In dit deel is slechts één proefsleuf aangelegd: Zone I met profiel 1AB.

²² Zone XVII betreft een waarneming in een kabelsleuf (zie 2.1.2.7).

Referentieprofiel 1AB

Foto 1: Profiel 1AB. De knuppelweg (I-4) is in het bruin omlijnd. De grens van de reductiezone is in stippellijn weergegeven, die van een recente verstoring in het rood.

In Zone I is de natuurlijke bodem niet bereikt. Profiel 1AB wordt dan ook meer in detail beschreven in 3.2.3.1. Het profiel toont een reeks ophogingspakketten bovenop een oud wegniveau, dat verstevigd was met stukken hout. Ook onder deze “knuppelweg” zijn nog ophogingspakketten aanwezig tot minstens 2 m onder het huidige wegniveau (zie 3.2.3.1). Reeds vanaf ca. 50 cm diepte is de grond gereduceerd, wijzend op anaerobe (lees: natte) omstandigheden. De verschillende ophogingspakketten en de versteviging van het wegniveau zijn dan ook te beschouwen als pogingen om het mogelijk te maken de natte ondergrond te betreden.

Het licht in lijn van de verwachtingen dat de ondergrond hier waterverzadigd is gezien de geografische positie in de laagste regionen van de Dendervallei. Meer gegevens over de aardkundige opbouw zijn er, door het niet bereiken van de natuurlijke bodem, uit het referentieprofiel niet af te leiden.

3.2.1.2 DEEL 2

In de profielen meer naar het westen, vanaf Zone II aan de bovenkant van de Pastorijweg langs de Sint-Amanduskerk, is de natuurlijke bodem wel bereikt. Profiel 6AB kan gelden als referentieprofiel voor een zone die grosso modo van de Sint-Amanduskerk in het zuidoosten, inclusief de Moreelstraat en de Pastorijweg langs de kerk, tot de as A. De Cockstraat – Dorp – Fonteinstraat in het noordwesten loopt.

Referentieprofiel 6AB

Foto 2: Het zuidoostelijke uiteinde van profiel 6AB.

In dit deel van het projectgebied kan de onverstoorte moederbodem op sommige plaatsen reeds op minder dan 30 cm diepte t.a.v. het huidige loopniveau worden aangetroffen. Als referentie kan bijvoorbeeld (een deel van) profiel 6AB gebruikt worden. Onder de huidige verharding van het plein zit nog het voorgaande loopniveau van het dorpsplein. Dit plein, dat bestond uit kasseien, is uitgebroken maar een groot aantal kasseien is nog in het uitbraakspoor achtergebleven. Waar geen archeologische sporen aanwezig zijn is onder dit uitbraakspoor meteen de onverstoorte moederbodem (C horizont) aanwezig. Deze bestaat hier uit een alternatie van zand- en leemlaagjes die een horizontaal duidelijk gestratificeerd pakket vormen. Ze bevat opvallend weinig bioturbatie.

De aangetroffen moederbodem is te interpreteren als het alternerend complex van de Formatie van Gent²³. Dit sediment is op eolische wijze ontstaan gedurende het Weichseliaan (zie ook 2.1.2). Opvallend is dat de C horizont op geringe diepte en rechtstreeks onder de antropogene lagen aangetroffen wordt, zonder enige sporen van de originele bodemopbouw. Bovendien is er ook geen spoor van een oude akkerlaag en is er ook bijzonder weinig bioturbatie waar te nemen. Dit doet vermoeden dat er in een (vrij) recent verleden een afgraving van het terrein heeft plaatsgevonden. Hiervoor kunnen enkele bijkomende argumenten aangehaald worden.

Zo is op een postkaart, afgestempeld in 1907, te zien dat het loopniveau van het dorpsplein quasi gelijk ligt met de hoofdingang van de kerk met hoogstens één of twee treden aan de deur (Foto 3). Op een postkaart met een iets breder beeld, datering ante quem 1935, is te zien dat ook voor de toegang tot de huizen aan de zuidwestkant van het plein slechts één tot twee treden benodigd zijn (Foto 4). Vergelijkt men deze postkaarten met de huidige situatie (niet alleen de kerk maar ook de huizen bestaan nog) dan valt op dat er thans meerdere treden extra benodigd zijn om het hoogteverschil tussen het plein en de toegangen tot kerk en huizen te overbruggen (Foto 5).

²³ Bogemans & Van Molle 2005, 14.

Foto 3: Een postkaart, afgestempeld in 1907, met zicht op de Sint-Amanduskerk vanuit het noordwesten (bron: <https://blog.seniorennet.be/wilba/archief.php?catID=9764>).

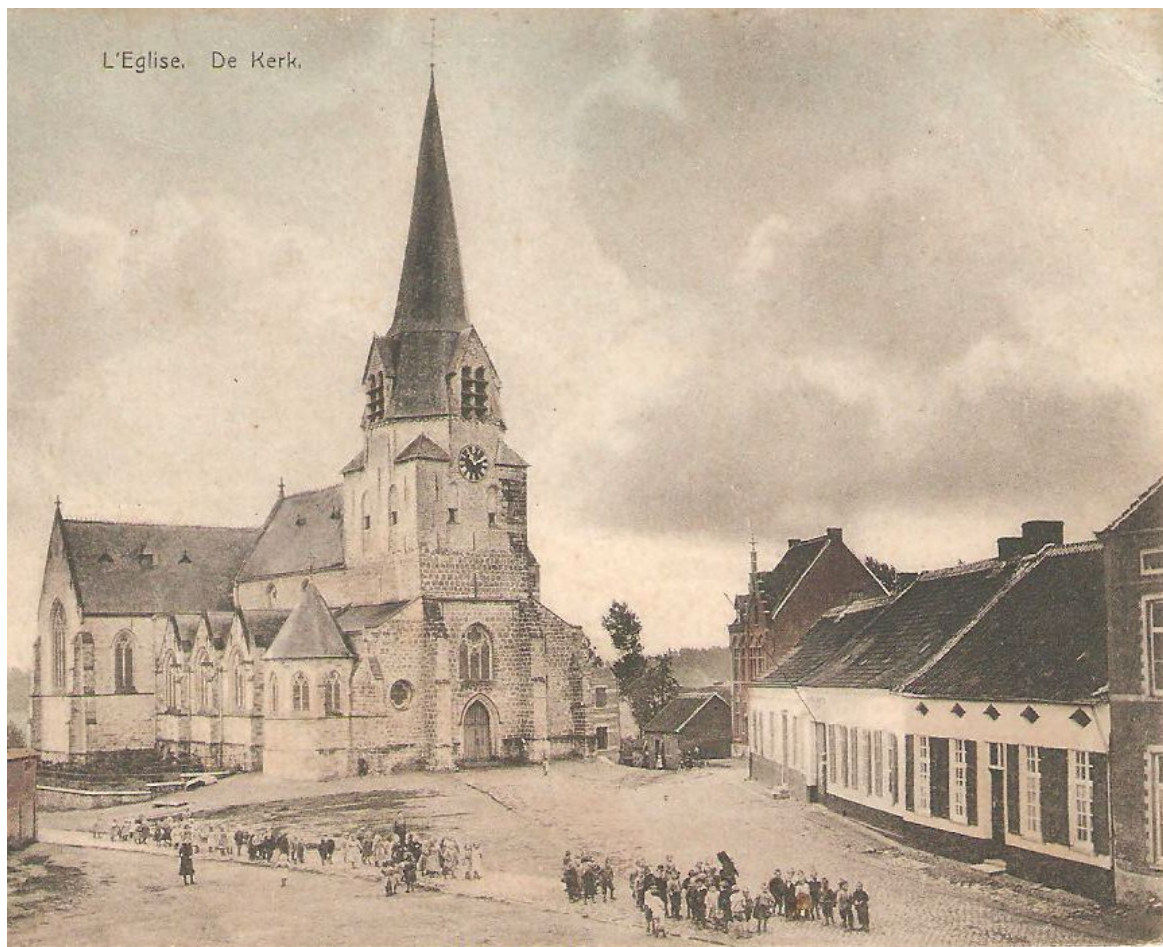

Foto 4: Een postkaart, datering ante quem 1935, met een verzicht op het dorpsplein en de Sint-Amanduskerk vanuit het noordwesten (bron: <https://blog.seniorennet.be/wilba/archief.php?catID=9764>).

Foto 5: Recente foto (april 2009) vanuit het noordwesten op de Sint-Amanduskerk en de huizen aan de zuidwestzijde van het dorpsplein (bron: Google Street View).

Ook uit recente opgravingen in de Sint-Amanduskerk zelf kan afgeleid worden dat een deel van het oorspronkelijk bodemprofiel is verdwenen. In profiel 17AB van die opgravingen, dicht bij de uitgang van de kerk op ca. 20 m afstand van profiel 6AB van dit vooronderzoek, bevindt de grens tussen de middeleeuwse akkerlaag en de onderliggende moederbodem zich op ca. +15,70 m TAW. Bij profiel 6AB daarentegen wordt de top van de moederbodem op ca. +14,80 m TAW gemeten. Nochtans zou vanwege de natuurlijke helling eerder een hogere dan een lagere waarde verwacht worden.

Samengevat kan men stellen dat het oorspronkelijke plein in de loop van de 20ste eeuw verlaagd is tot ongeveer één meter of zelfs iets meer onder het oorspronkelijke middeleeuwse maaiveld. Vervolgens heeft men een nieuw plein met kasseien aangelegd. Dit is later gedeeltelijk uitgebroken. Op de uitbraakresten heeft men het huidige plein aangelegd.

Een vergelijking van de oude postkaarten met de huidige situatie doet vermoeden dat de Pastorijweg langs de kerk slechts weinig verlaagd is. Desalniettemin treft men in Zone II geen sporen aan van de originele bodemontwikkeling. De moederbodem bevindt zich rechtstreeks op ca. 80 cm onder de huidige wegnis en archeologische sporen. Dichter bij de kerk, tegen de doopkapel ten noorden van de kerktoren, is duidelijk wel een significant deel van het terrein afgegraven. Thans is een trap benodigd om de zijingang achter de doopkapel te bereiken (Foto 6), waar dit voorheen niet nodig was (Foto 3 en Foto 4).

Foto 6: Recente foto (juni 2018) met zicht op de noordkant van de kerk met rechts de zijingang en doopkapel (bron: Google Street View).

Ook in de Moreelstraat is het terrein vermoedelijk slechts weinig verlaagd, al is dit moeilijk in te schatten op basis van de oude postkaarten. De aangetroffen archeologische lagen in Zone III doen echter vermoeden dat men hier eerder d.m.v. ophoging de natuurlijke hellingsgraad heeft doen afnemen. Desalniettemin wordt centraal in Zone III de moederbodem op ca. 80 cm diepte rechtstreeks onder de huidige wegnis en ophogingslagen aangetroffen, zonder enig spoor van de oorspronkelijke bodemontwikkeling. Meer naar het zuidoosten neemt de dikte van de ophogingslagen toe en ligt de top van de moederbodem al op ca. 1,40 m diepte.

3.2.1.3 DEEL 3

De aardkundige opbouw van de rest van het projectgebied is op basis van de proefsleuven nog in twee delen op te splitsen (i.e. deel 3 en deel 4). Het verschil tussen de twee delen is vermoedelijk te wijten aan het historisch landgebruik. Langs de A. De Cockstraat en de Guido Gezellestraat is op de historische kaarten al minstens sinds de 18de eeuw bewoning waar te nemen (deel 3). De percelen respectievelijk ten noorden en westen van deze bewoning waren toen in gebruik als landbouwgebied en zijn voor het grootste deel tot op de dag van vandaag onbebouwd gebleven (deel 4). De grens tussen beide is op basis van de proefsleuven nog niet exact weer te geven maar kan grosso modo bepaald worden met de perceelsgrenzen die op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart te zien zijn (zie 2.2.3).

In deel 3 zien we op de historische kaarten bewoning langs de A. De Cockstraat en de Guido Gezellestraat. De profielen in dit deel zijn te lokaliseren in de zones VII, VIII en IX. Hier wordt nog profiel 35AB aan toegevoegd. Dit profiel is geregistreerd in een van de kabelsleuven die werd getrokken op de parking voor het gemeentehuis. Het is te situeren tussen de zones VII en VIII net ten westen van het kruispunt van de A. De Cockstraat en de Guido Gezellestraat.

Referentieprofiel 34AB

Foto 7: Samengesteld fotobeeld van profiel 34AB.

Profiel 34AB uit Zone VII kan dienen als referentieprofiel. In deel 3 is het oorspronkelijke bodemprofiel op verschillende plaatsen verstoord of verdwenen door de historische bebouwing of wegenis. Zo zijn de oorspronkelijke aardkundige lagen aan de rechterkant van profiel 34AB niet langer zichtbaar door enkele bakstenen muren en kuilen.

Tussen de historische verstoringen door zijn echter wel nog restanten van de originele bodemopbouw op te merken. Zo is in de westelijke helft van profiel 34AB nog een uitgeloogde, homogeen grijze, zandlemige E horizont met lichte bioturbatie zichtbaar (VII-23), bovenop de zwaar lemige moederbodem die met sesquioxiden en lutum uit deze E horizont is aangerijkt (Btg horizont). Bovenop de E horizont en onder latere ophogings- en bewerkingslagen, is nog een restant van de historische tuinlaag, inclusief spitsporen, aanwezig (de Ap horizont, VII-37). Deze is scherp begrensd, donkergrijsbruin met grijze vlekjes, humeus en lemig met enkele baksteen- en houtskoolspikkels -en brokjes. Al deze lagen vertonen een lichte inclinatie t.a.v. het huidige loopvlak met het laagste punt links in het zuidwesten. De maximaal geregistreeerde dikte van de E horizont is 15 cm, die van de tuinlaag 10 cm.

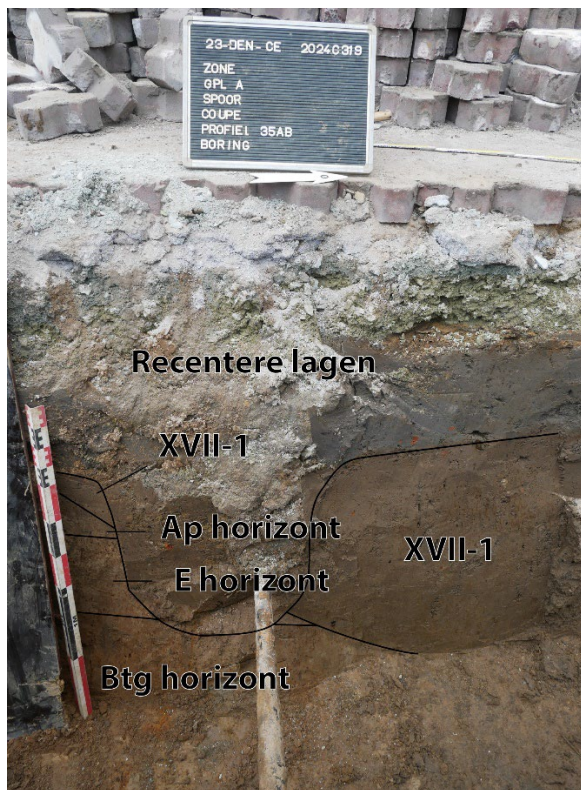

Foto 8: Profiel 35AB.

In profiel 35AB is dezelfde bodemopbouw zonder inclinatie te zien. Ook lijkt de tuinlaag/akkerlaag (Ap horizont) hier op basis van de kleur en homogeniteit ouder te zijn. Ze wordt doorsneden door een gracht of kuil uit de 14de-15de eeuw (XVII-1).

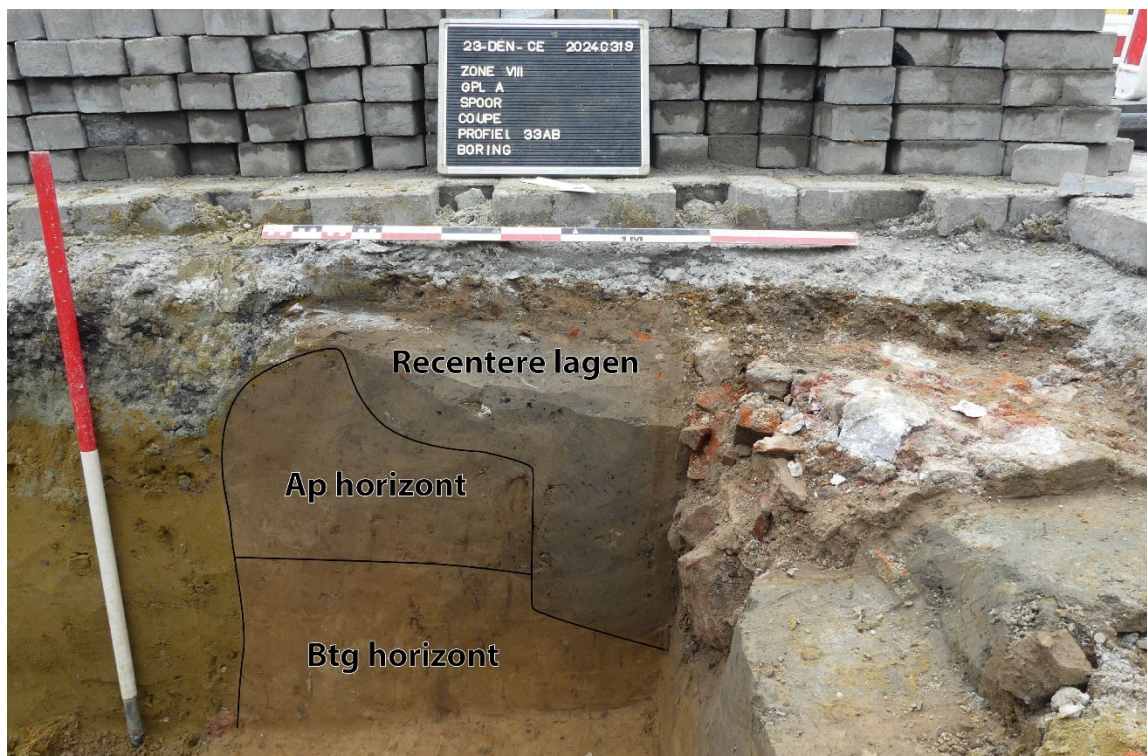

Foto 9: Profiel 33AB.

In profiel 33AB in Zone VIII is de E horizon enkel nog zichtbaar als enkele vlekken in een dikkere tuinlaag/akkerlaag (de Ap horizon, VIII-37).

De relatief goede bewaring van het bodemprofiel en de aanwezigheid van de oorspronkelijke (post)midleeeuwse tuinlaag/akkerlaag tonen aan dat hier, i.t.t. het dorpsplein voor de kerk, geen grootschalige afgraving heeft plaatsgevonden. De top van het originele bodemprofiel, de tuin- of akkerlaag niet meegerekend, bevindt zich op sommige plaatsen reeds op 40 cm onder het huidige looppniveau.

3.2.1.4 DEEL 4

Ten noorden van de historische bewoning langs de A. De Cockstraat en ten westen van die van de Guido Gezellestraat is op de historische kaarten nagenoeg geen bebouwing aanwezig. Het lijkt voornamelijk gebruikt te zijn als landbouwgebied. De profielen uit deze zone X t.e.m. XVI vertonen een relatief uniform beeld waarbij profiel 13AB als referentieprofiel kan dienen.

Referentieprofiel 13AB

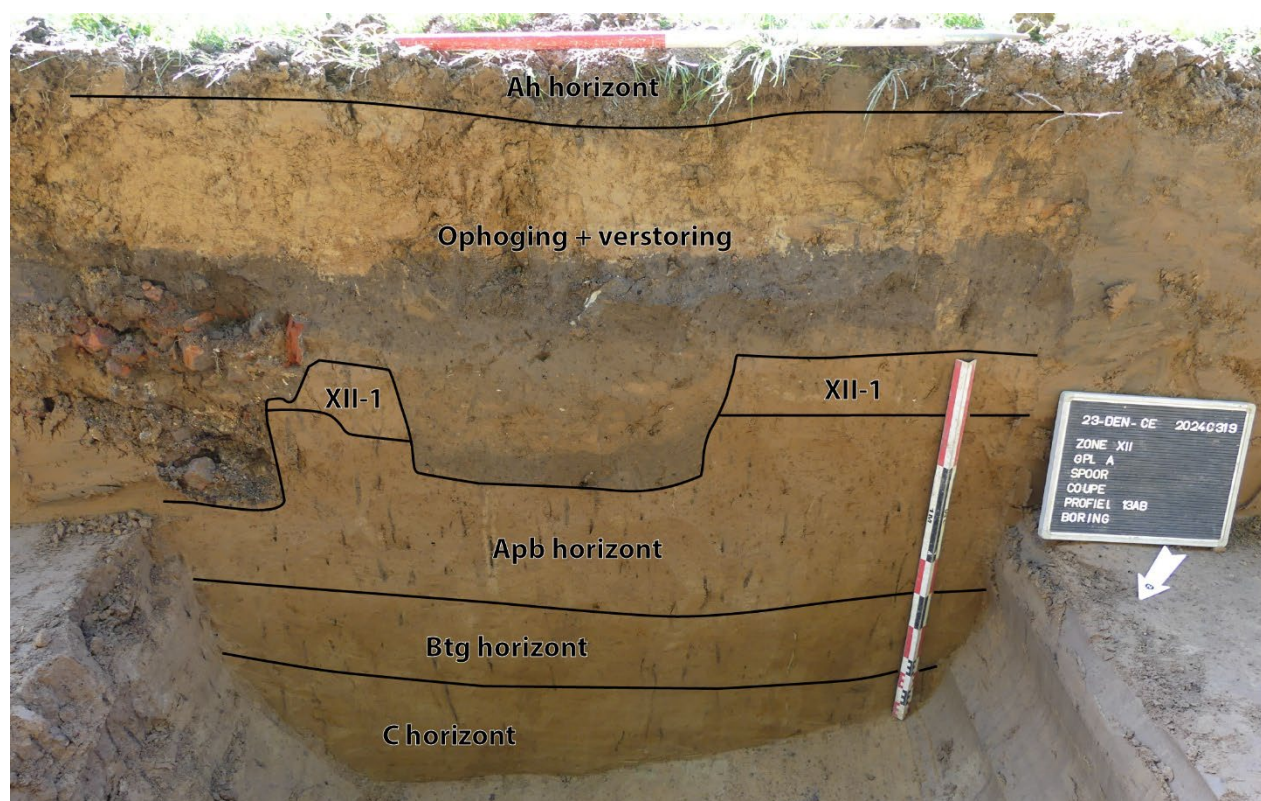

Foto 10: Profiel 13AB.

Het referentieprofiel bestaat uit een ca. 10 cm dikke vegetatiehorizont (Ah horizont) bovenaan. Het terrein is hier begroeid met gras. Onder de Ah horizont zijn verschillende ophogingslagen en verstoringen aanwezig met een minimale dikte van 40 cm. Tot ca. 65 cm diepte treft men een lichtbruine, lemig zandige horizont aan (XII-1) met vrij weinig houtskoolspikkels en vrij weinig baksteenspikkels- en brokjes. Op sommige plaatsen is deze horizont plots lokaal dieper (bv. in profiel 12AB). In het vlak tekenen deze verdiepingen zich af als grote, bleke vlekken in de donkerbruine matrix van de onderliggende laag (zie Foto 12). Deze horizont is wellicht het resultaat van uitgravingen, mogelijk van bomen of struiken (fruitteelt?), die nadien zijn opgevuld. Direct aansluitend lijkt men het terrein licht te hebben opgehoogd met hetzelfde materiaal als de vulling van de uitgravingen (het lichtbruine lemige zand). Deze uitgravingen vonden plaats in een homogeen donkerbruine, zandlemige akkerlaag (Apb horizont) die ca. 40 cm dik is. De Apb horizont ligt rechtstreeks op de moederbodem op ca. 105 cm diepte. Deze bestaat bovenaan uit een donkeroranje, geoxideerde, zwaar lemige Btg horizont met bleke, gereduceerde tongen en mangaanspikkels. Ze is aangerijkt met sesquioxiden en lutum uit een bovenliggende E horizon die thans verdwenen is. Na ca. 30 cm is de moederbodem niet langer aangerijkt en is er stratificatie zichtbaar. Dit is de C horizont die ook reeds in deel 2 werd waargenomen (zie 3.2.1.2), zij het toen veel minder diep. Ook in deel 3 is deze gestratificeerde C horizont te verwachten, maar dan op grotere diepte dan de aldaar aangelegde profielen.

Foto 11: Profiel 12AB. De lichtbruine horizont snijdt hier plots dieper in de onderliggende Apb horizont, wijzend op een lokale uitgraving. Onderaan de Apb horizont zijn nog net een aantal blekere vlekken te zien. Deze kunnen beschouwd worden als de laatste restanten van de oorspronkelijke uitlogingshorizont (E horizont).

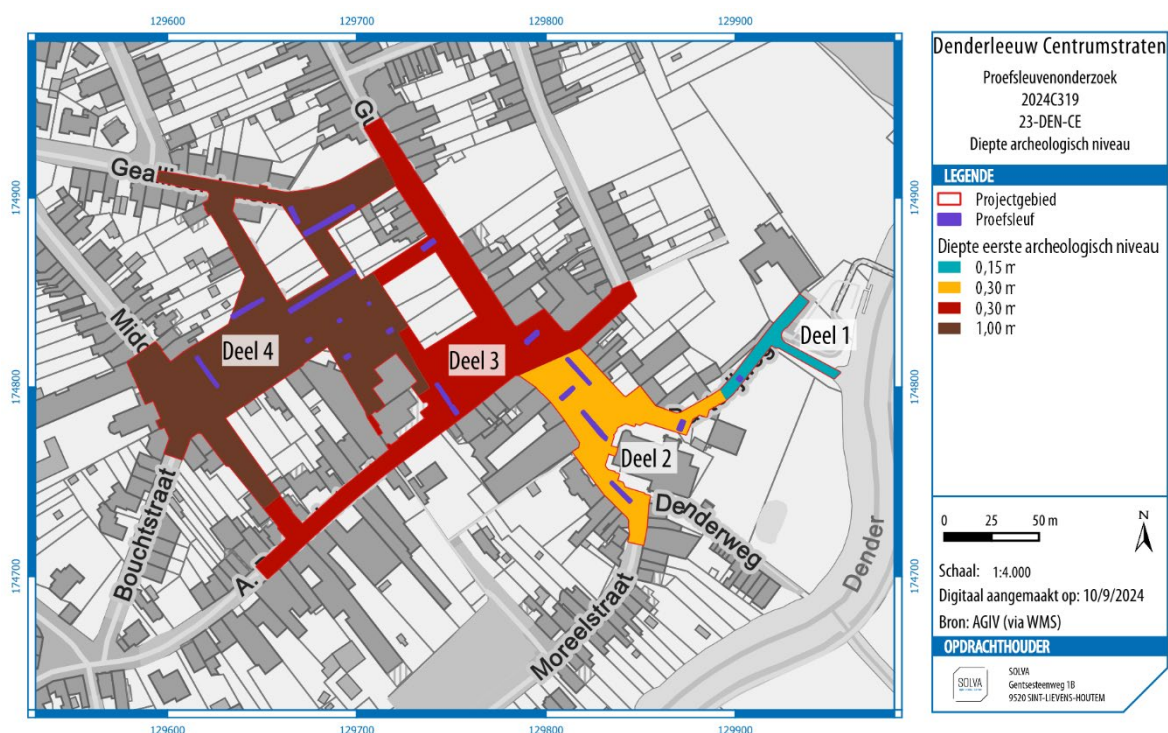

Foto 12: Deel van GPL A in Zone XIII. Rechts is een duidelijk voorbeeld te zien van de lichtbruine uitgravingen in de donkerbruine ploeglaag. De donkergrijze sporen zijn latere, recente verstoringen.

Profiel 12AB toont één van de weinige voorbeelden waarbij nog net een restant van de oorspronkelijke E horizont te zien is onderaan de Apb horizont. Dit en de overal aanwezige Btg horizont tonen aan dat de toenmalige landbouwactiviteiten weinig of geen moederbodem verstoord hebben.

Het beeld dat naar voor komt uit onder meer profiel 13AB is dat het oorspronkelijk bodemprofiel deels verdwenen is door intensieve landbouw. Hierbij is de originele E horizont meestal (bijna) geheel verdwenen. De ondergrens van de ploeglaag lijkt min of meer samen te vallen met de top van de originele moederbodem (Btg horizont). Dit i.t.t. de profielen in deel 3, waar de originele E horizont op verschillende plaatsen wel nog goed zichtbaar is. Anderzijds is in deel 4 het hele gebied in de 20ste eeuw op de ene dan wel de ander manier opgehoogd, waardoor het bodemprofiel beschermd is gebleven van meer recente verstoringen. Hierdoor zijn de historische landbouwlaag (Apb horizont) en vooral ook de Btg horizont uitzonderlijk goed bewaard. Dit i.t.t. de profielen in deel 2, waar zowel de Ap horizont als de Btg horizont verdwenen zijn. Daar treft men onder de huidige verharding meteen de gestratificeerde C horizont aan.

3.2.2 EFFECTEN VAN DE AANWEZIGE BODEMS EN SEDIMENTEN OP DE BEWARING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE EN DE ARCHEOLOGISCHE ARTEFACTEN DAARBINNEN

Figuur 35: Situering van de verschillende deelzones op het GRB basisplan. Per deelzone wordt weergegeven wat de minimale diepte van het eerste archeologisch relevante en leesbare niveau is.

Het historisch landgebruik dat verantwoordelijk is voor de waargenomen verschillen in de hierboven besproken delen heeft eveneens gevolgen voor het archeologisch erfgoed dat hier aanwezig is.

3.2.2.1 DEEL 1

In deel 1 ten noorden van de Sint-Amanduskerk is de onverstoorte moederbodem niet bereikt, dit vanwege dikke ophogingspakketten. Zoals verder zal blijken (zie 3.2.3.1) zijn de ophogingspakketten zelf al archeologisch relevant. Bovendien is de bodem gereduceerd vanaf ca. 50 cm onder het huidige wegdek, wat de bewaring van organisch materiaal bevordert. Dit blijkt onder meer uit het aantreffen van de knuppelweg tussen de ophogingslagen. Er kan besloten worden dat het archeologisch relevant niveau zich net onder het huidige wegdek, op ca. 15 cm diepte bevindt. Met uitzondering van de knuppelweg is het wel mogelijk dat er buiten de ophogingslagen geen individuele sporen aanwezig/herkenbaar zijn tot men de onverstoorte moederbodem bereikt.

3.2.2.2 DEEL 2

In de zone die nauw aansluit rond de kerk en het dorpsplein voor de kerk is duidelijk een deel van het oorspronkelijk bodemprofiel afgegraven in de 20ste eeuw. De diepte van de afgraving kan variëren. Het is duidelijk dat een deel van archeologisch erfgoed hierdoor verdwenen is. Desalniettemin blijkt uit de proefsleuven dat er nog steeds heel wat archeologische sporen en vondsten aanwezig zijn (zie 3.2.3). Het eerste archeologisch relevante en leesbare niveau bevindt zich onder de 20ste-eeuwse verhardingen. Op veel plaatsen zal hier ook al de C horizon aanwezig zijn. Deze kan men op sommige plaatsen reeds op ca. 30 cm diepte aantreffen. In dat geval is er slechts één archeologisch relevant niveau meer aanwezig.

Er moet rekening mee gehouden worden dat enkel de dieper uitgegraven sporen terug te vinden zijn. Ondiepe sporen zijn verdwenen bij de 20ste-eeuwse afgraving.

3.2.2.3 DEEL 3

Daarentegen is er wel kans op het aantreffen van ondiep uitgegraven sporen in deel 3. Hier hebben geen afgravingen plaatsgevonden en ook geen intensieve landbouw. Het originele bodemprofiel is op enkele plaatsen nog uitzonderlijk goed bewaard. Daar staat tegenover dat veel contexten, i.h.b. de oudere contexten, geheel of gedeeltelijk verstoord zijn door latere oversnijdingen vanwege de eeuwenlange

bewoning op deze plaats. In het bijzonder waar kelders (of een bunker, zie 3.2.3.8) zijn uitgegraven, zijn nog weinig oudere sporen of vondsten te verwachten.

Het eerste archeologisch relevante en leesbare niveau bevindt zich op sommige plaatsen reeds meteen onder de huidige verharding op ca. 30 cm diepte. Indien de E horizont nog aanwezig is, is dit het onderste archeologische niveau. Uit Zone VII blijkt dat sporen hierin goed leesbaar zijn. Bij afwezigheid van een E horizont bevindt het onderste archeologische niveau zich op de top van de moederbodem.

3.2.2.4 DEEL 4

Ten noorden van de historische bewoning langs de A. De Cockstraat en ten westen van deze langs de Guido Gezellestraat is er vermoedelijk slechts één archeologisch relevant en leesbaar niveau aanwezig. Men kan spreken van een archeologische site zonder complexe verticale stratigrafie in landelijke context, ondanks de huidige stedelijke context. Het archeologisch niveau bevindt zich net onder de Apb horizont. Meestal zal dit op de Btg horizont zijn, lokaal kan dit nog de E horizont zijn. De diepte waarop dit niveau tijdens de proefsleuven is waargenomen is meestal tussen de 1,00 en 1,20 m. Lokaal in zones XIV en XV is de ophoging minder dik en kan het archeologisch niveau al op 80 cm diepte worden aangetroffen.

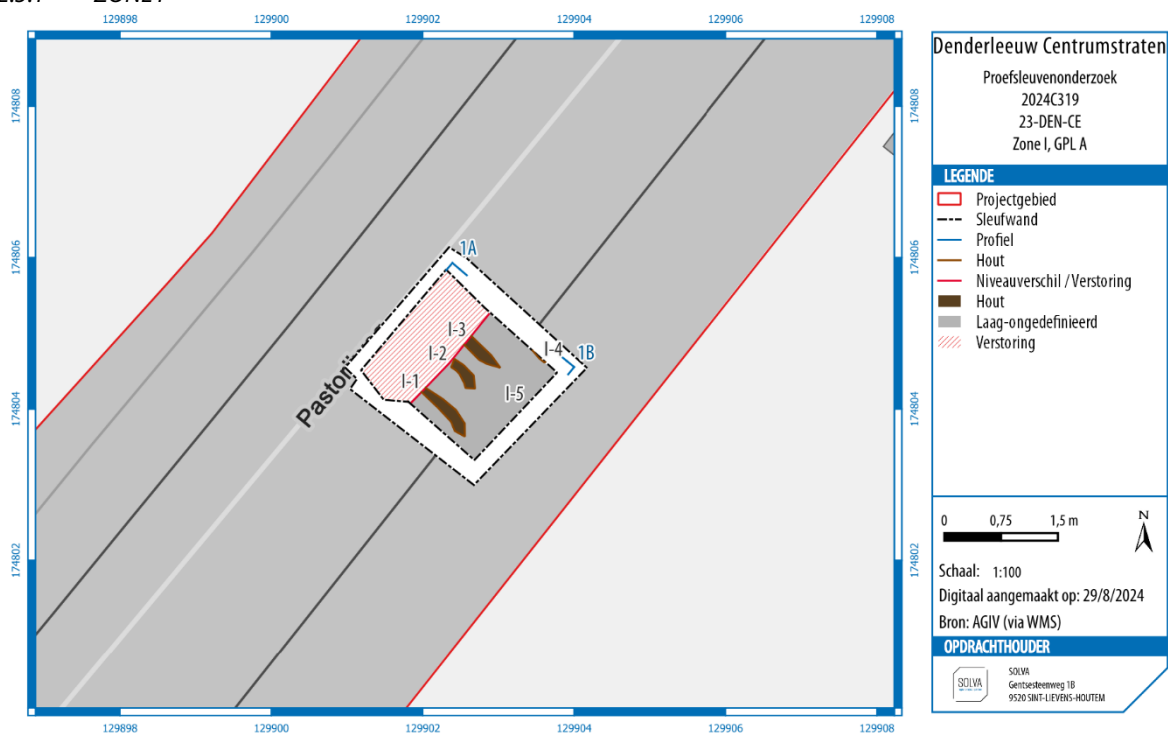
Door de ophogingen is het archeologische niveau behoeft van meer recente, 20ste- en 21ste-eeuwse verstoringen, waardoor een goede bewaring van sporen en vondsten te verwachten is. Zeer ondiep uitgegraven sporen zijn weliswaar afwezig door het verploegen van de E horizont.

3.2.3 ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN

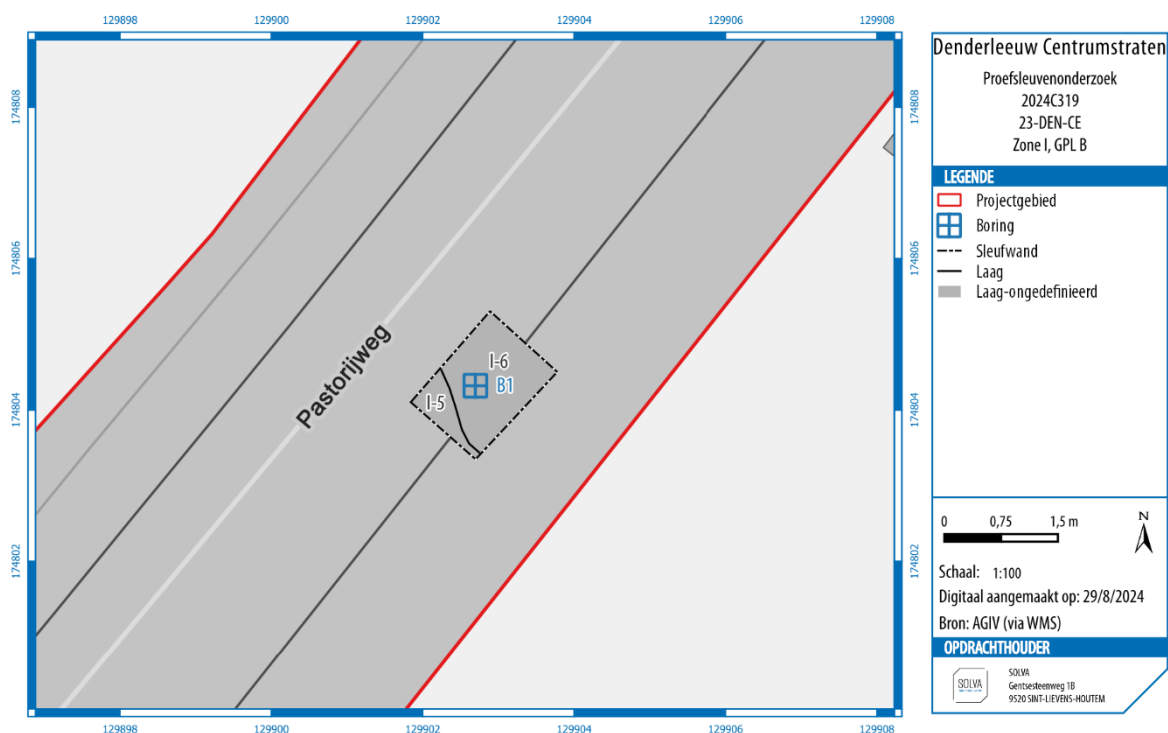
Aangezien het vooronderzoek voor een grote stuk (delen 1, 2 en 3, zie 3.2.1 en 3.2.2) gesitueerd is in het historische dorpscentrum van Denderleeuw, is het niet verwonderlijk dat er tal van archeologische sporen en vondsten zijn aangetroffen. Deze zijn aangetroffen in 9 proefsleuven die genummerd zijn van Zone I t.e.m. Zone IX. Buiten het historische dorpscentrum (deel 4) zijn er nog 7 proefsleuven, genummerd van Zone X t.e.m. XVI, waar veel minder of geen archeologisch relevante sporen of vondsten zijn aangetroffen. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan de diepte van het aangelegde vlak, dat op de meeste plaatsen het archeologisch relevante en leesbare niveau niet bereikte. Op een dieper niveau zijn vermoedelijk meer sporen en vondsten aanwezig.

In wat volgt worden de sporen per zone besproken tezamen met de vondsten die relevant zijn voor de datering of interpretatie van de sporen.

3.2.3.1 ZONE I

Figuur 36: Sporenplan van Zone I, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 37: Sporenplan van Zone I, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

In deze zone zijn er twee vlakken aangelegd. De helft van de proefput is verstoord door een rioolbuis tot een diepte van 1,4m.

Het eerste grondvlak is aangelegd op een diepte van 1,3m. Tot op 1,2m onder het huidige straatniveau is er een opeenvolging van verschillende ophogingspakketten aanwezig (I-7, I-8, I-9 en I-10). Onder die lagen bevindt zich een homogene, donkere bruinig grijze, sterk humeuze laag lemig zand met wat brokjes en

brokken baksteen, kalkmortel, leisteen en andere natuurstenen alsook takjes en fragmenten dierlijk bot en mosselen (I-5). Het aangetroffen aardewerk wijst op een 18de-eeuwse datering. In deze laag zijn de restanten van een “knuppelweg” aangetroffen. De knuppelweg is gevormd uit houten liggers van 10 tot 15cm breed die tot 40cm uit elkaar liggen (I-1, I-2, I-3 en I-4). Het zijn dikke takken of jonge bomen, inclusief schors die duidelijke kasporen vertonen. Ze zijn doorsneden bij de aanleg van de riolering.

Foto 13: Detail van de knuppelweg op GPL A in Zone I.

Het tweede vlak is aangelegd op 1,6m diepte. Om veiligheidsredenen is de sleuf niet dieper uitgegraven. Op dat vlak zijn er twee verschillende lagen zichtbaar: in het westen is dit nog I-5 en in het oosten een lichtblauwe, volledig gereduceerde, puinige, lemig zandige laag I-6. Deze bevat houtskool, zeer veel baksteen, kalkmortel en wat takjes en mosselen. Er is een boring gemaakt om de dikte van deze en eventuele onderliggende lagen te peilen tot de moederbodem. Wegens de hoge concentratie aan baksteenbrokken is de boring echter maar tot 40cm diep kunnen gaan. De moederbodem werd niet bereikt.

De eerste sleuf toont een ophoging van het straatniveau. Onder verschillende ophogingslagen is er een knuppelweg aangetroffen. Die bestaat uit liggende houten palen, gelegen in een sterk humeuze laag die veel materiaal bevat. Daaronder is duidelijk nog een ophoging aanwezig van minstens 40cm dik. De natuurlijke bodem werd niet bereikt. Deze weg verfijnt onze kennis over het wegennet van het centrum van Denderleeuw. De aanleg van de knuppelweg en de ophogingen in de 18de eeuw tonen de wil om een weg of pad op te drogen en gemakkelijker begaanbaar te maken.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				15
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelgrape				1
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot				1
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				3
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpa/kom			2 ind.	3
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / deksel				1
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet			aanzet gedraaide standring	1
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	combinatie	concentrische en gegolfde gele slijblij + koperhoudend loodglazuur (fragmentarisch)		3
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	kleidecoratie	concentrische en gegolfde gele slijblij		1
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				8
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd				2
4	I--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	beschildering	blauw lineair + ? (zwart geworden door humusrijke bodem)		1

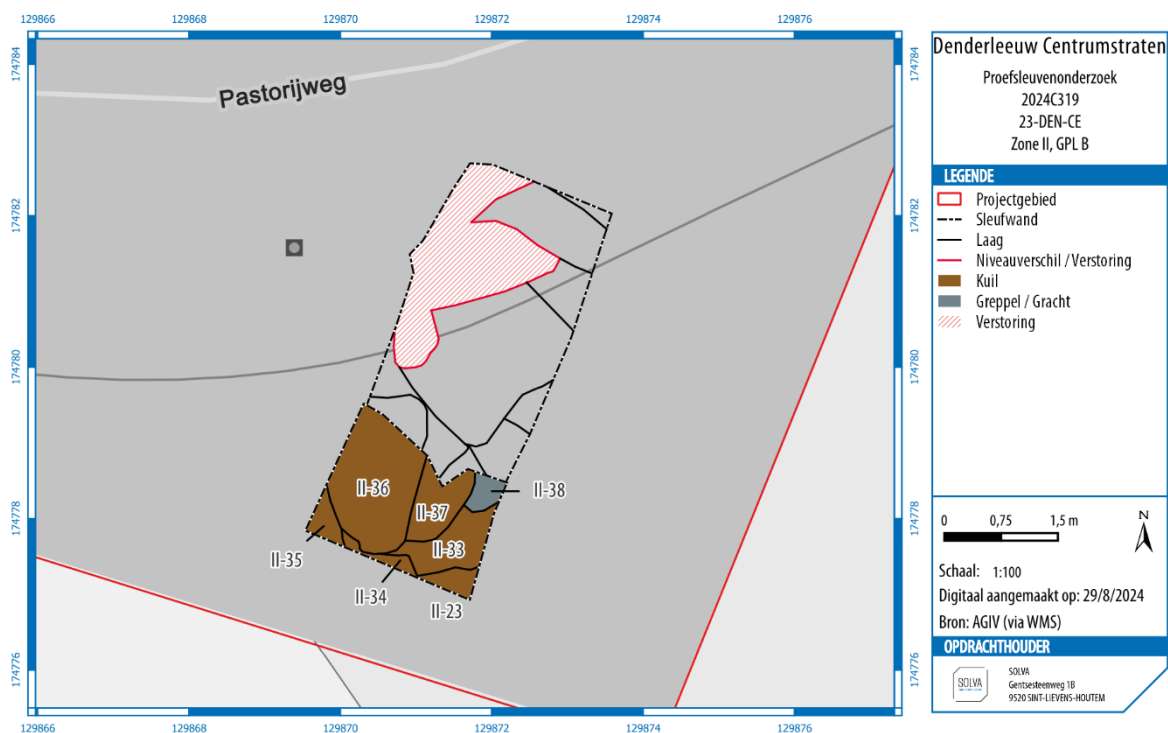
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
4	I--5--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Hoogversierd / niet gedetermineerd	combinatie	uitwendig en inwendig vlakdekkend slib + uitwendig koperhoudend loodglazuur + uitwendige duimindrukken	aanzet oor, naast oor is doorboring aanwezig	1
5	I--6--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
5	I--6--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	combinatie	uitwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur		1
5	I--6--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	combinatie	inwendig vlakdekkend slib met rode bollen op de vlag	1 ind.	3
6	I--7--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
6	I--7--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord				1
7	I--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd			fragment oor	1
7	I--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / voorraadpot				1
7	I--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			vlakke bodem	1
7	I--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom			kan ook grape zijn	1

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
7	I--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	combinatie	vlakdekkend slib op de rand + patronen golflijnen in mangaanglazuur op de vlag		1
8	I--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
8	I--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil			1 ind.	2

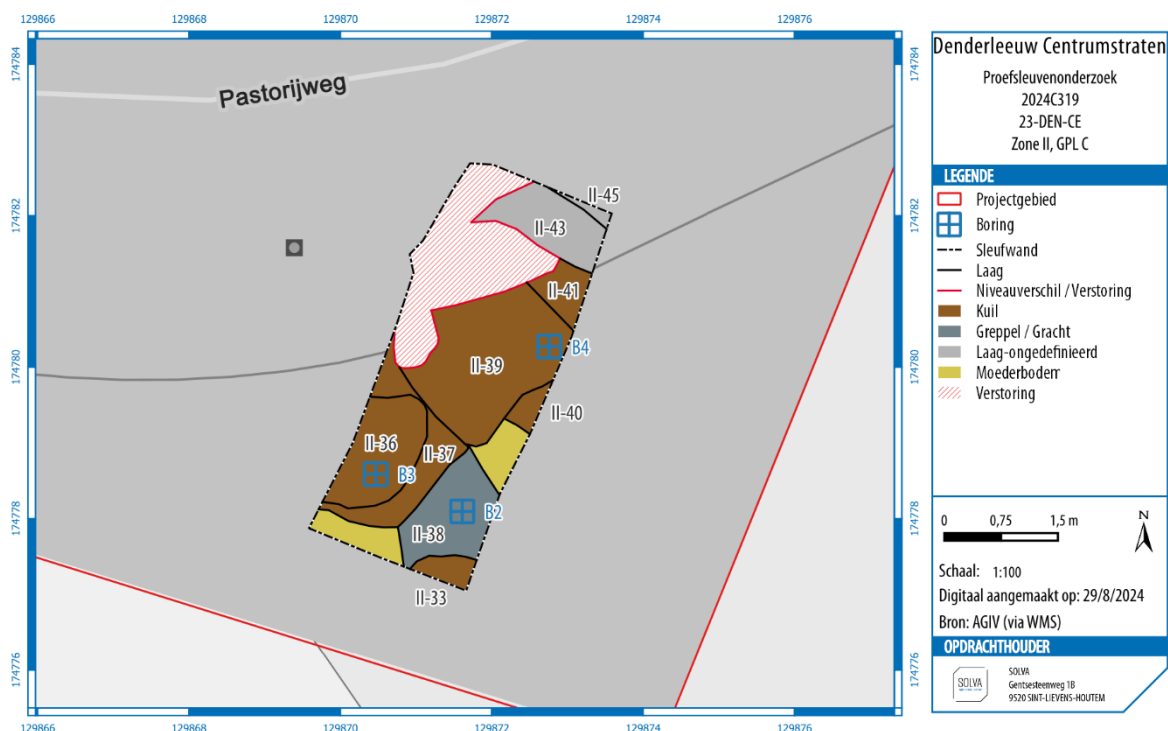
3.2.3.2 ZONE II

Figuur 38: Sporenplan van Zone II, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 39: Sporenplan van Zone II, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 40: Sporenplan van Zone II, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

In het zuidelijke deel van de sleuf werden net onder het wegdek de restanten aangetroffen van twee muren: een oudere muur met een noordwest-zuidoost oriëntatie en tweefasige steunbeer aan de noordoostzijde (II-24, II-26 en II-28) en een parallelle, recentere muur (II-21) die ca. 80cm meer naar het noordoosten op de afgebroken steunbeer ligt.

De muur II-21 is ca. 45cm breed en tot twee rijen bakstenen (22/22,5x10,5/11x6cm) hoog bewaard met vermoedelijk een kruis- of staand verband. Ze is gefundeerd op puin met voornamelijk baksteen- en

kalksteenbrokken. Het mortel is niet hetzelfde overal, het grootste deel is een bruinig grijze kalkmortel met inclusies van houtskool en kalkstippen. Maar op sommige plekken is het kalkmortel lichtgrijs tot wit met grotere inclusies klakbrokken.

De oudere muur II-24x is ca. 75cm breed tot 3 rijen bakstenen (25,5x11,5/12/13x?cm) hoog bewaard met een onregelmatig metselverband. Ze is gefundeerd op puin met bovenaan baksteenbrokken en onderaan grote brokken kalksteen. De steunbeer II-28 is gelijktijdig met de muur gebouwd, enkel in de fundering is er een onderscheid te maken. II-28 is uit brokken baksteen, en niet met blokken kalksteen, gevormd. De steunbeer II-26 was 1m lang op 1m breed en was op een hoogte van 64cm bewaard. Die fundering was gevormd uit brokken bakstenen en kalkmortel. Deze steunbeer is tegen II-24 en II-26 gebouwd.

Foto 14: Het zuidelijke uiteinde van Zone II op GPL A met zicht op de verschillende muren. Tegen de oudere muur (rechts) is een tweefasige steunbeer geplaatst.

De sleuf is aangelegd tot een diepte van 1,10m, een diepte waarop de moederbodem duidelijk herkenbaar is. Op deze diepte zijn verschillende kuilen en een greppel (II-38) aangetroffen. De greppel is noordwest-zuidoost georiënteerd en aan de hand van een boring is zijn diepte bepaald tot op 1,5m onder het straatniveau. In de greppel en kuil II-39 zijn er fragmenten van menselijk bot gevonden.

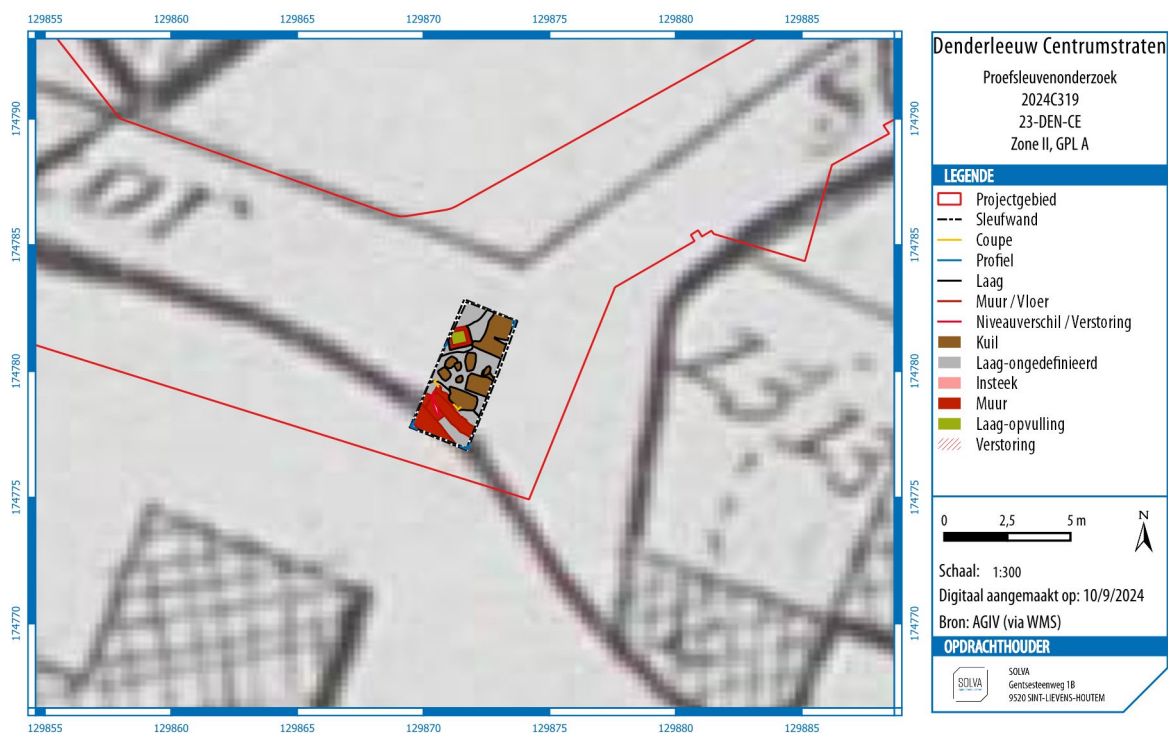

Foto 15: Overzichtsfoto van Zone II, GPL C.

De sporen zijn op basis van het aangetroffen aardewerk in de 16de eeuw of later te dateren. In II-36 is echter vroegmiddeleeuws aardewerk uit de 8ste-9de eeuw gerecupereerd. Hoewel wellicht residueel, doet dit aardewerk vermoeden dat er in de nabije omgeving mogelijk ook nog sporen uit de vroege middeleeuwen aanwezig kunnen zijn.

De aangetroffen muren zijn te linken met de kerkhofmuur die op verschillende historische kaarten te zien is (zie 2.2.3). Zowel hun positie als oriëntatie valt gelijk met het tracé van de muur op de Poppkaart. De oudste muur was voorzien van een steunbeer, die later verstevigd lijkt te zijn. De jongste muur volgt

dezelfde oriëntatie en zal een heropbouw of uitbreiding van de oudere kerkhofmuur zijn. Het valt niet uit te sluiten dat de greppel II-38 een nog oudere begrenzing van het kerkhof was.

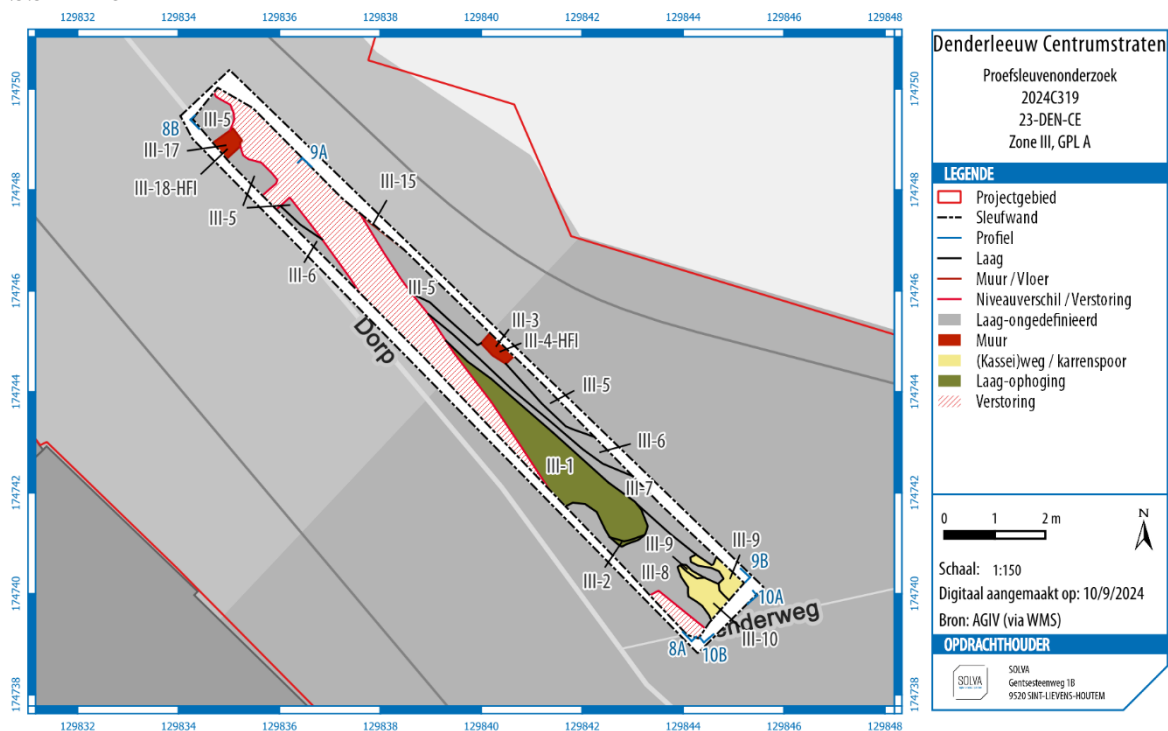
Figuur 41: Sporenplan van Zone II, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879).

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
10	II--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				3
10	II--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	beschildering			1
10	II--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd			Bodemfragment met stempel ("Fabrica*; Made in Bel*")	1
10	II--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / zalfpot	beschildering	Blauw lineair op buitenzijde	Bodemfragment	1
11	II--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
11	II--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			Fragment zwaluwstaartsteel	1

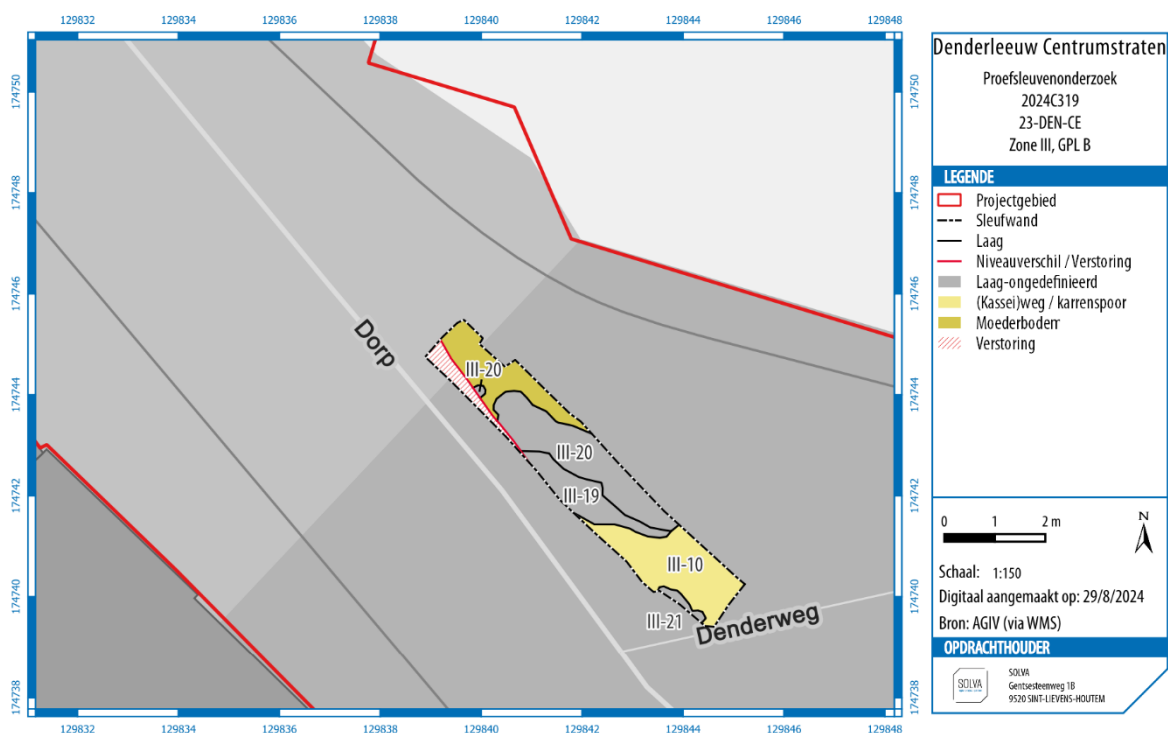
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
12	II--3--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd			Bodemfragment, wellicht van een kom	1
12	II--3--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpa/kom				1
13	II--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			Steelfragment	1
13	II--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
14	II--6--					
15	II--7--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes				2
15	II--7--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
16	II--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
16	II--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord				2
17	II--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
18	II--19--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	kleidecoratie	Inwendig vlakdekkend slib		2
18	II--19--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2
19	II--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			1 fragment gedraaide standvoet	2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
19	II--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1
20	II--36--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch- Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd			schraapsporen	1
20	II--36--	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Merovingisch-Karolingisch import / Merovingisch- Karolingisch import Rijnlands / Karolingisch Import Rijnlands / niet gedetermineerd			onzekere determinatie	1
21	II--39--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
21	II--39--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot				1
21	II--39--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				3
21	II--39--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	kleidecoratie	Sjabloon figuratief onduidelijk		2
22	II--40--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
23	II--43--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
24	II--48--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
24	II--48--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			fragment oor	1

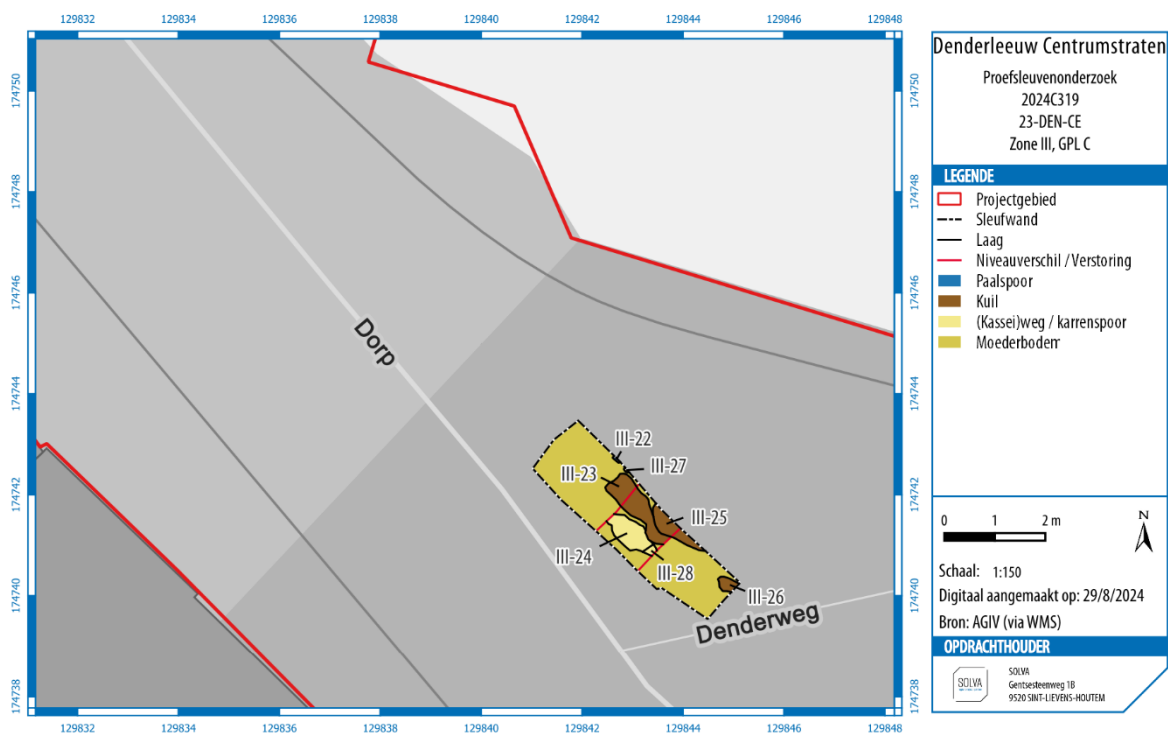
3.2.3.3 ZONE III

Figuur 42: Sporenplan van Zone III, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 43: Sporenplan van Zone III, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

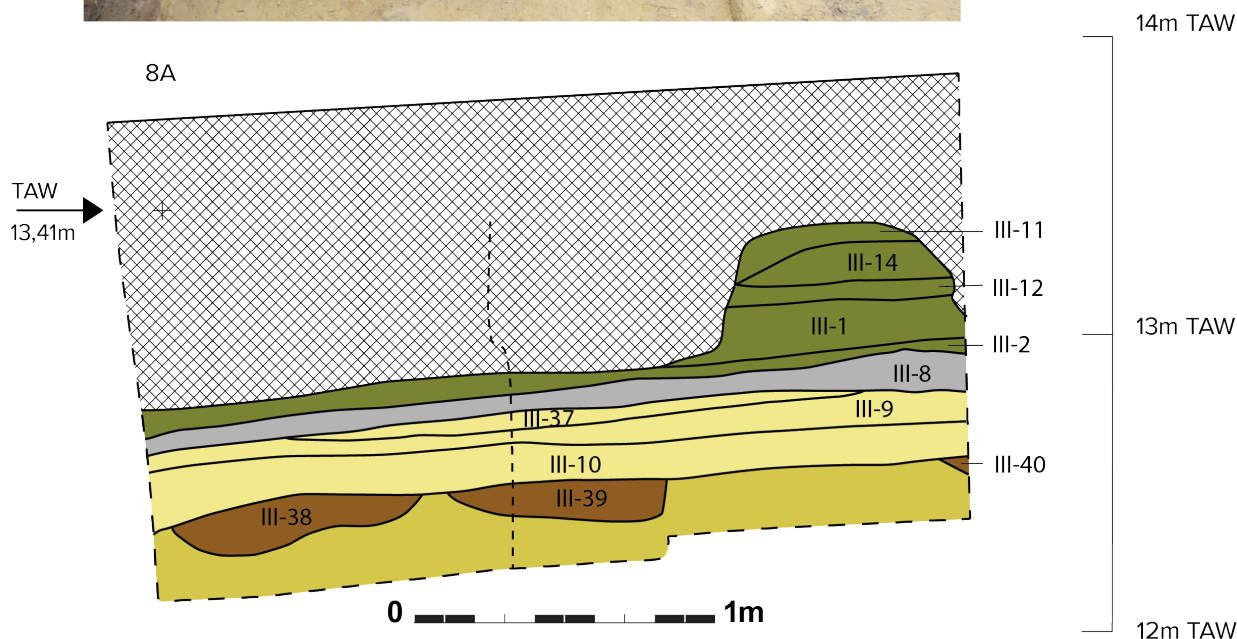
Figuur 44: Sporenplan van Zone III, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Deze sleuf is voor een stuk verstoord door de aanleg van de riolering die de sleuf van het noorden naar het zuiden doorsnijdt.

In het zuiden van de sleuf bevindt zich 1m aan ophogingspakketten bovenop oudere wegniveaus (III-9 en III-10). In de verschillende ophogingspakketten is er een grote concentratie aan bouwpuin aanwezig, zowel bakstenen als natuursteen. Het puin is deels afkomstig van de afbraak van de vroegere kerkhofmuur (cf. infra). Veel grote blokken liggen immers nog in verband en het puin ligt lineair “gesorteerd”, wat niet doet denken aan bv. het uitstorten van karrevrachten. De dunne laag III-2 in donkergrijze zandleem is mogelijk een tussentijds loopniveau geweest. III-9 bestaat voornamelijk uit donkergrijze zandleem met weinig inclusies van houtskool, baksteen, kalkmortel en leisteen. III-10 bevat dan weer vooral bruin-rozige zandleem gemengd met bouwpuin. Beide lagen zijn echter opgebouwd uit talloze, moeilijk van elkaar te onderscheiden loopniveaus. Ongetwijfeld zijn deze te interpreteren als de onverharde voorloper van de Moreelstraat. De diepte van het oude wegoppervlak tegenover het huidige straatniveau neemt af naarmate we de straat opgaan. Op het diepste punt zit III-10 tot 1,4m onder het straatniveau maar slechts 1m op zijn hoogste punt. Onder III-10 zijn er nog verschillende karrensporen (III-24, III-28), kuilen (III-25, III-26, III-27, III-35, III-36, III-38, III-39, III-40) en paalkuilen (III-22, III-33) in de moederbodem te zien. Deze verschillende sporen zijn vooral in het profiel duidelijk zichtbaar, op het vlak zijn ze moeilijk van III-10 te onderscheiden. Het aardewerk uit kuil III-25 doet vermoeden dat de oudste sporen in de 15de tot 1ste helft 16de eeuw te dateren zijn. Laag III-20 op GPL C, mogelijk te interpreteren als een amalgaam van karrensporen, is in de 17de tot 18de eeuw te dateren, wat een datering post quem geeft voor de wegniveaus III-9 en III-10.

Foto 16: Zicht vanuit het zuidoosten op Zone III, GPL A. Centraal zijn verschillende lineaire puinlagen te zien met soms nog grote stukken in verband. In de voorgrond zijn reeds de oudere loopniveaus (III-9 en III-10) te zien die onder het puin liggen.

Figuur 45: Detail van profiel 8AB op foto (bovenaan) en tekening (onderaan).

Naar het noorden toe is er tegen de sleufwand een muur (III-15) en een tweefasige steunbeer (III-3 en III-29) aangetroffen. III-15 is net onder het straatniveau gelegen, het is een muur gebouwd uit bakstenen (24/23,4x10,5x5,5cm) gemetseld met een grijze kalkmortel (tienlagenmaat: 62cm). De oriëntatie is noordwest-zuidoost. Deze muur is niet tot aan de onderkant van zijn fundering opgegraven, enkel vijf rijen baksteen zijn blootgesteld. III-3 en III-29 zijn twee verschillende fases van dezelfde steunbeer. III-3 is 64cm breed en 40cm hoog, hij is gemaakt uit bakstenen (?x12x5,5cm). III-29 heeft dezelfde afmetingen als III-3 en is een steen naar het zuidoosten opgeschoven. Hij is gemaakt uit gerecupereerde bakstenen (?x11x6cm) en kalkstenen.

In het uiterst noorden van de sleuf is nog een muur (III-17) aangetroffen die jonger is dan de verschillende ophogingspakketten en doorbroken is met de aanleg van de riolering. Deze muur is noordoost – zuidwest georiënteerd. Het is een bakstenen muur (23x10,5x5,5cm) waarvan 2 rijen bewaard zijn, gemetst met hergebruikte bakstenen.

De muur en de steunbeer aangetroffen in het midden van de sleuf zijn te interpreteren als een deel van de vroegere kerkhofmuur. In tegenstelling tot de muren uit Zone II, wijken de muren hier licht in oriëntatie en

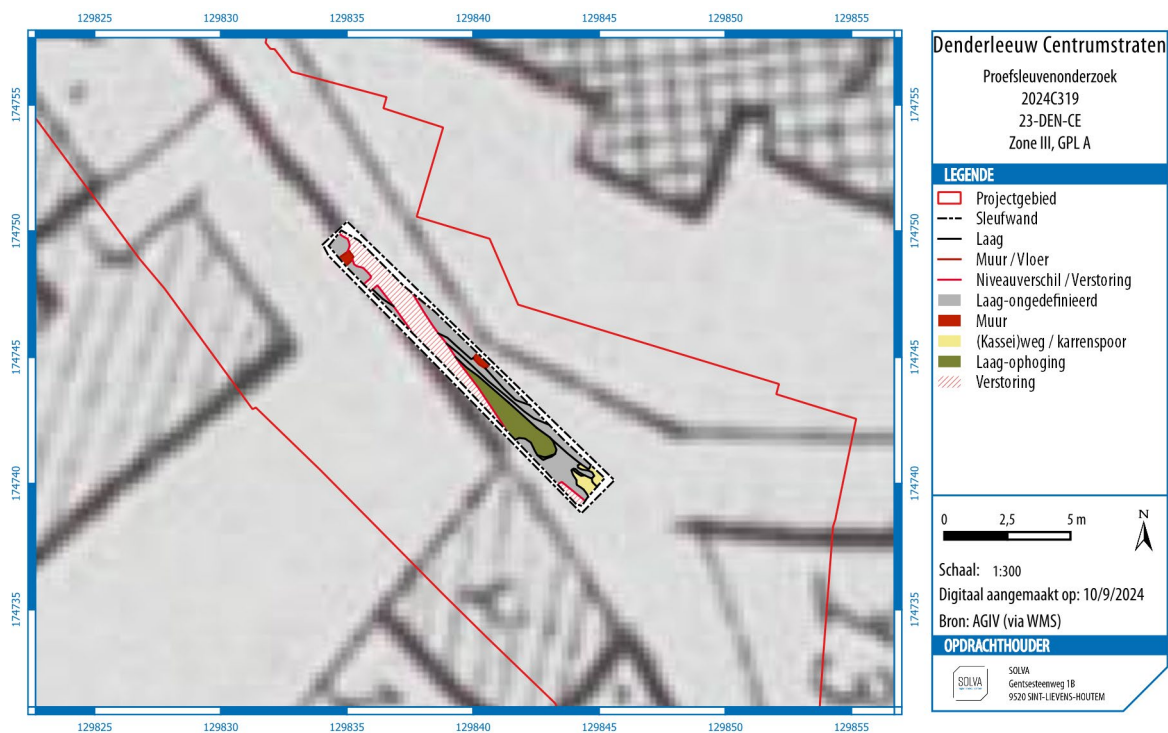
ligging van de Poppkaart af. De dwarse muur in het noordwesten van de sleuf is niet aanwezig op historisch beeldmateriaal. Ze is bovendien jonger dan de ophogingslagen maar bevindt zich toch in het tracé van de Moreelstraat die op dat moment zeker al in gebruik was als wegenis. Mogelijk betreft het dan ook een stuk afgebroken kerkhofmuur dat plat op de ophoging gelegd is om een nog onbekende reden.

Foto 17: Detail van profiel 9AB t.h.v. muur III-15. Links wordt ze doorbroken door de sleuf van een recent riool. Centraal is mogelijk nog een laatste restant van een steunbeer aanwezig.

Foto 18: Detail van profiel 9AB t.h.v. steunbeer III-3/29.

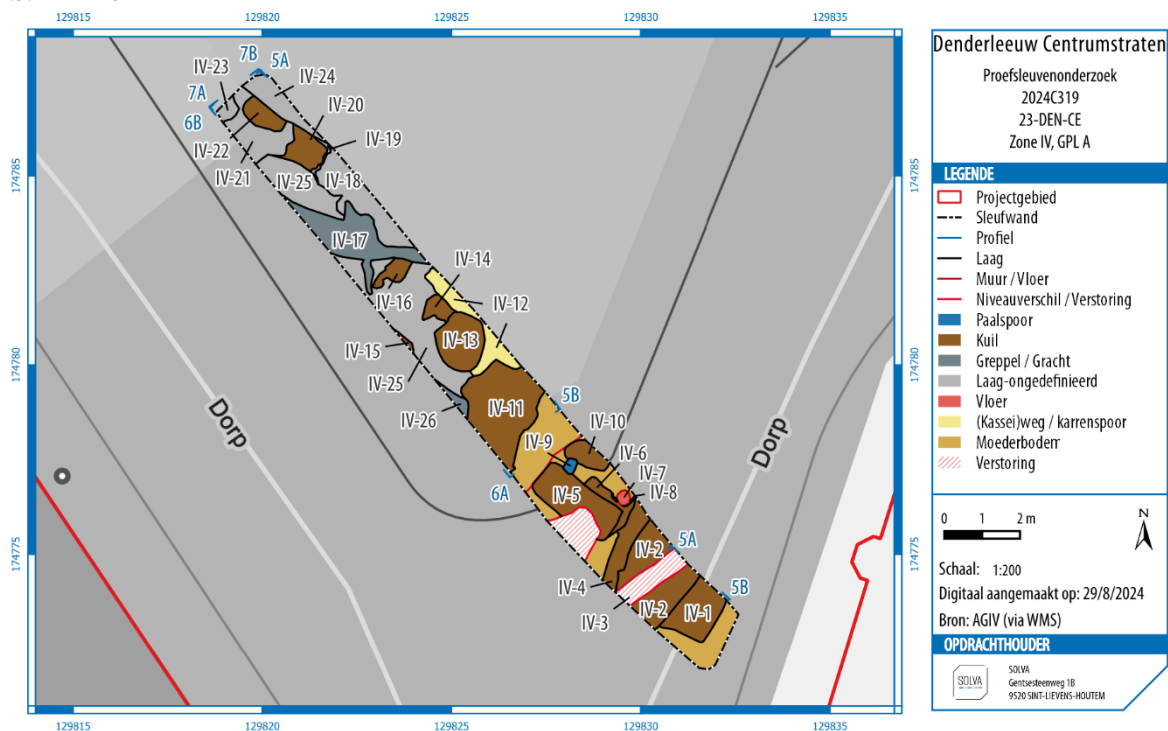
Figuur 46: Sporenplan van Zone III, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879).

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
46	III--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel	1
47	III--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Fragment oor of steel met koperhouden loodglazuur	1
47	III--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			2 kop en 1 steel. Stempel hielmerk niet leestbaar, merk op de zijkant, wapenschild met 6 bolletjes en 1 kroon erboven	3
47	III--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				1
47	III--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd			Waarvan 5 stuks mogelijk kamerpot door kalkaanslag aan de binnenzijde.	18
47	III--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom			2 individuen. 1 met rousporen en horizontaal oor	5
48	III--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
48	III--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Oor met koperhouden loodglazuur	1
48	III--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Koperhouden loodglazuur aan de buitenkant	1

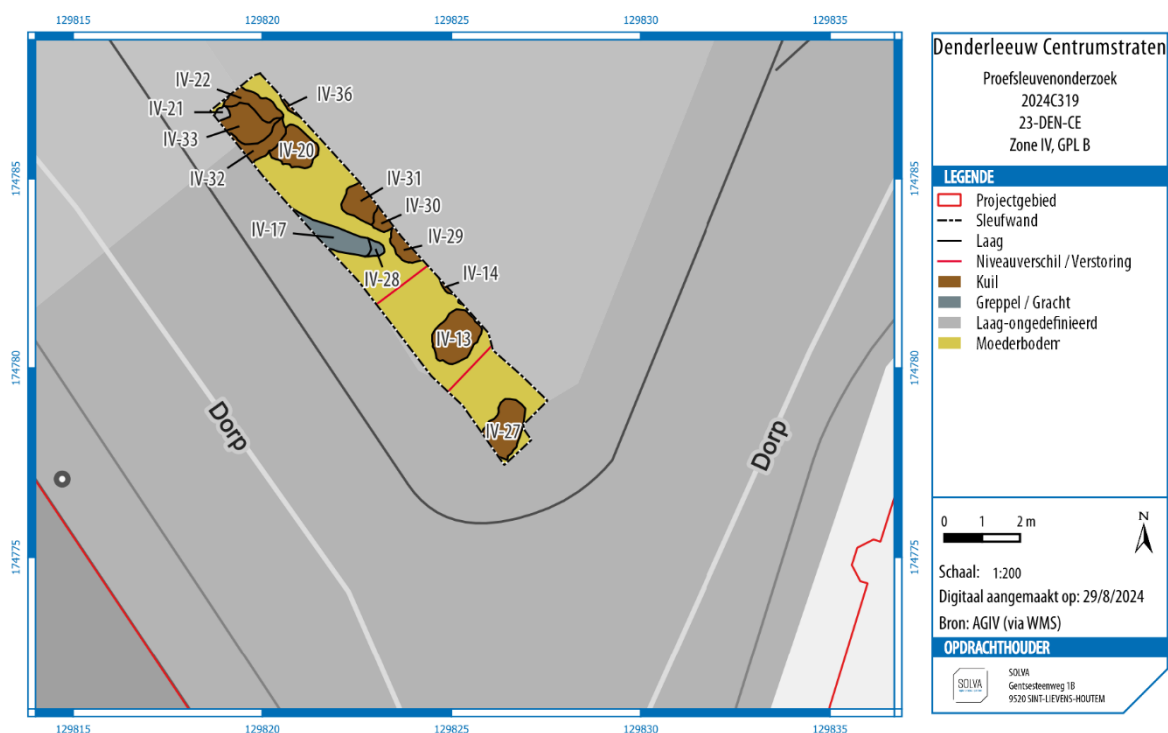
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes				1
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				13
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	beschildering	Transfertprint, buitezijde architecturaal, binnenzijde floraal		1
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom				1
49	III--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd			Met stempel:fragment leeuw en woord "céramique"	1
50	III--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				3
50	III--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Orr met koperhouden loodglazuur	1
51	III--14--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				2
52	III--25--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			1 gekenepen en bijgedraaide samvoet	2
52	III--25--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / teil				1

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
52	III--25--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			Grijze scherf met loodglazuur, wellicht de schouder en hals van een kruik. De Groote, 2014, p. 110-110, bandvormige rand	1
53	III--28--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				3
54	III--40--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			Steel	1
55	III--41--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				1
86	III--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel	1
86	III--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	combinatie	Inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur		1
86	III--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1

3.2.3.4 ZONE IV

Figuur 47: Sporenplan van Zone IV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 48: Sporenplan van Zone IV, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

In deze zone bevinden zich nog deels de uitgebroken kasseien van het vorige plein (IV-12) onder het wegdek, op sommige plaatsen rechtstreeks op de moederbodem (zie ook 3.2.1.2).

In het noorden zijn er verschillende kuilen met eenzelfde vulling, die min of meer op een lijn over en naast elkaar liggen (IV-20, IV-29, IV-30, IV-31, IV-32, IV-33 en IV-37). De vulling is donker bruin-grijs en zandlemig met houtskool, baksteen, kalkmortel, en leisteen inclusies. Vermoedelijk gaat het om extractiekuilen die

kort opeenvolgend gegraven zijn. Op basis van het aangetroffen aardewerk zijn ze te dateren in de 2de helft van de 16de tot de 1ste helft van de 17de eeuw. Ook elders in deze zone zijn nog talrijke kuilen aanwezig die echter geen onderlinge samenhang vertonen op basis van vulling of positie. Mogelijk zijn sommige eveneens als extractiekuil te interpreteren. Op basis van het aardewerk is de oudste hiervan (IV-13) in de 14de-15de eeuw te dateren, de jongste (IV-5) in de 2de helft 18de tot 19de eeuw.

Foto 19: Het noordwestelijke uiteinde van Zone IV, GPL B. Centraal ligt een reeks (extractie)kuilen. Rechts bovenaan greppel IV-17/28.

Eén kuil is mogelijk als paalspoor te interpreteren (IV-9, zie Foto 20). Het heeft een heterogene donkerbruin, zandlemige vulling. De datering en functie zijn onbekend.

Bijzonder zijn de sporen IV-6, IV-7 en IV-8 die samen lijken te horen. In de vulling van kuil IV-6 zijn brokken verbrande leem waar te nemen. Bovendien zijn er aan de rand sporen van *in situ* verbranding (IV-8). Vooral tegen en rond een platliggende kalksteen (IV-7) die net buiten de kuil ligt maar, waar ze tegen IV-6 komt, ook verbrand is. Deze sporen zijn mogelijk te interpreteren als een 'klokkengieterskuil', naar vergelijking met deze die gevonden zijn op het marktplein in Sint-Lievens-Houtem²⁴. De kuil IV-6 zou een stookput en/of stookkanaal kunnen zijn, verstevigd met de platte kalksteen. De aanwezigheid van fragmenten van een klokmal in de nabijgelegen kuil IV-2 alsook fragmentjes van koperhoudend metaal in de nabijgelegen kuilen IV-1, IV-2, IV-4, IV-41 en IV-6 zelf lijken deze interpretatie te bevestigen.

²⁴ Clement et al. 2020

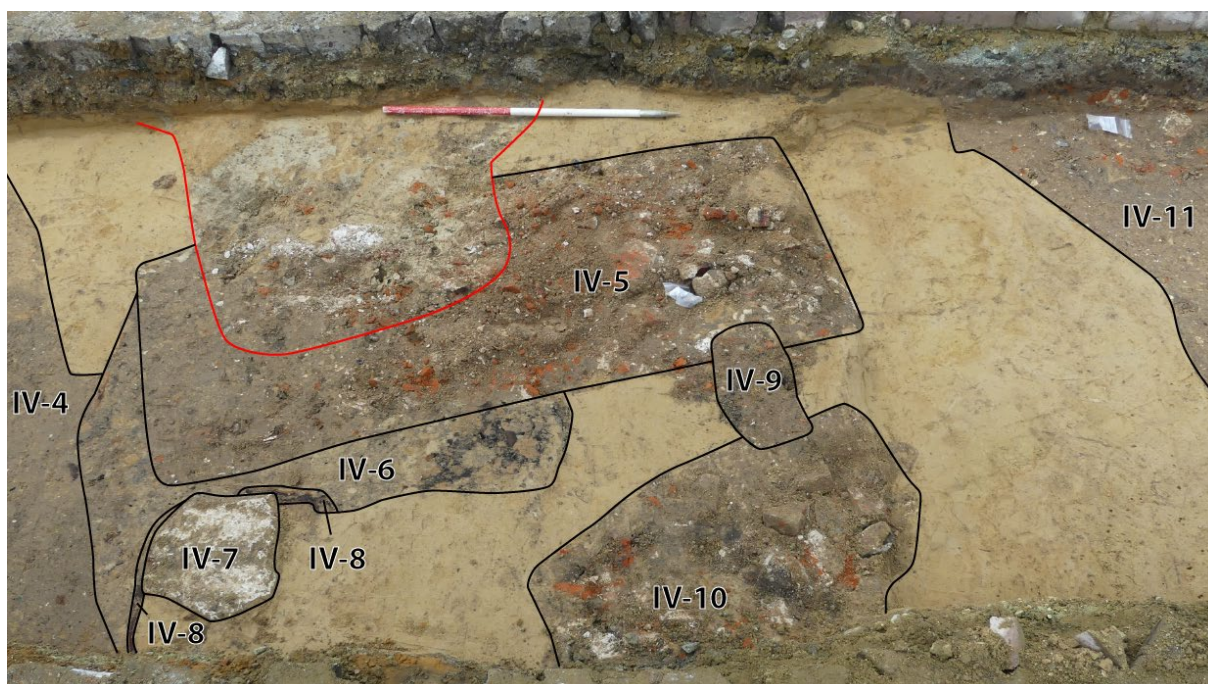

Foto 20: Detail van Zone IV, GPL A t.h.v. de sporen IV-6, IV-7 en IV-8 die geïnterpreteerd worden als onderdelen van een klokkengieterskuil.

Foto 21: Detail van IV-7 en IV-8 op GPL A. In de linkerbenedenhoek is tevens een concentratie houtskool in IV-6 te zien.

Foto 22: Fragmenten van een klokmal²⁵ uit kuil IV-2, geïdentificeerd door Michel Siebrand, archeoloog bij AWAP.

Het oudste spoor in deze zone is een greppel ten zuiden van de rij extractiekuilen (IV-17/28, zie Foto 19). Deze is westnoordwest-oostzuidoost georiënteerd en heeft een vulling bestaande uit donker grijze kleiige zandleem met inclusies van houtskool, baksteen, kalkmortel en natuursteen en lagen ingespoeld zand. Op basis van het aardewerk is ze in de late middeleeuwen van de 2de helft van de 12de tot de 14de eeuw te dateren.

Ondanks de vooropgestelde verwachtingen op basis van de historische kaarten (zie 3.1.2.1.1), zijn in deze sleuf geen sporen aangetroffen van een kerkhof. Er zijn kerkhofmuur noch graven aangetroffen. Mogelijk zijn deze verdwenen bij de afgraving van het dorpsplein in de 20ste eeuw (zie 3.2.1.2). Anderzijds is op een foto uit 1895 te zien dat er in de oorspronkelijke kerkhofmuur een opening is voor de toegang van de kerk. Er zijn hier ook geen graven te zien. Mogelijk ligt Zone IV net in deze opening. De vraag stelt zich of de historische kaarten van enkele decennia eerder, die geen opening in de kerkhofmuur tonen, wel de realiteit weerspiegelen.

²⁵ Vergelijkende literatuur: Prié 2018, 80.

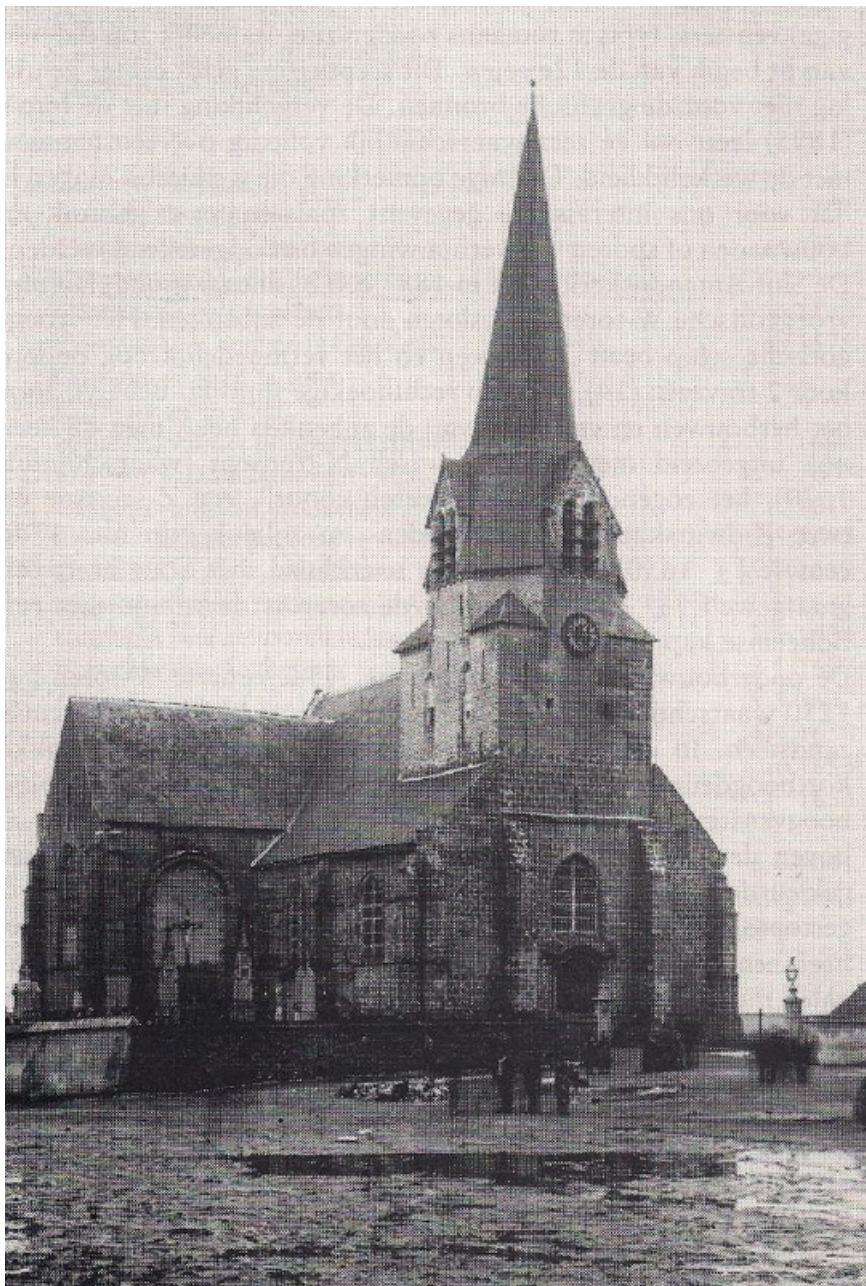

Foto 23: Zicht vanuit het noordwesten op de Sint-Amanduskerk uit 1895 (bron: Verdoodt 1987, 265, figuur 3).

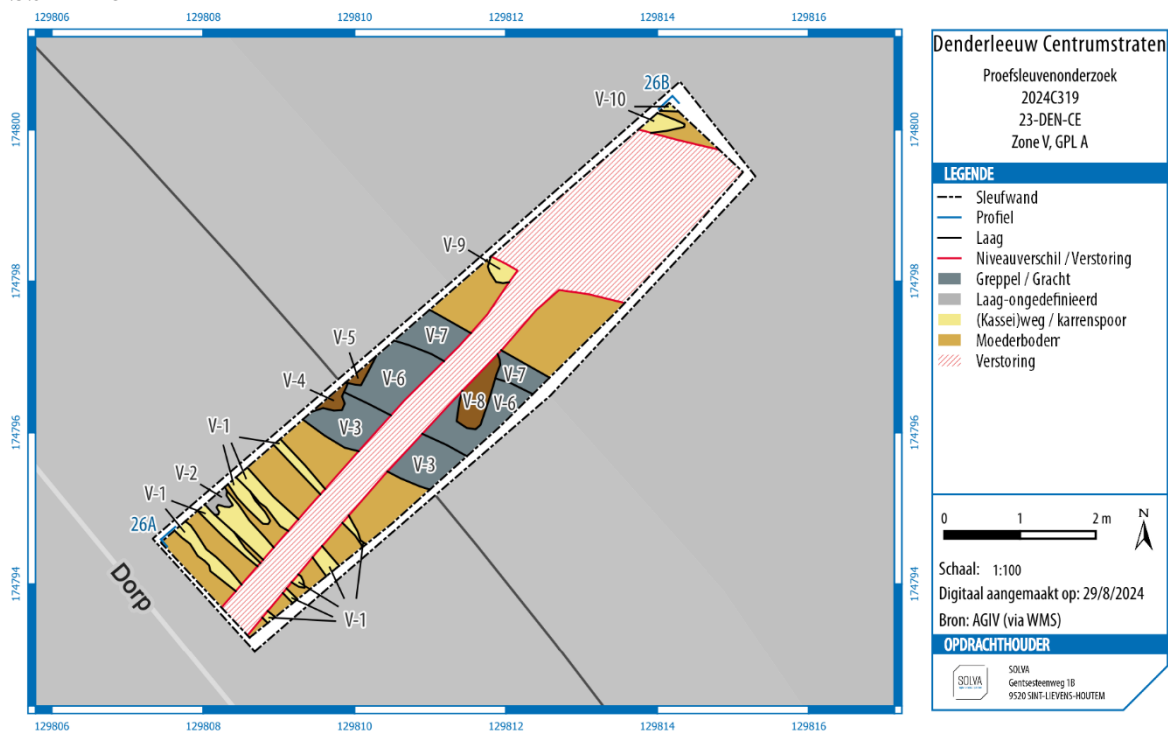
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
56	IV--2--	Technisch aardewerk / Mallen			Fragmenten mal klokenoven, klok van klein formaat	13
57	IV--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd				1
57	IV--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Industrieel / Niet gedetermineerd			fragment oor	1
58	IV--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				1
58	IV--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	beschildering	blauw		3
58	IV--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	beschildering	blauw		1
58	IV--10--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	kleidecoratie	inwendig en uitwendig vlakdekken slip		1
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd			gedraaide bodem	1
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	beschildering	blauw lineair en floraal	1 individu	3
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	kleidecoratie	inwendig vlakdekkend slip		2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	combinatie	uitwendig vlakdekkend slip en koperhouden loodglazuur		1
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / papkom	combinatie	inwendig vlakdekkend slip en koperhouden loodglazuur		1
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom				1
59	IV--11--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel met letters	1
60	IV--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2
60	IV--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1
60	IV--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				3
60	IV--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel	1
60	IV--12--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	beschildering	blauw linerair		1
61	IV--13--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd				2
61	IV--13--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			1 met residu aan de binnenkant	2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
62	IV--16--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel	1
63	IV--17--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			1 met aanzet geknepen standvoet, 1fragment lenzebodan	4
63	IV--17--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				1
63	IV--17--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Vroeg-rood / niet gedetermineerd				1
64	IV--18--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd				1
64	IV--18--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
65	IV--20--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd			1 stuk is geknepen standvoet	2
66	IV--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				6
66	IV--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1
66	IV--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet				1
66	IV--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord				1
66	IV--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	beschildering		Paars lineair en blauw floraal	1
67	IV--29--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
67	IV--29--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
68	IV--30--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord				1
68	IV--30--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd			gedraaide platte bodem	1
68	IV--30--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				3
69	IV--32--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd			fragment bandoor	1
70	IV--33--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd				2

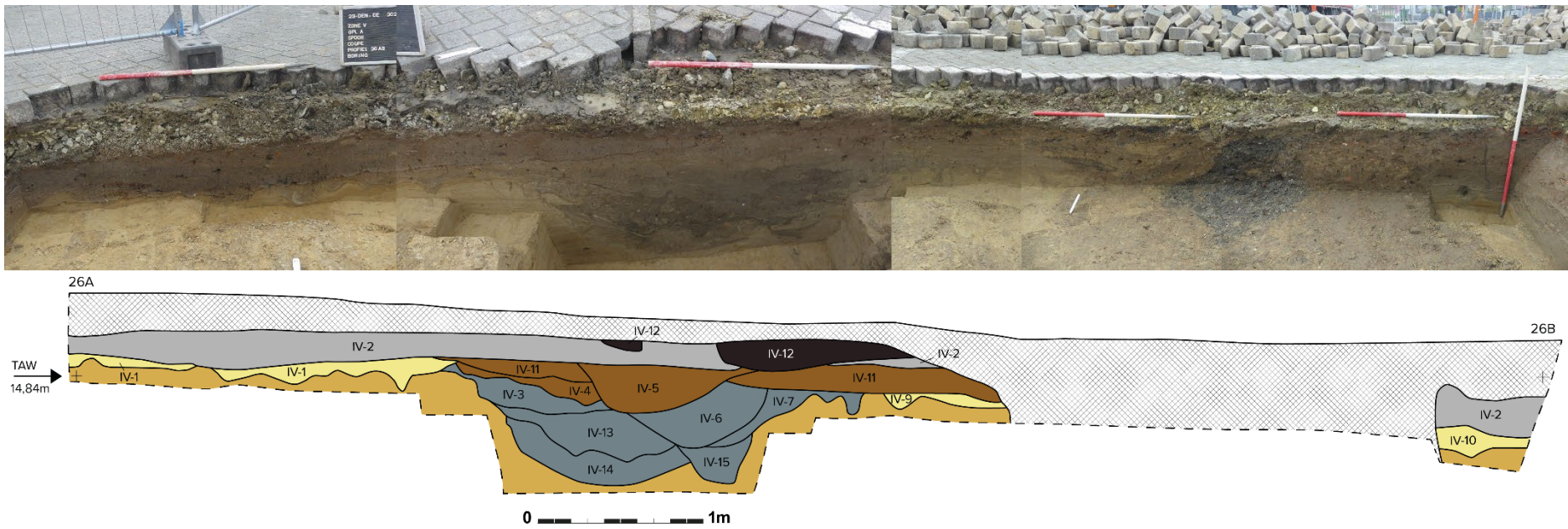
3.2.3.5 ZONE V

Figuur 49: Sporenplan van Zone V, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Net zoals in sleuf IV bevinden de sporen zich in deze sleuf meteen onder het wegdek.

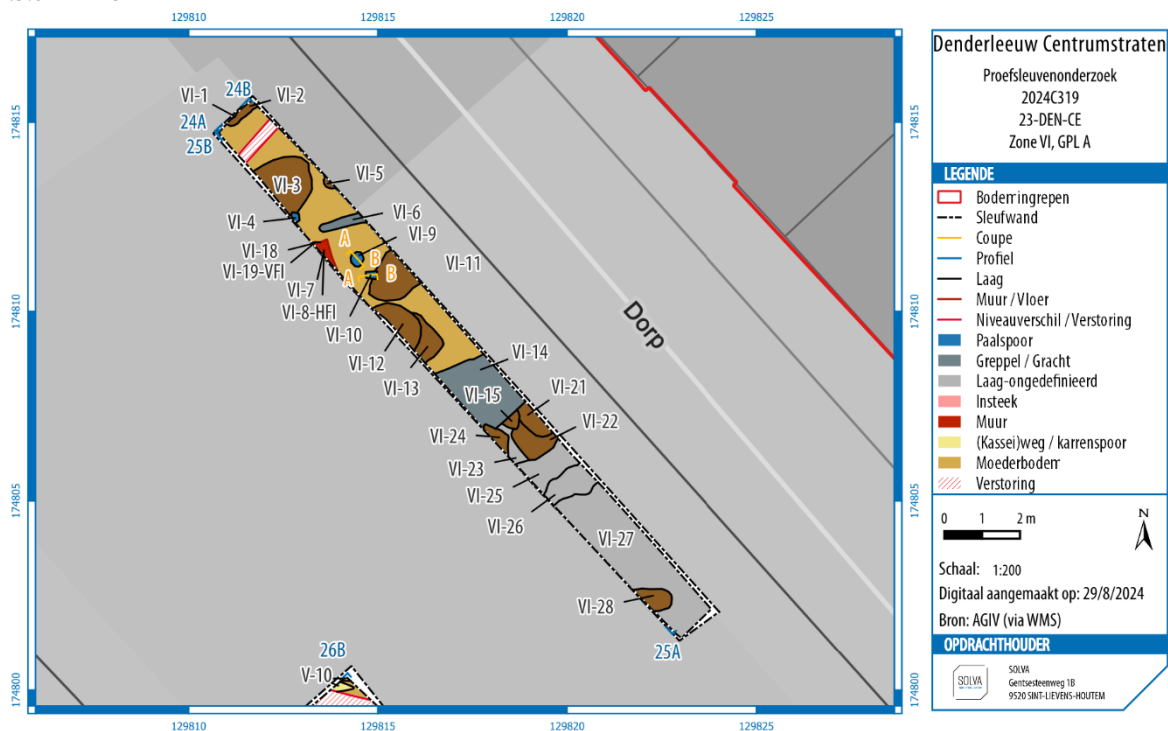
De sleuf geeft een doorsnede door verschillende karresporen (V-1, V-9 en V-10) en verschillende vullingen van een gracht (V-3, V-6, V-7, V-13, V-14 en V-15). De karresporen zijn gevormd door grijs lemig zand met zeer weinig inclusies, V-1 bevatte een paar brokken kalksteen en een dierlijke tand. V-1 is een samenstelling van verschillende karresporen die de huidige oriëntatie van de straat volgen. De oriëntatie van V-9 is niet te determineren omdat hij grotendeels verstoord is door de aanleg van de riolering. De oriëntatie van V-10 is moeilijk te bepalen omdat er maar een klein deel opgegraven is, maar die lijkt dwars door het huidige plein te lopen. De gracht vertoont een heruitgraving (V-15) waarbij ze iets naar het noorden is opgeschoven en verschillende fases van opvulling. Al die verschillende lagen zijn grijs tot donker grijs zandlemig. De gracht is noordwest – zuidoost georiënteerd en loopt niet parallel aan de karresporen. Bovendien lijkt ze stratigrafisch ouder te zijn dan de karresporen. In de vulling van de oudste grachtfase is vroeg- tot volmiddeleeuws (9de tot 12de eeuw) aardewerk aangetroffen, in de jongste grachtfase zowel vroeg- tot volmiddeleeuws (9de tot 12de eeuw) als laat- tot postmiddeleeuws (13de tot 16de eeuw) aardewerk.

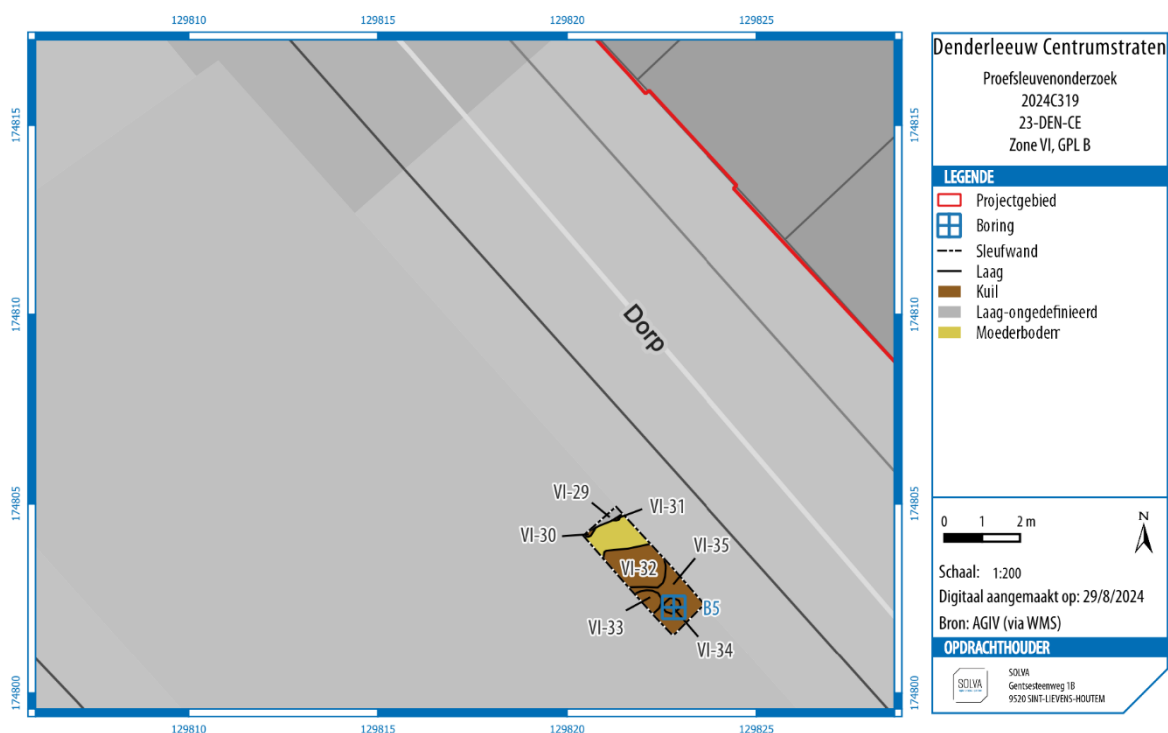
Figuur 50: Samengestelde foto en digitale tekening van profiel 26AB.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
121	V--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd			Wellicht handgevormd	1
122	V--6--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			Mogelijk karolingisch	1
122	V--6--	Aardewerk / Metaaltijd / Fijnwandig / Geëffend onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd				1
123	V--7--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
124	V--12--	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd				2
124	V--12--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom			de groote 2018, p.125 type A1	1
133	V--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	beschildering	blauwe linair		1

3.2.3.6 ZONE VI

Figuur 51: Sporenplan van Zone VI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 52: Sporenplan van Zone VI, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

In deze sleuf zijn er veel archeologische sporen net onder de huidige verharding bewaard. De aangetroffen sporen zijn voornamelijk kuilen en lagen maar er zijn ook drie paalsporen, twee grachten en een muur opgegraven.

Twee paalsporen (VI-9 en VI-10), hadden een vulling van donker grijze gevlekte zandleem met weinig inclusies. Een fragment lokaal grijs gedraaid aardewerk in elk van de sporen wijst mogelijk op een

volmiddeleeuwse datering (10de tot 11de eeuw). De twee sporen waren nog 24cm diep bewaard. Het is in deze fase van het onderzoek niet duidelijk of ze tot een bepaalde structuur behoren. Een derde paalspoor tegen het profiel (VI-4) had een zelfde type vulling maar met veel brokken baksteen en kalkmortel. Ook bevatte ze een fragment lokaal gedraaid rood aardewerk, wat meer zou wijzen op een laat- of postmiddeleeuwse datering (laatste kwart 12de tot 16de eeuw).

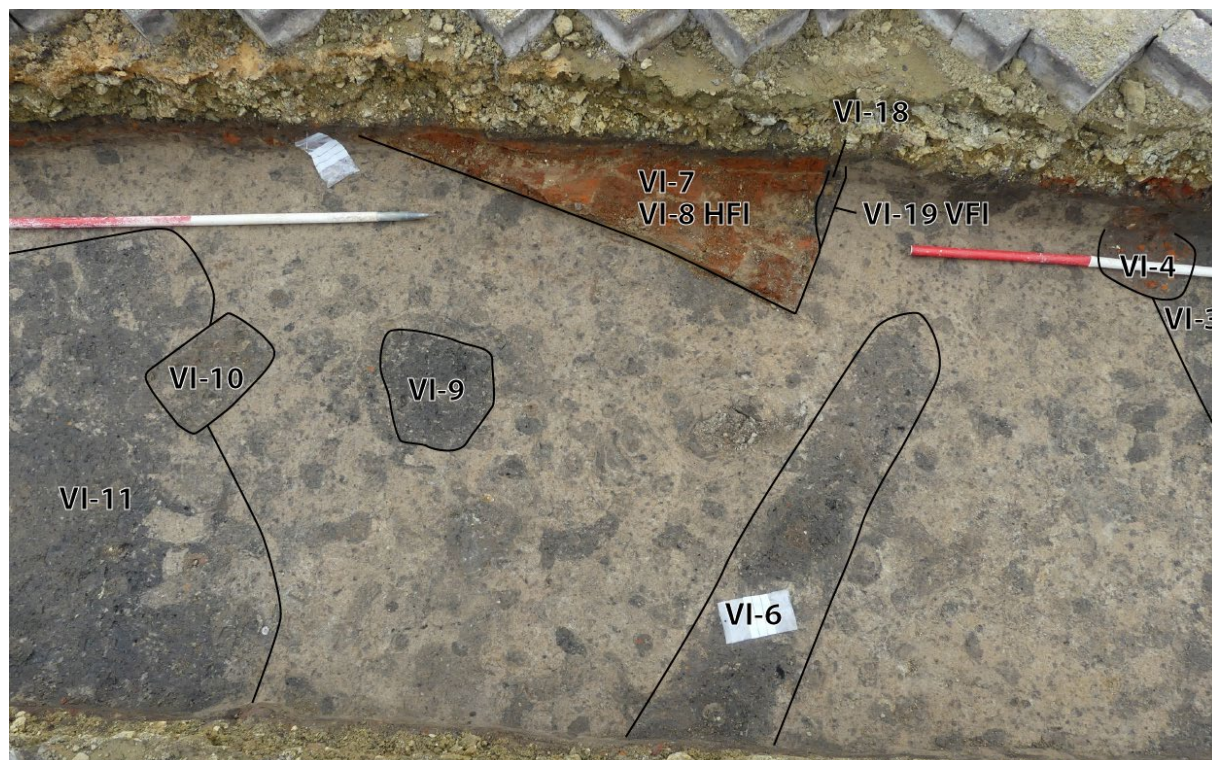
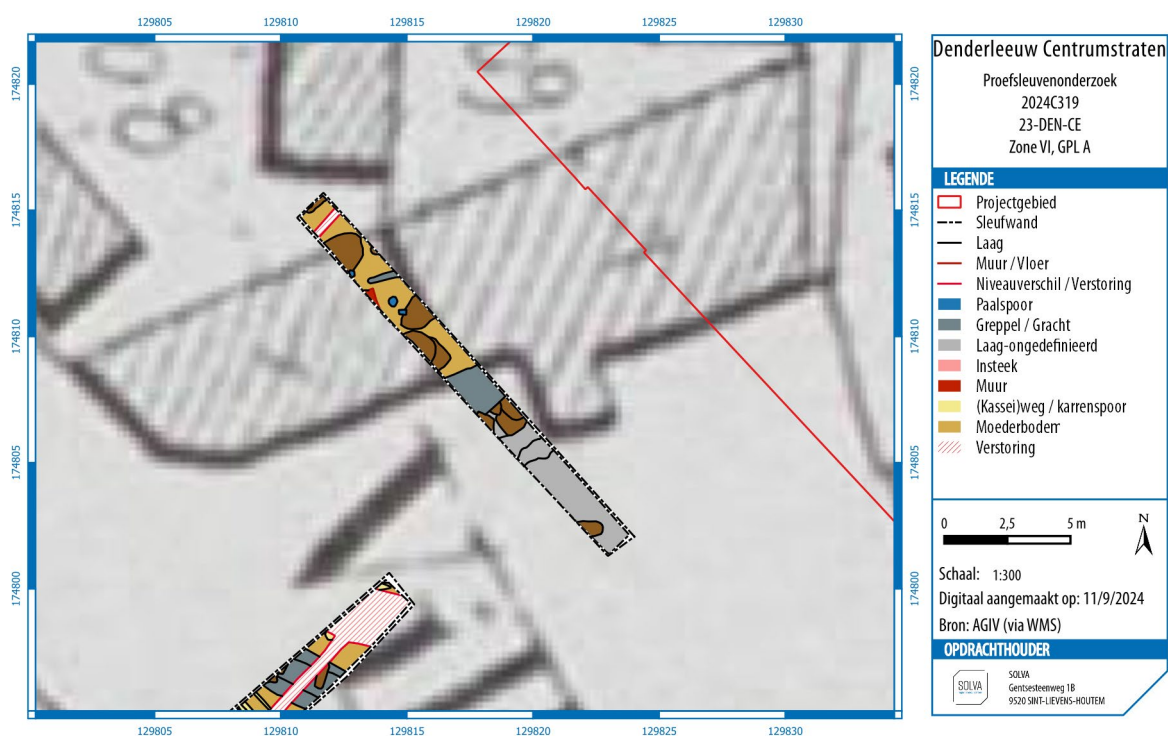

Foto 24: Detail van Zone VI, GPL A t.h.v. de muur VI-7, greppel VI-6 en paalsporen VI-4, VI-9 en VI-10.

De greppels (VI-6 en VI-14) zijn allebei oost-west georiënteerd. Greppel VI-6 dwarsst de sleuf maar is in het vlak slecht bewaard. De vulling is gevormd uit donkergrijze zandleem met weinig spikkels houtskool en baksteen. In het profiel is hij nog op 10cm hoog bewaard en 24cm breed. De tweede greppel is meer dan 2m breed, haar vulling is gelijkaardig aan die van VI-6. Beide greppels bevatten verschillende fragmenten lokaal gedraaid grijs aardewerk met een volmiddeleeuwse datering (10de tot 11de eeuw).

In het westen van de sleuf is er een bakstenen muur aangetroffen (VI-7). De breedte van de muur is niet gekend omdat hij deels in het profiel stak. Er zijn nog twee rijen bakstenen bewaard. De afmetingen van de bakstenen zijn 25,5x12x5cm. Aan het noorden van de muur is er nog een deel van zijn insteek (VI-18) te zien. De vulling van de insteek is van donkergrijze zandleem met weinig inclusies van houtskool en baksteen. De positie en oriëntatie van de muur doen vermoeden dat het een scheidingsmuur betreft van een gebouw dat op de historische kaarten uit het midden van de 19de eeuw staat afgebeeld.

Figuur 53: Sporenplan van Zone VI, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879).

Verder zijn er nog talrijke kuilen aanwezig in Zone VI. De meerderheid kon op basis van het aardewerk in de volle (10de tot 11de eeuw) dan wel late middeleeuwen (13de tot eerste kwart 14de eeuw) gedateerd worden. De rest van de kuilen bevatte geen daterend aardewerk maar is op basis van de zeer gelijkaardige, donkergrijze zandlemige vulling wellicht eveneens in de volle dan wel late middeleeuwen te dateren. Een zestal kuilen was pas zichtbaar na het verdiepen naar een GPL B onder enkele (ophogings)lagen. Ze zijn vermoedelijk in de 15de-16de (zoals IV-33) dan wel 17de-18de eeuw (zoals IV-32) te dateren.

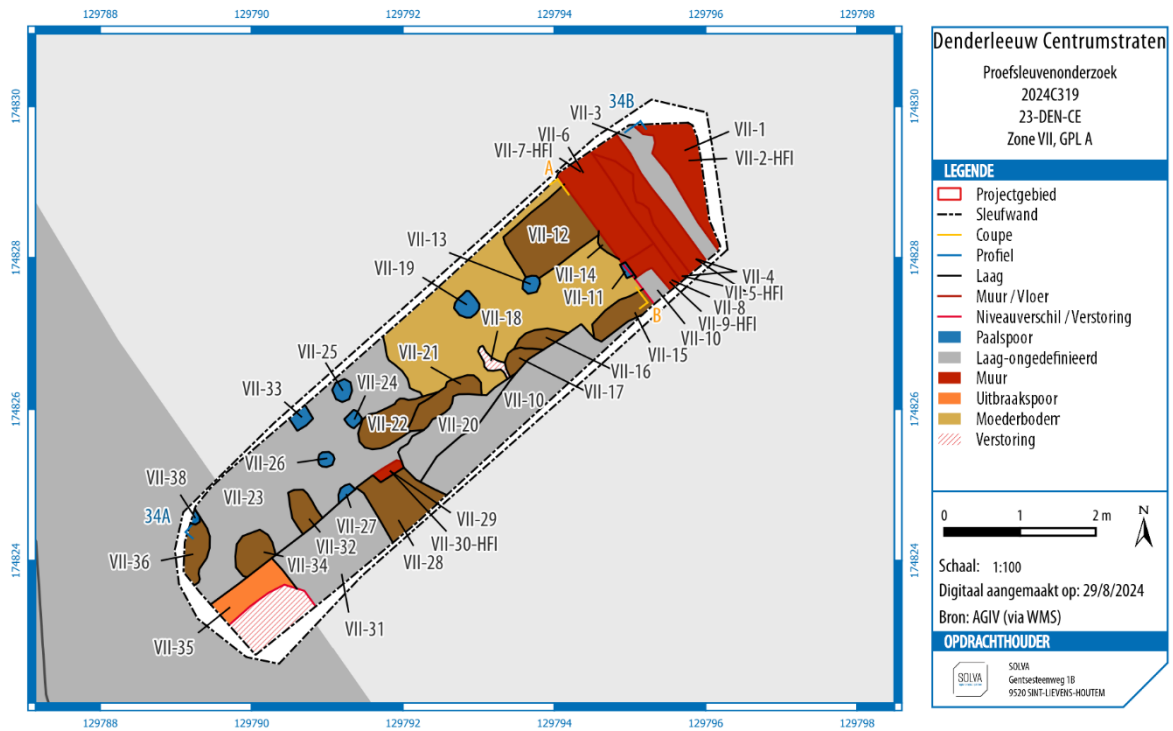
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
95	VI--2--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	radstempel	1 lijn van driehoekjes		1
96	VI--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Maasland (Andenne) / niet gedetermineerd			Fijn wit baksel	1
96	VI--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			Uitwendig met roet	3
96	VI--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				10
96	VI--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	radstempel	dubbele lijn van driehoekjes of vierkantjes		1
96	VI--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	indrukken	Duimindrukken op de rand drapperiedecor	1 individu., De Grootte 2018, p.121 type A232 haakse rand	2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
97	VI--4--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
98	VI--6--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				1
98	VI--6--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	radstempel	Enkele lijn van rechthoekjes		1
99	VI--9--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				1
100	VI--10--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				1
101	VI--11--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				2
102	VI--12--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				5
103	VI--14--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot			De Groote 2008, p. 197 Type L I A. Of handegevormd en biojgedraaid	1
103	VI--14--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd				3
104	VI--20--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Aardewerk in lichtoranje klei / Deksel			1 individu. uitwendig mangaan loodglazuur	3
105	VI--22--	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Roodbeschilderd Rijnlands (Pingsdorf) / niet gedetermineerd				2
105	VI--22--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot			1 individu. De Groote 2014, p. 120-121 type A237, korte sikklerand	2
106	VI--25--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
107	VI--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd			1 gedraaide standvoet	3
107	VI--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2
107	VI--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd				1
107	VI--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
107	VI--27--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd				1
126	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				3
126	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				9
126	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes			steel	1
127	VI--33--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
127	VI--33--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / papkorn	kleidecoratie	inwendig vlakdekkend slip		1
128	VI--38--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
128	VI--38--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	combinatie	Figuratief sliplijndecoratie + koperhouden loodglazuur		1
128	VI--38--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				1
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				2
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				5
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape				1
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom			1 individu	2
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil			1 met gietsnip	2
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	combinatie	spillijn en koperhouden loodglazuur		1
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	combinatie	inwendig vlakdekkend slip en koperglazuur		1
129	VI--32--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / papkom	kleidecoratie	uitwendig sliplijndecoratie op horizontaal oor		1

3.2.3.7 ZONE VII

Figuur 54: Sporenplan van Zone VII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

In het noordoosten van de sleuf zijn er twee puinfunderingen blootgesteld (VII-1 en VII-6). Ze zijn allebei gevormd uit brokken baksteen en kalkmortel. VII-6 is 24cm hoog en 50cm breed en is in het zuiden doorsneden door een bakstenen muur (VII-8) van een thans uitgebroken kelder. Aan de noordoostkant is VII-6 begrensd door een rij met kalkmortel gemetselde bakstenen (29/28x12/12.5x?cm) van 40cm breed (VII-4). Het is niet duidelijk of dit een restant is van een aparte muur of van een parement van VII-6. Al zou dit laatste betekenen dat hier een uitzonderlijk dikke muur gestaan heeft. Wel doen deze uitzonderlijke grote baksteenformaten vermoeden dat de muur in oorsprong 14de-eeuws of ouder is. Al de muurelementen bevinden zich net onder het wegdek. Hun positie en oriëntatie komen overeen met een gebouw dat nog op 19de-eeuwse historische kaarten afgebeeld is. Dit zou betekenen dat het gebouw uitzonderlijk lang in gebruik gebleven is, met wellicht talloze verbouwingen en/of een sloop en heropbouw op dezelfde locatie.

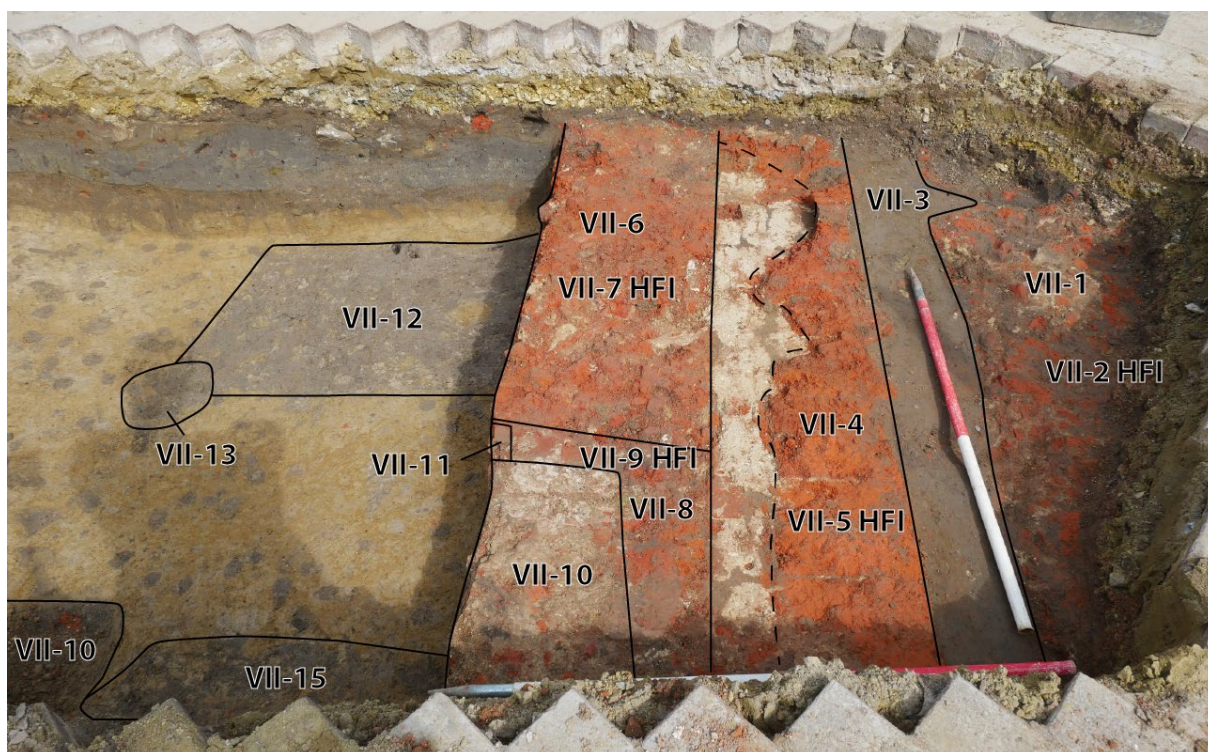
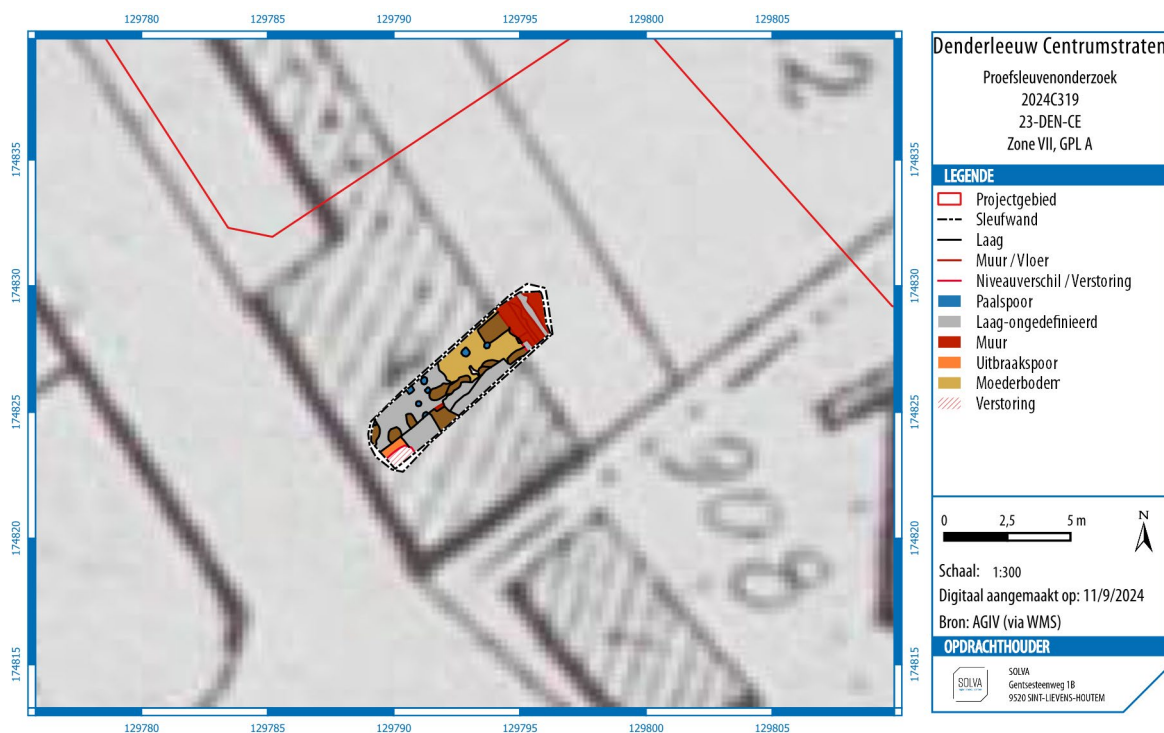

Foto 25: Detail van het noordoostelijke uiteinde van Zone VII, GPL A.

Figuur 55: Sporenplan van Zone VII, GPL A met weergave van interpretatie op de Poppkaart (1842-1879).

De rest van de sleuf is dieper uitgegraven tot een leesbaar niveau, hierbij is laagsgewijs door twee tuinlagen (VII-37 en VII-40) en één ophogingspakket (VII-39) gegraven. Tuinlaag VII-37 bevat materiaal dat te dateren is in de 15de tot 17de eeuw.

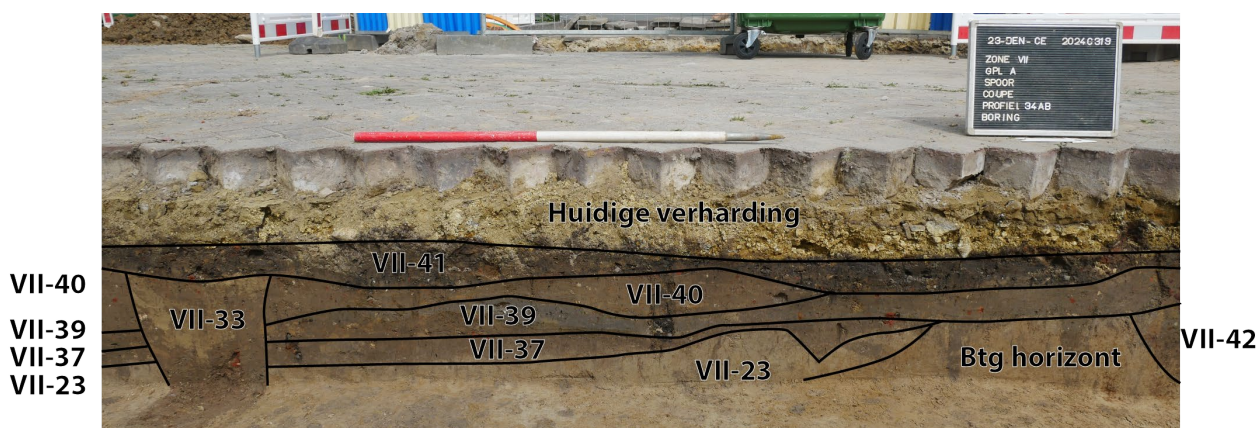

Foto 26: Detail van profiel 34AB met aanduiding van de verschillende lagen. In tuinlaag VII-37 is rechts een duidelijk spitspoor te zien. Voor een foto van het volledige profiel 34AB zie Foto 7.

Tegen de zuidoostelijke wand van de sleuf zijn er verschillende uitbraak- en/of opvullingslagen (VII-10, VII-20, VII-28, VII-31 en VII-35). Al de lagen bevatten bouwpuin. VII-10 en VII-20 zijn wellicht de afbraakresten van de kelder gevormd door de muur VII-8. De muur VII-29 is enkel op een lengte van twee bakstenen bewaard. Ze ligt niet exact op één lijn met VII-8, is net iets anders georiënteerd en ligt op een dieper niveau dan de onderkant van VII-8. De lagen VII-28, VII-31 en VII-35 zijn aan de noordwestzijde op dezelfde lijn begrensd als muur VII-29. Dit doet vermoeden dat hier oorspronkelijk nog een tweede, grote kelder aanwezig was, die quasi volledig is uitgebroken. Deze was vermoedelijk ouder dan kelder VII-8 aangezien VII-10 en VII-20 de uitbraakkuil VII-28 oversnijden.

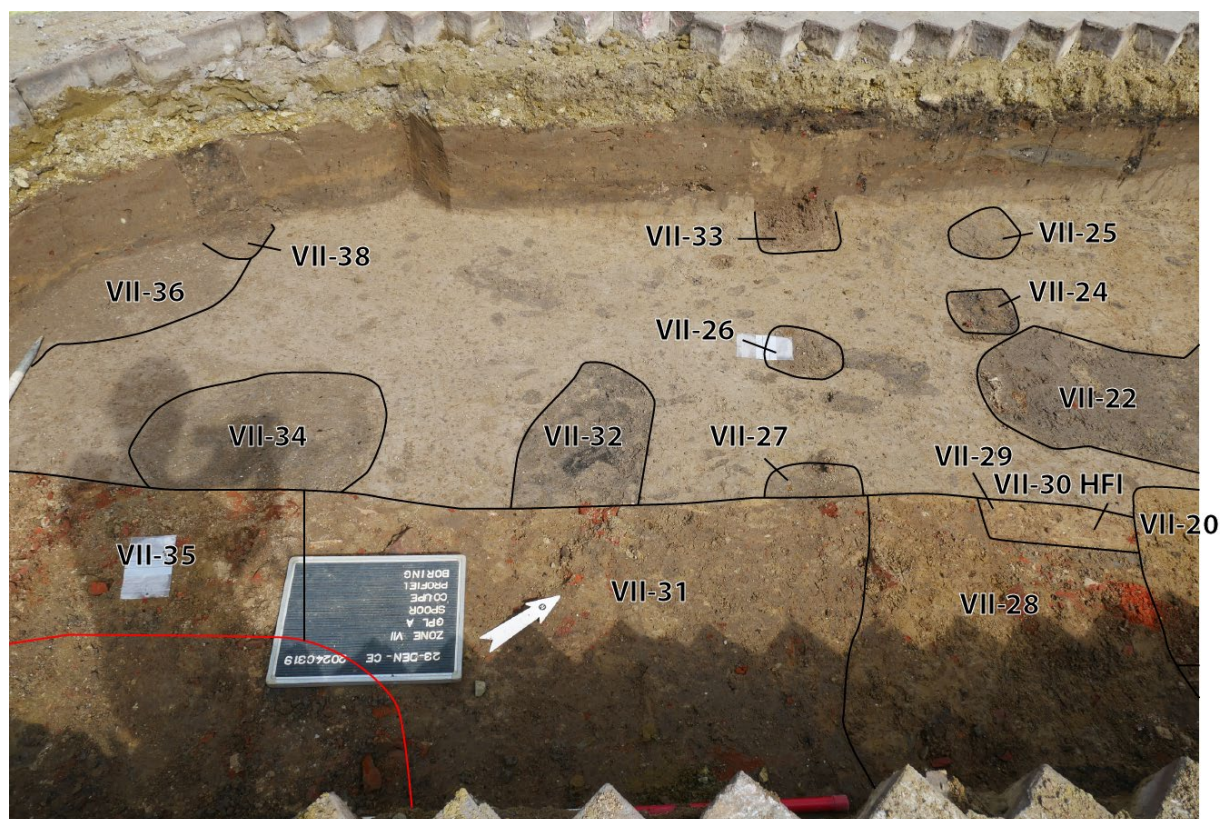

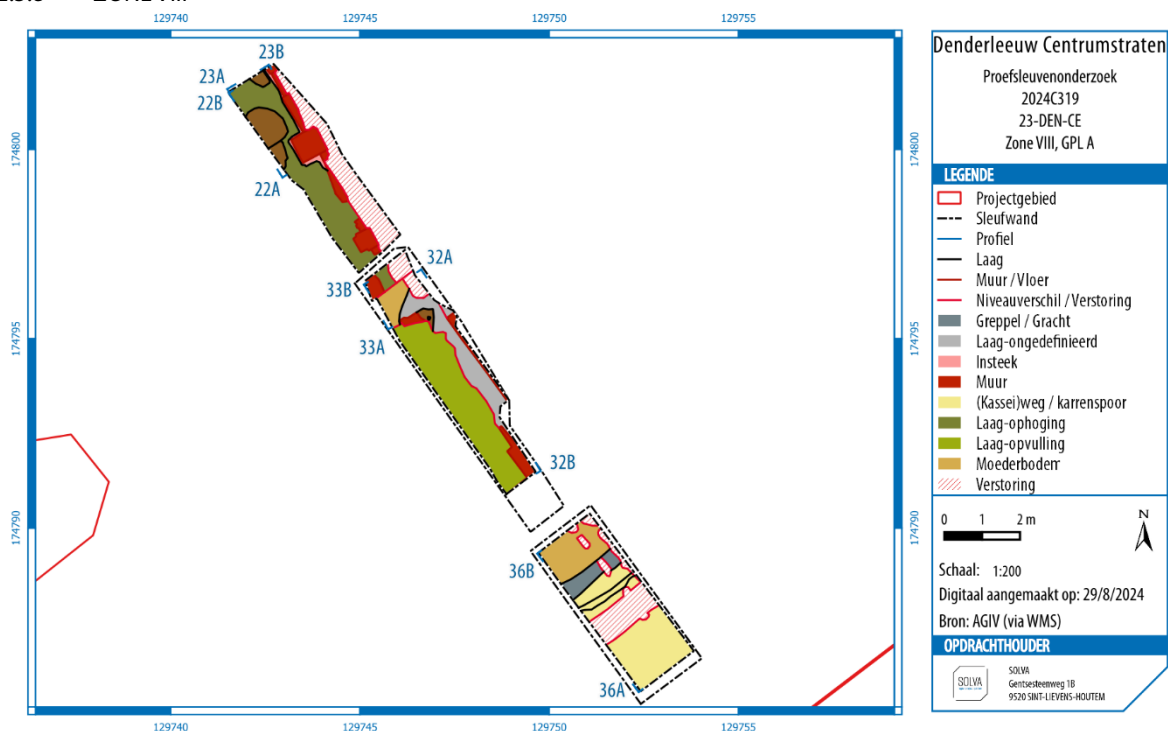
Foto 27: Detail van het zuidwestelijke uiteinde van Zone VII, GPL A.

Er zijn over de volledige sleuf negen paalsporen aangetroffen. Drie van die paalsporen zijn vrij recent (VII-11, VII-33 en VII-38), het zijn vierkante palen die door alle lagen heen zitten. De andere palen (VII-13, VII-19, VII-24, VII-25, VII-26 en VII-28) hebben geen dateerbare vondsten opgeleverd maar zijn duidelijk ouder. Hun donkergrijze, lemig zandige vulling lijkt sterk op de vulling van de vol- en laatmiddeleeuwse (paal)kuilen uit de nabijgelegen Zone VI.

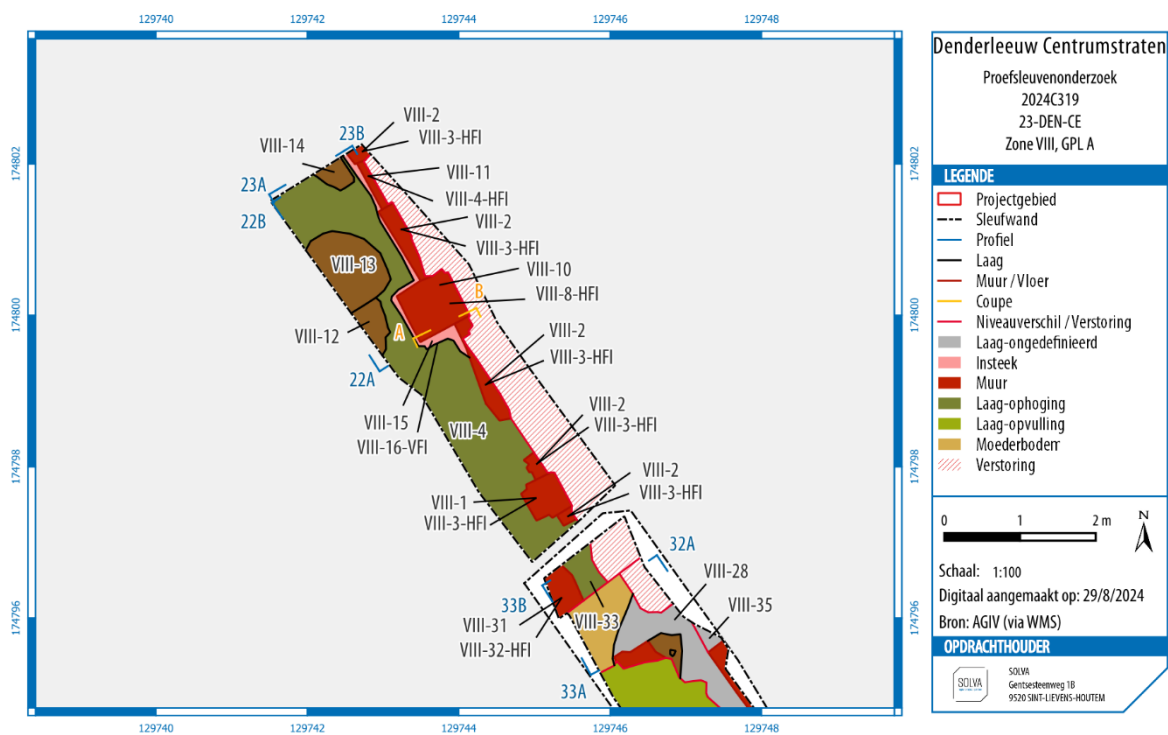
Ten slotte zijn er tien kuilen (VII-12, VII-14, VII-15, VII-16, VII-17, VII-21, VII-22, VII-32, VII-34 en VII-36) op het grondvlak geregistreerd en één in het profiel (VII-42). Ze hebben allemaal een vulling van lemig zand met verschillende tinten van donker grijs tot donker grijsig bruin. Opnieuw doet deze vulling denken aan de vol- en laatmiddeleeuwse sporen uit Zone VI. In twee ervan is aardewerk aangetroffen dat te dateren is van de 15de tot de 16de eeuw.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
147	VII--22--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				2
147	VII--22--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
148	VII--34--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			klaupoot van grape of steelgrape	1
149	VII--37--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1
149	VII--37--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			kan postmiddeleeuws zijn	1
150	VII--42--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd				1

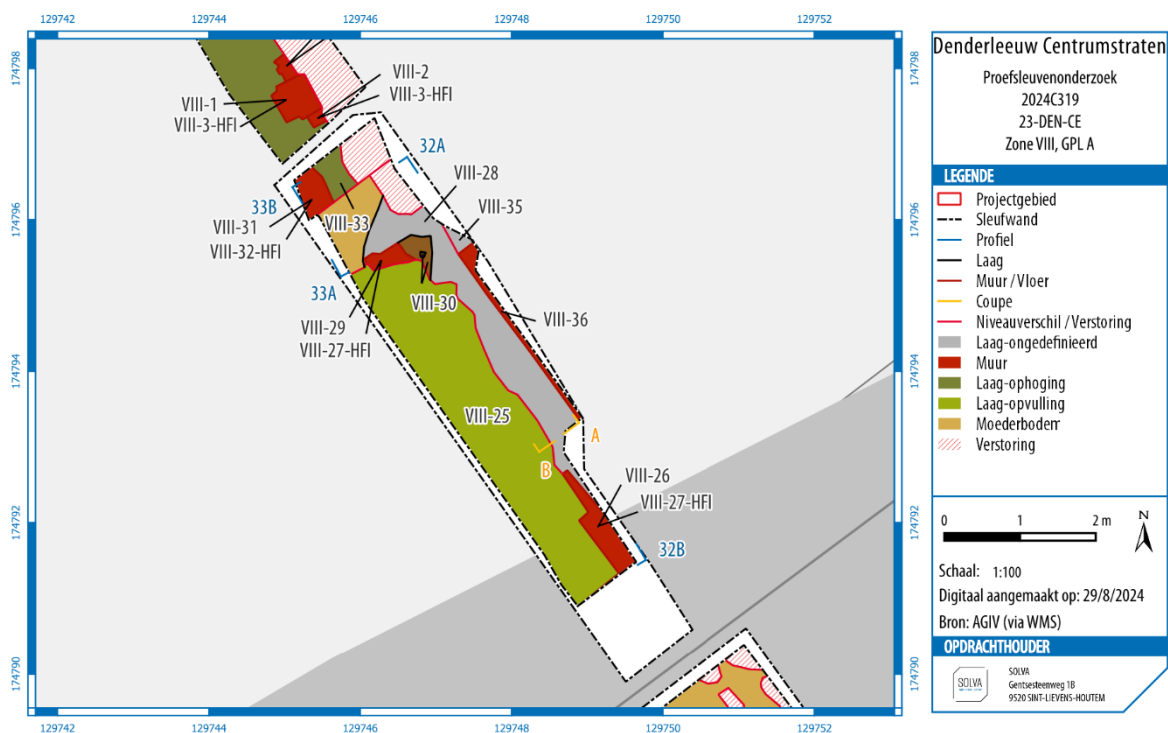
3.2.3.8 ZONE VIII

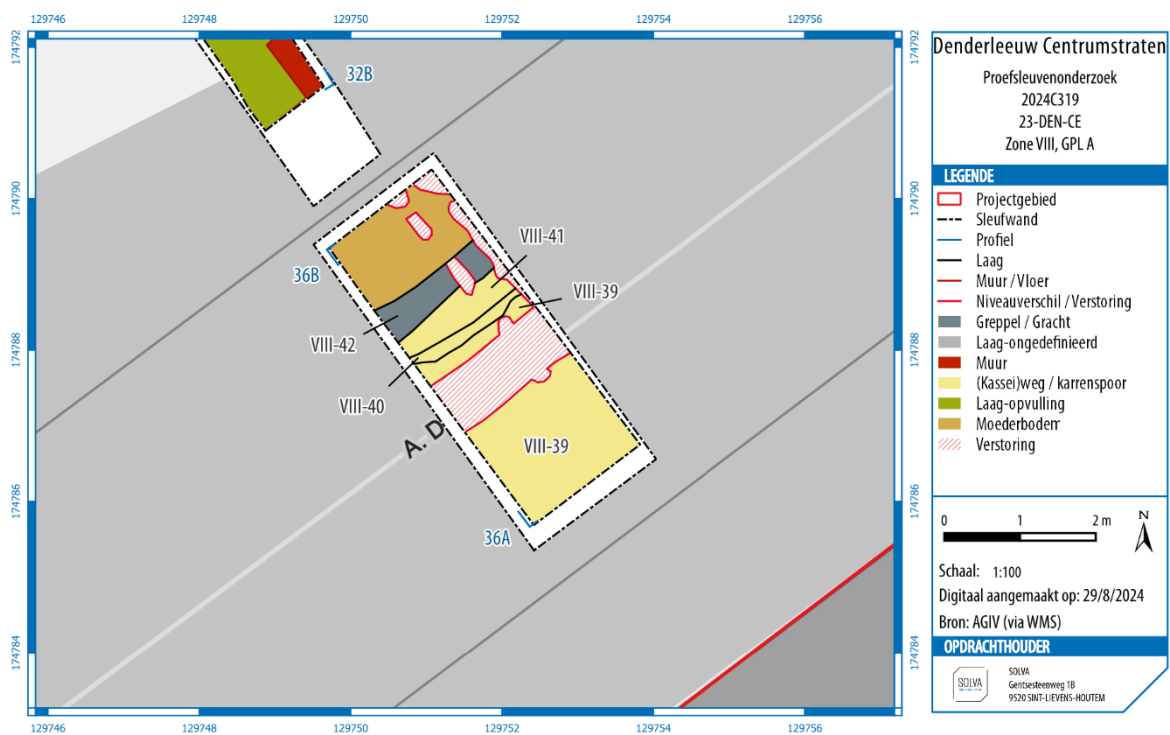
Figuur 56: Sporenplan van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

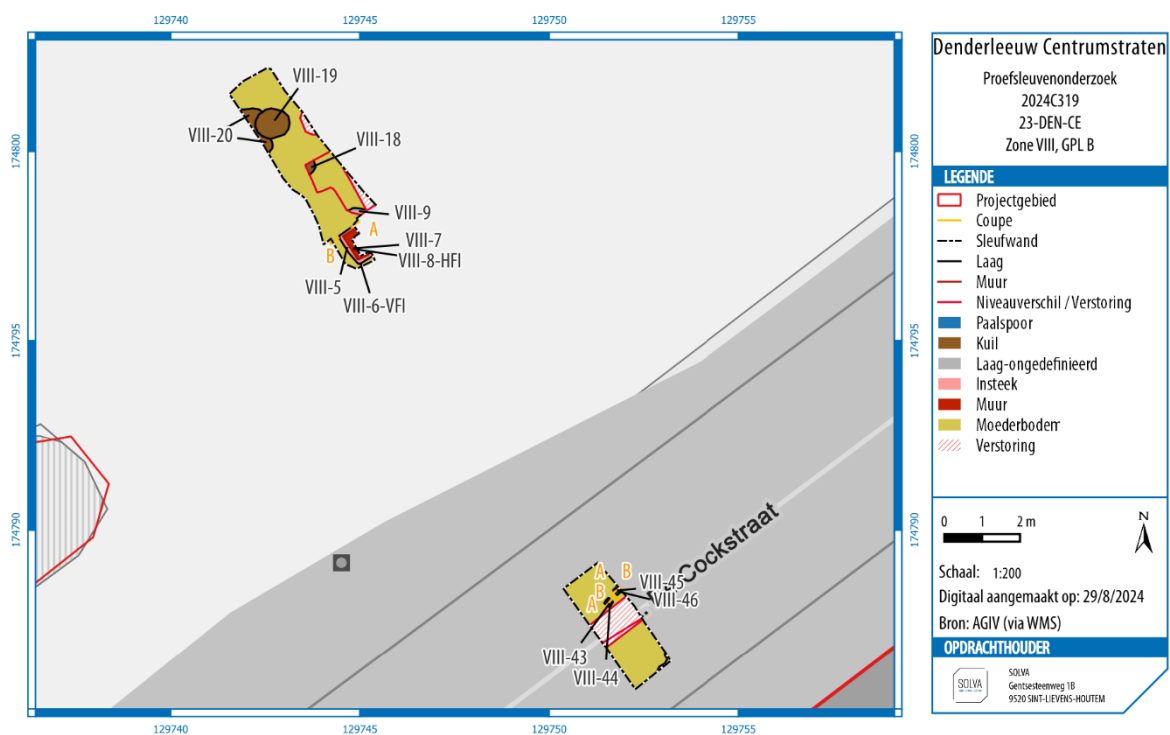
Figuur 57: Sporenplan van het noordwestelijk deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

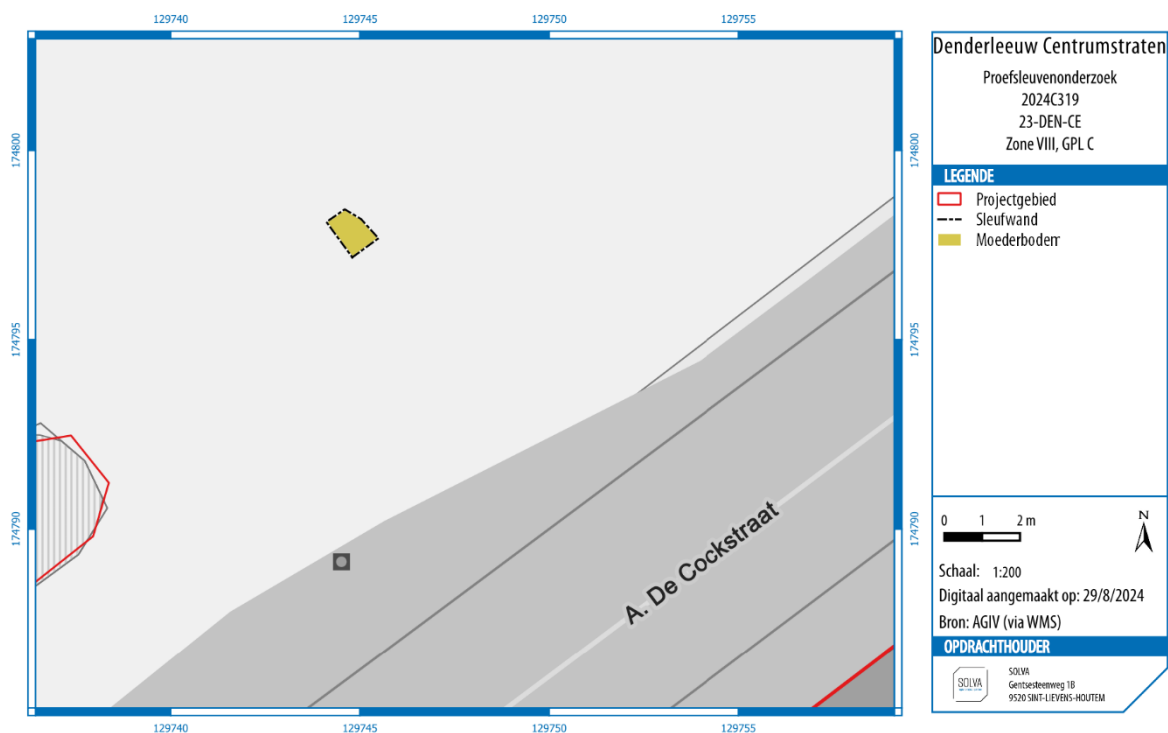
Figuur 58: Sporenplan van het centrale deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 59: Sporenplan van het zuidoostelijk deel van Zone VIII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 60: Sporenplan van Zone VIII, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 61: Sporenplan van Zone VIII, GPL C met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Deze sleuf kan in drie sterk verschillende zones worden opgedeeld.

In het zuiden van de sleuf is onder de huidige verharding van de straat de voorloper van de wegenis terug te vinden: de opvulling van een ondiepe holle weg (VIII-39, VIII-40 en VIII-41) met een langsgreppel (VIII-42 en VIII-48). De proefsleuf heeft enkel de noordelijke helft van de weg blootgelegd. De zijkanen van de weg (VIII-40 en VIII-41) tonen een lichte inspoeling, VIII-40 heeft een donker grijze zandlemige vulling met weinig houtskool en baksteen spikkels, VIII-41 heeft een licht grijsig bruine zandlemige vulling met weinig spikkels houtskool en baksteen. Het midden van de weg toont een heterogene donkergrijze zandlemige vulling met zwarte vlekken, de vulling bevat veel materiaal: takken en twijgen, bouwmetaal, natuursteen en schelpen. Van de dateerbare vondsten zijn de oudste in de 16de-17de eeuw te dateren, de jongste in de 17de-18de eeuw. Onder de weg zijn twee kleine paalsporen met kern en insteek gevonden (VIII-43/44 en VIII-45/46). Mogelijk maken de takken, waarvan de zijtakjes zijn afgesneden, en twijgen deel uit van vlechtwerk dat met de paalsporen in verband te brengen is (bv. beschoeiing of hekwerk langs de weg). Er is geen dateerbaar materiaal in aangetroffen.

Foto 28: Detail van het zuidoostelijke deel van Zone VIII, GPL A. In de voorgrond is de opvulling van de vroegere, holle weg zichtbaar, in de achtergrond de onverstoord, bruinoranje moederbodem.

Het midden van de sleuf is in de 20ste eeuw sterk verstoord. We treffen er enerzijds de resten aan van (kelder)muren van voormalige school- en PMS²⁶-gebouwen, uitgebroken voor de uitbreiding van de parking en de bouw van het huidige gemeentehuis in de jaren '90. De uitgebroken kelder (VIII-26/29), baksteenformaat 19x9x6cm, grenst aan de zuidwestelijke korte zijde (VIII-36) van de schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog zie 2.2.1.1). Waar geen 20ste-eeuwse verstoring aanwezig is, is het oorspronkelijk bodemprofiel nog goed bewaard (zie 3.2.1.3).

²⁶ Een voorloper van het huidige CLB.

Foto 29: Detail van het centrale gedeelte van Zone VIII, GPL A. Centraal links in het profiel is de schuilkelder te zien. Onderaan rechts is vermoedelijk het restant van een muur aanwezig. Het grootste deel van het vlak is echter ingenomen door de uitgebroken en vervolgens met zavel en betonbrokken opgevulde kelder van de voormalige school- en PMS-gebouwen.

Foto 30: Foto uit 1963 van de voormalige school- en PMS-gebouwen aan de A. De Cockstraat. De gebouwen bevinden zich naast de parking rechts in beeld (bron: Made in Denderland²⁷)

In het noorden is de sleuf aan de noordoostzijde verstoord door een riolering, tegen de rioolsleuf ligt een muur (VIII-2) met steunberen om de ca. 2,75m (VIII-1/7, VIII-10 en VIII-23). De muur is wellicht de zuidwestelijke zijde van een gebouw dat niet terug te vinden is op historische kaarten of foto's. De oriëntatie is iets meer noord-zuid gericht dan de muren uit het midden van de sleuf. De baksteenformaten zijn niet geheel uniform (?/21x8/10x5/7cm). Verder bedekken enkele ophogingslagen een aantal kuilen in de moederbodem. Kuil VIII-19 is een puinkuil die kuil VIII-20 oversnijdt. Deze laatste heeft een gereduceerde, heterogeen donkergrijze, zandlemige vulling en bevat spikkels en brokjes houtskool, baksteen en kalkmortel. Eén fragment lokaal gedraaid grijs aardewerk geeft voorlopig enkel een ruime datering van de 9de tot de 16de eeuw. De donker grijzig bruine, zandlemige vulling van kuil VIII-18 doet vermoeden dat deze ook in die ruime tijdsperiode te dateren is.

²⁷<https://madeindenderland.be/mediabank/detail/8358ab06-6c4b-d108-6d76-ee6db173ae15/media/23ef2fb9-55e0-40f1-6052-066b89de0471?mode=detail&view=horizontal&q=denderleeuw%20dorp&rows=1&page=86>

Foto 31: Detail van het noordwestelijke gedeelte van Zone VIII, GPL A. Links is muur VIII-2 zichtbaar alsook één steunbeer (VIII-10). Steunbeer VIII-1/7 is op dit beeld reeds uitgebroken maar bevond zich bovenaan op de foto t.h.v. de aldaar gegraven leidingsleuf. Steunbeer VIII-23 is enkel in het profiel zichtbaar dat te situeren is aan de rand van de werkput in de voorgrond van de foto.

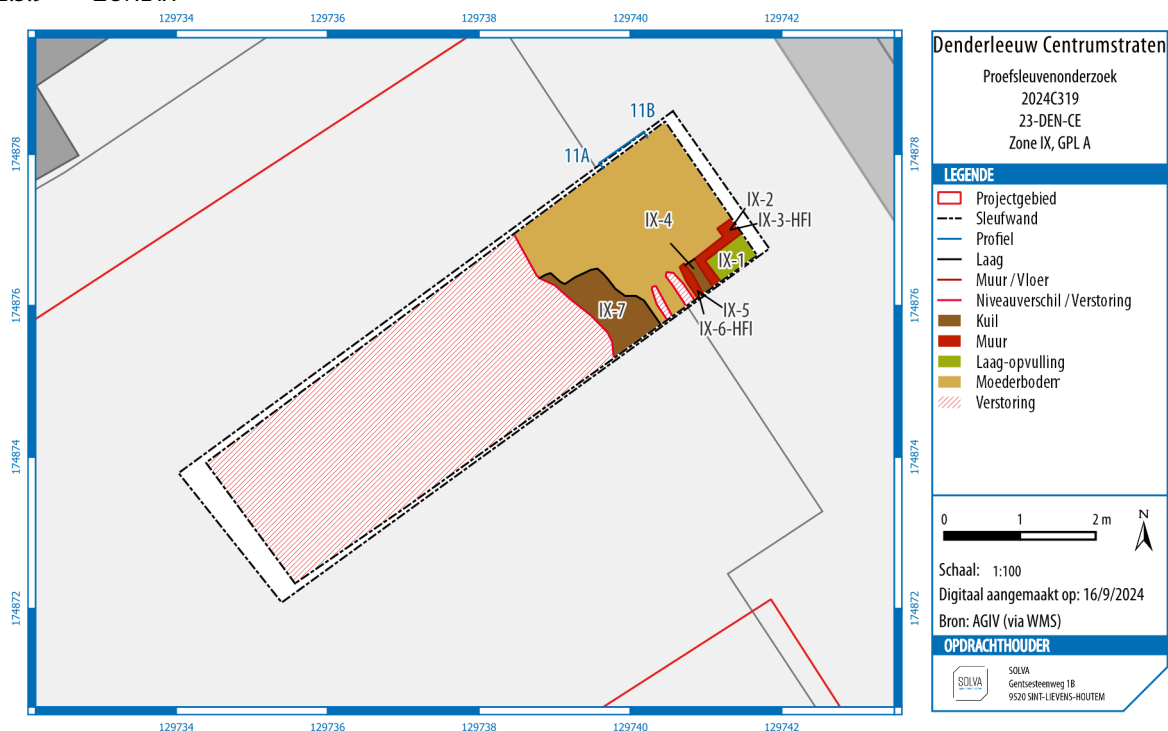

Foto 32: Detail van het noordwestelijke gedeelte van Zone VIII, GPL B. In de moederbodem zijn verschillende kuilen aanwezig.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
110	VIII--4--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom			1 individu. Gedraaide standvoet vertikaal oor. Type vooraadkom. Alleen inwendig glazuur. Of kamerpot	7
110	VIII--4--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Koperhouden loodglazuur	2
110	VIII--4--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / inktflēs				1
110	VIII--4--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / theepot				1
111	VIII--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom				1
111	VIII--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord				1
111	VIII--5--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	glazuur	koperhouden loodglazuur		1
112	VIII--9--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd			Fragment oor	1
113	VIII--20--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd			Aanzet oor of steel?	1
160	VIII--39--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1
160	VIII--39--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	kleidecoratie	sliblijndecoratie		1
160	VIII--39--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes				1
160	VIII--39--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			1 oorfragment, wellicht horizontaal oor	4
161	VIII--41--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd			mogelijke steelkom	1
162	VIII--48--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord				1

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
163	VIII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd			bandoor	1
163	VIII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	kleidecoratie	sliblijndecoratie (een cirkel langs de rand en golflijn op de vlag)		1
163	VIII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil				1

3.2.3.9 ZONE IX

Figuur 62: Sporenplan van Zone IX, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Deze sleuf toont recente ophogingen en verstoreningen tot minstens 75cm diepte. In deze lagen is er recent materiaal aangetroffen zoals stukken plastic en drinkblikken. Op 75cm diepte worden in het noordoosten van de sleuf sporen en de onverstoorte moederbodem aangetroffen. Elders reikt de verstorening nog dieper en zijn er bijgevolg geen archeologisch relevante sporen meer te verwachten.

Ook de aangetroffen sporen zijn van recente aard. Het gaat om restanten van bebouwing, waaronder een beerput (IX-2, baksteenformaat 24x12x6cm), en een kuil (IX-7) die te associëren zijn met huizen die pas in het laatste kwart van de vorige eeuw zijn afgebroken. Het aardewerk uit de kuil dateert deze in de tweede helft van de 18de tot de 19de eeuw. De eerder vernoemde verstoreningen en ophogingen zijn vermoedelijk met de afbraak te associëren.

Foto 33: Zicht vanuit het zuidwesten op Zone IX, GPL A. Het grootste deel van de sleuf is verstoord. In de noordoostelijke hoek is nog net deel van een vrij recente beerput aanwezig.

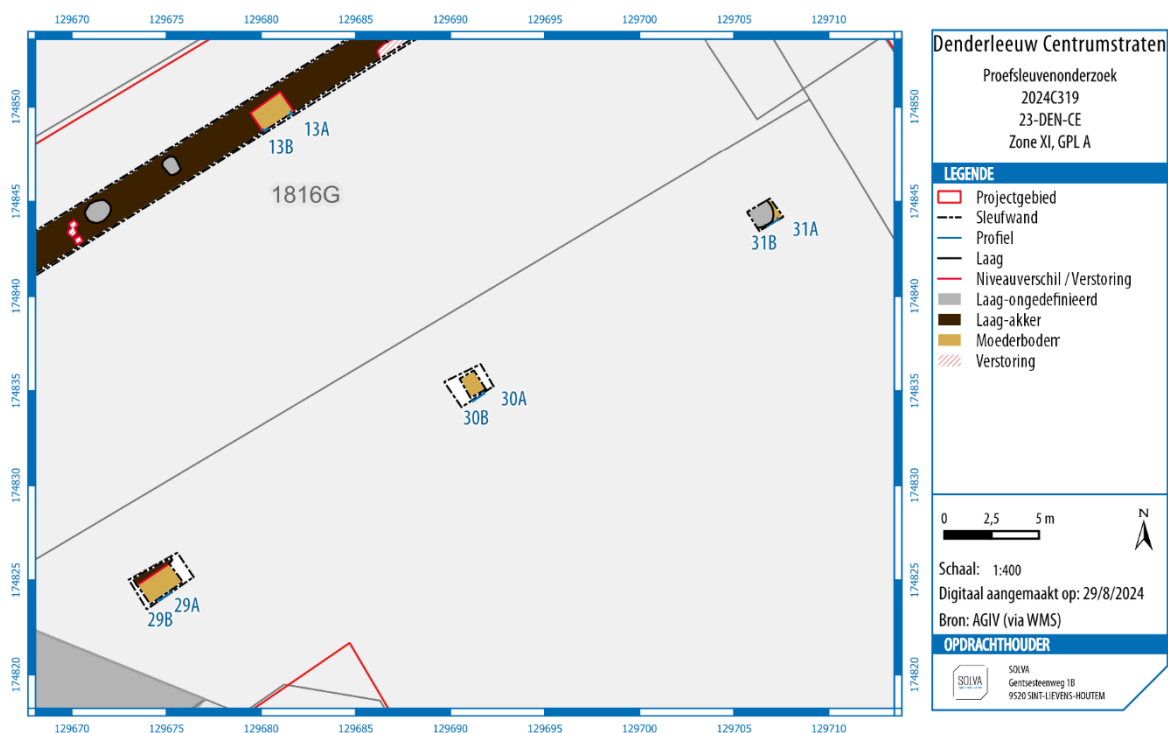
Foto 34: Detail van de beerput (linksboven) en de kuil (IX-7, centraal boven) in de noordoostelijke hoek van Zone IX, GPL A.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
87	IX--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom	beschildering	blauw, inwendig geometrisch uitwendig figuratief huisje		1
88	IX--7--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord				1
89	IX--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Industrieel steengoed / niet gedetermineerd				2
89	IX--8--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	glazuur	uitwendig koperhouden loodglazuur		1

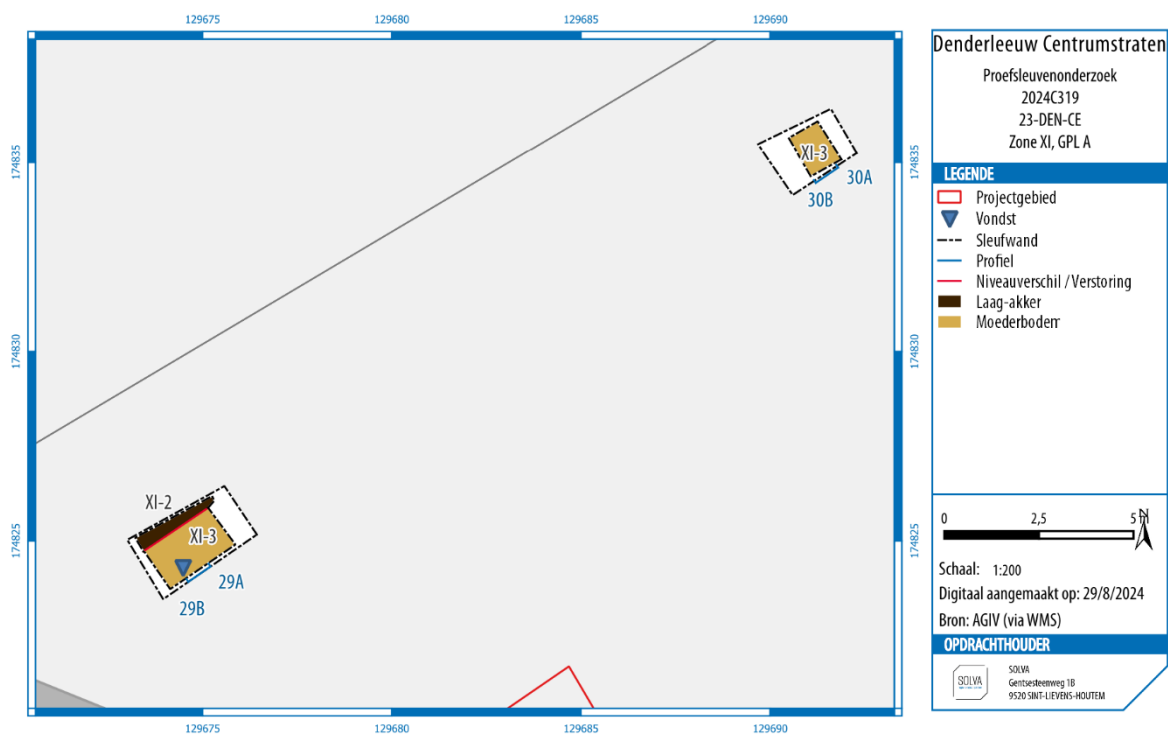
3.2.3.10 ZONE X, XI, XII, XIII, XIV EN XV

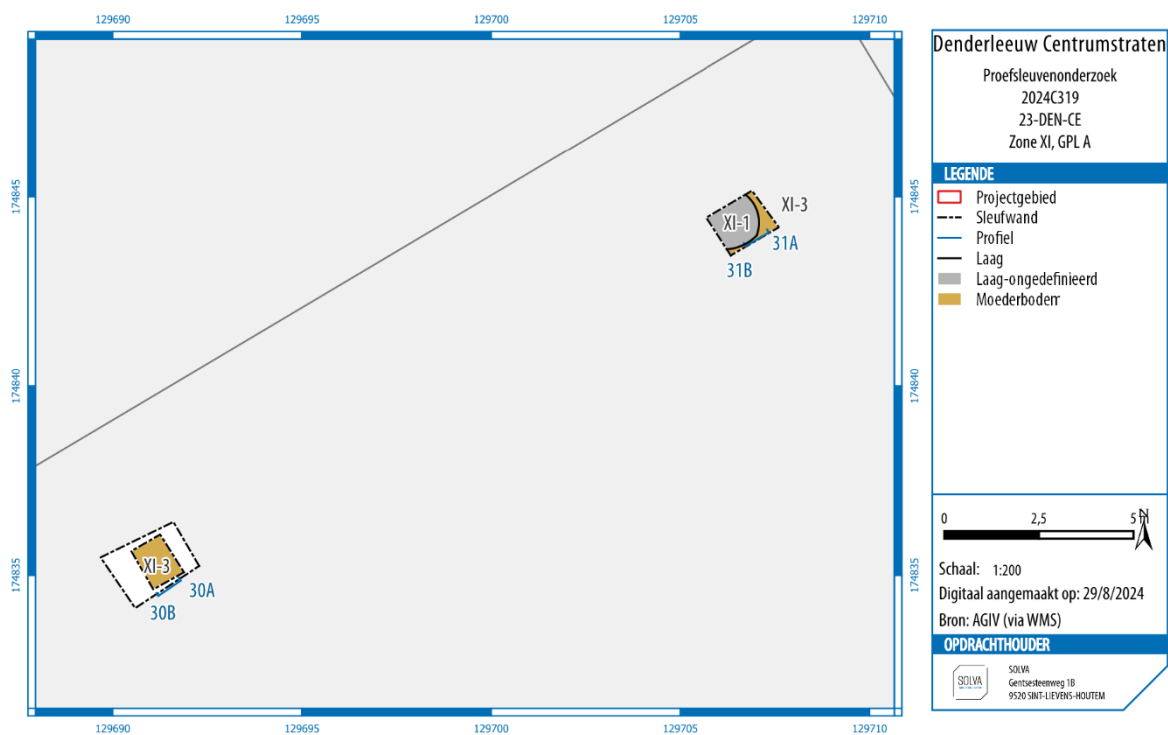
Figuur 63: Sporenplan van Zone X, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

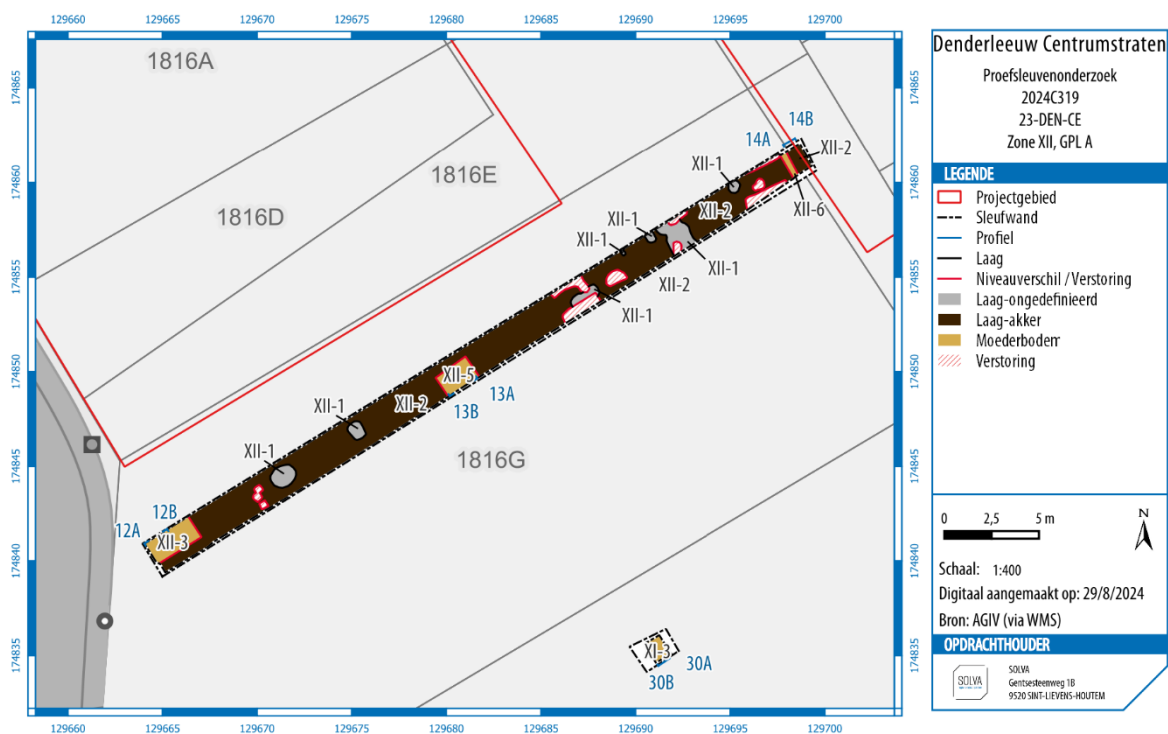
Figuur 64: Sporenplan van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

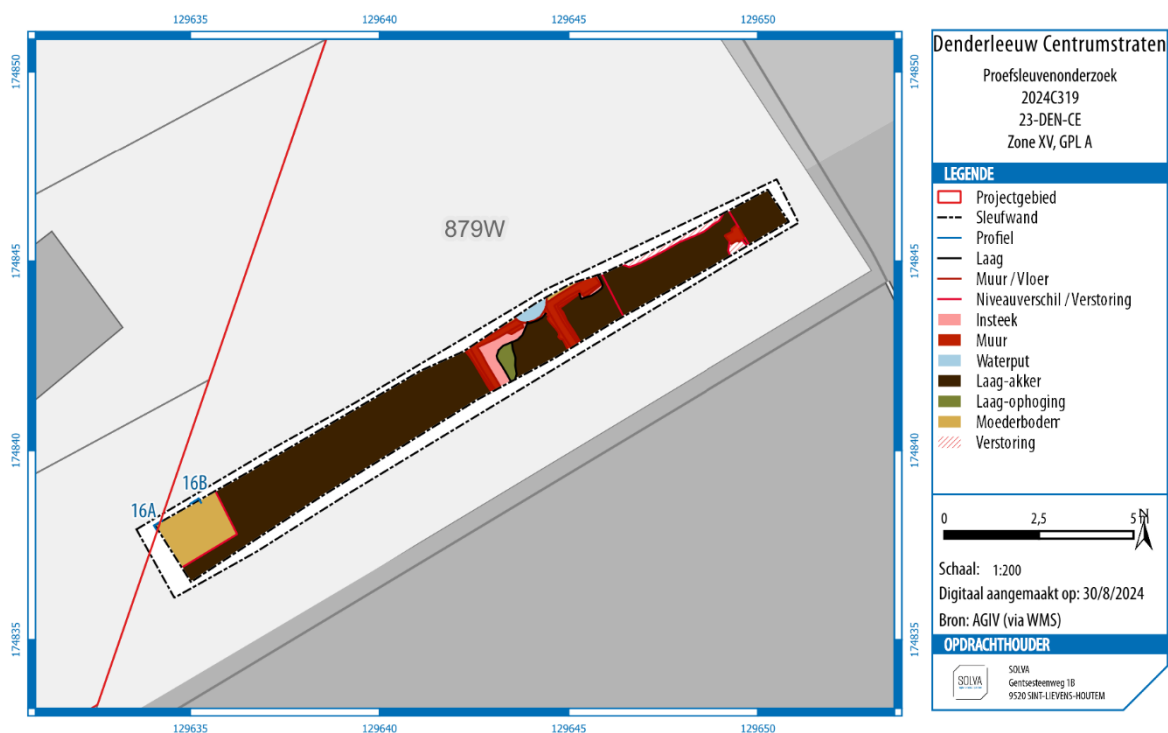
Figuur 65: Sporenplan van zuidwestelijk deel van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

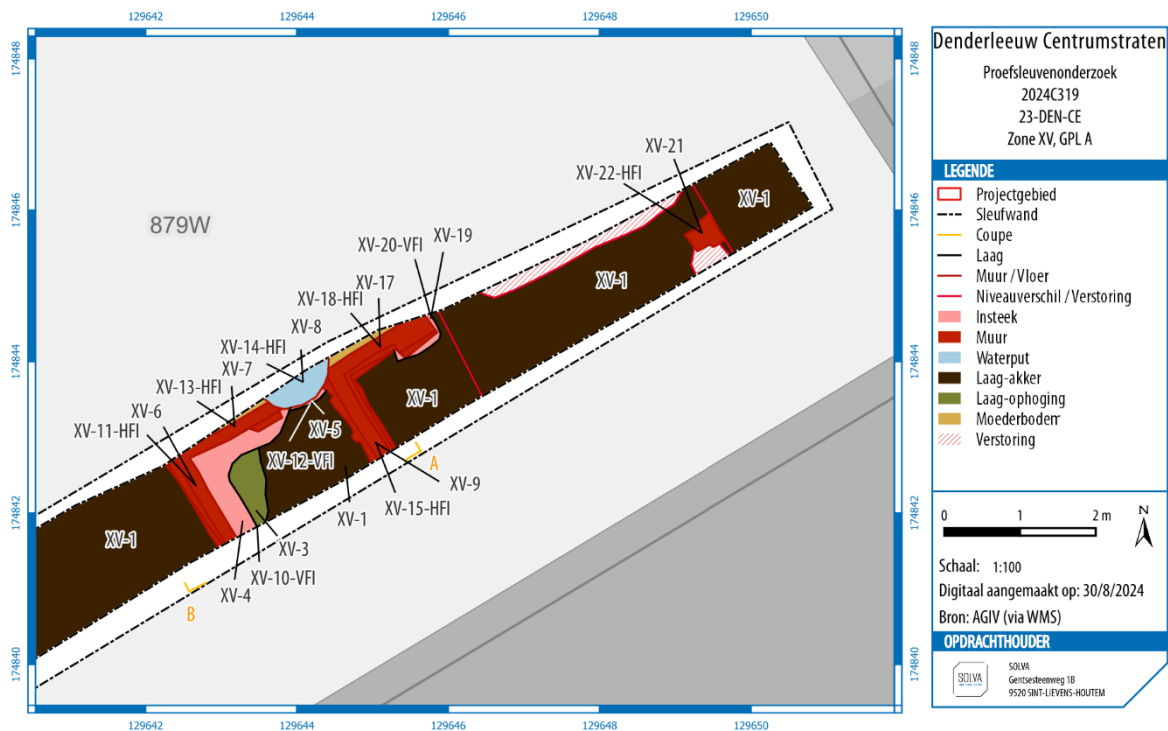
Figuur 66: Sporenplan van noordoostelijk deel van Zone XI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 67: Sporenplan van Zone XII, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 70: Sporenplan van Zone XV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 71: Detail van het sporenplan van Zone XV, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

De zones X, XI, XII, XIII, XIV en XV zijn er geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Dit omdat het aangelegde vlak, op de maximale diepte van de geplande werken, het archeologisch relevante niveau niet heeft bereikt (zie 3.2.1.4 en 3.2.2.4). Zoals vermeld (zie 3.1.2.7) zijn in Zone X en XI daarom ook enkel profielputten aangelegd.

In Zone X is enkel een recente kuil aangetroffen (X-4) op ca. 1,3m diepte.

In Zone XI zijn geen sporen aangetroffen. De in het vlak geregistreerde XI-1, XI-2 en XI-3 zijn respectievelijk: een lokale verdieping van de laag X-1 (vermoedelijk ten gevolge van een uitgraving van een boom of struik. De laag XI-1 is dezelfde als of vergelijkbaar met XII-1 in Zone XII, zie 3.2.1.4), de Apb horizont en de moederbodem.

In Zone XII zijn opnieuw enkel recente verstoringen, de uitgravingen van wellicht bomen of struiken (XII-1), de Apb horizont (XII-2) en onverstoorde moederbodem (XII-3 t.e.m. XII-6).

Ook in Zone XIII zijn recente verstoringen, uitgravingen van wellicht bomen of struiken (XIII-2), twee ploeglagen (XIII-1 en XIII-3) en de onverstoorde moederbodem (XIII-4 en XIII-5) aangetroffen. Verder is nog een recente fundering in kruisverband met twee verstekken en een tienlagenmaat van 68cm geregistreerd (XIII-6, baksteenformaat 21/22x9/10x6-7cm). Het is afkomstig van een gebouw dat ten vroegste op het einde van de 19de eeuw is opgericht gezien het niet staat aangegeven op de historische kaarten uit het midden van de 19de eeuw (zie 2.2.3). Het is afgebroken net voor de aanleg van het huidige parkeerterrein (vóór 1971, zie 2.2.3.6).

Foto 35: Zicht op de recente fundering (XIII-6) die in het midden van Zone XIII, GPL A is aangetroffen.

In Zone XIV zijn de uitgravingen van wellicht bomen of struiken opnieuw vastgesteld (XIV-2), alsook twee ploeglagen (XIV-1 en XIV-3) en de onverstoorde moederbodem (XIV-4 en XIV-5). Er werd een mogelijk paalspoor geregistreerd en gecoupeerd (XIV-6) maar na coupering wordt het eerder als een verzameling bioturbatie geïnterpreteerd.

In Zone XV ten slotte zijn tal van sporen aangetroffen, maar met een recente datering. Het gaat om de restanten van een woning die in 2012 is afgebroken. Onder het wegdek zit een ploeglaag (XV-1) tot 1m diep, in het westen en in het oosten zijn er lokale concentraties van brokken baksteen. Er zijn ook verschillende muren van een gebouw aangetroffen (XV-6, XV-7, XV-9 en XV-17). De muren zijn van baksteen (21x9x6cm) gemetseld met kalkmortel. Ze zijn 15 tot 20cm breed en hun fundering is gebouwd met twee verstekken. De insteek van de muren (XV-4 en XV-19) is door de ploeglaag gegraven en is gevuld met gelig bruine zandleem. De muren zijn gebouwd tegen een waterput gemaakt van gewapend beton (XV-8).

Foto 36: Detail van enkele muren en de betonnen waterput in Zone XV, GPL A.

Hoewel er in deze sleuven geen archeologisch relevante sporen zijn aangetroffen vanwege de beperkte diepte van het aangelegde vlak, kan vermoed worden dat deze op een dieper niveau wel aanwezig zijn. Dit blijkt niet alleen uit het goed bewaarde bodemprofiel (zie 3.2.1.4 en 3.2.2.4) maar ook uit het aantreffen van verschillende fragmenten aardewerk, die bijvoorbeeld door het ploegen of door bioturbatie in bovenliggende horizonten zijn terecht gekomen. Zo zijn in Zone XI handgevormde, met chamotte verschaalde, grofwandige en geëffende bodemfragmenten van een pot, uit de metaaltijden aangetroffen. In Zone XII is naast een gelijkaardig fragment uit de metaaltijden ook een fragment zeepwaar in *terra nigra* met een Romeinse datering (54-150 n.Chr.) ontdekt. In Zone XIII zijn ten slotte opnieuw gelijkaardige fragmenten uit de metaaltijden en een fragment van een kogelpot in lokaal, handgevormd, sterk glauconiethoudend grijs aardewerk bovengekomen (type LIC²⁸, te dateren van de 9de tot het midden van de 12de eeuw).

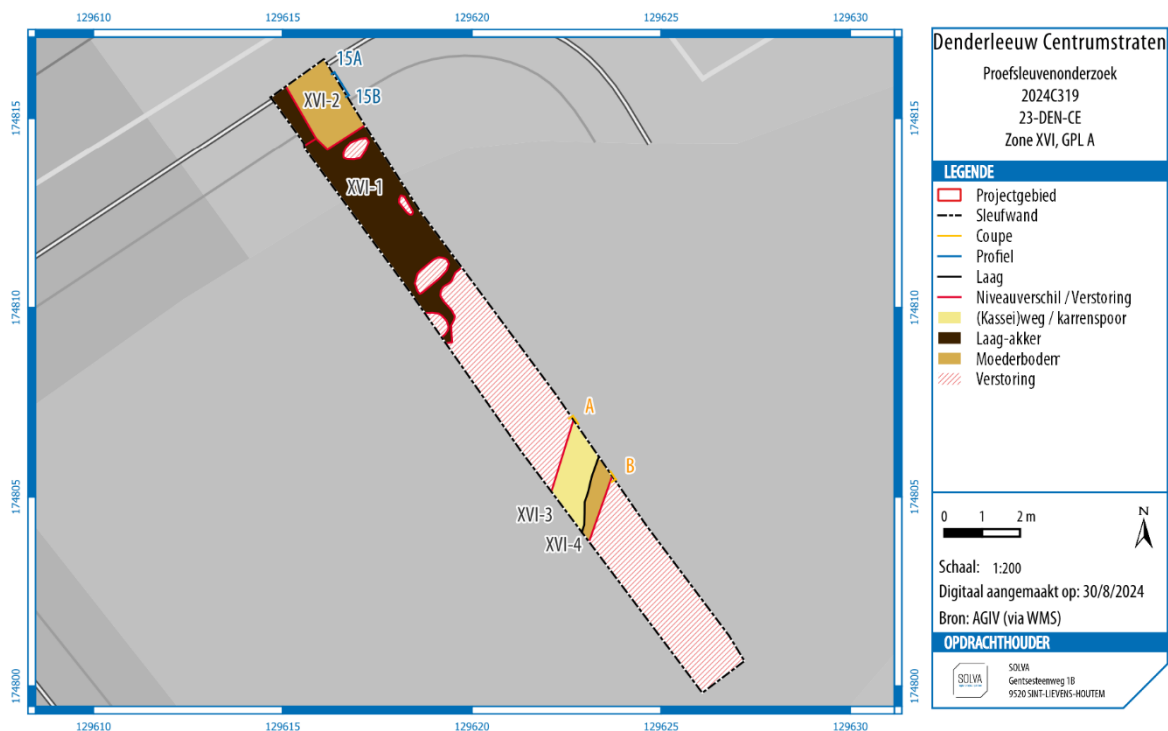
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
136	X--4--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	glazuur	uitwendig koperhoudend loodglazuur		1
137	X--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot				1
135	XI--2--	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Geëffend onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd			bodemfragment	4

²⁸ De Groote 2008, 197.

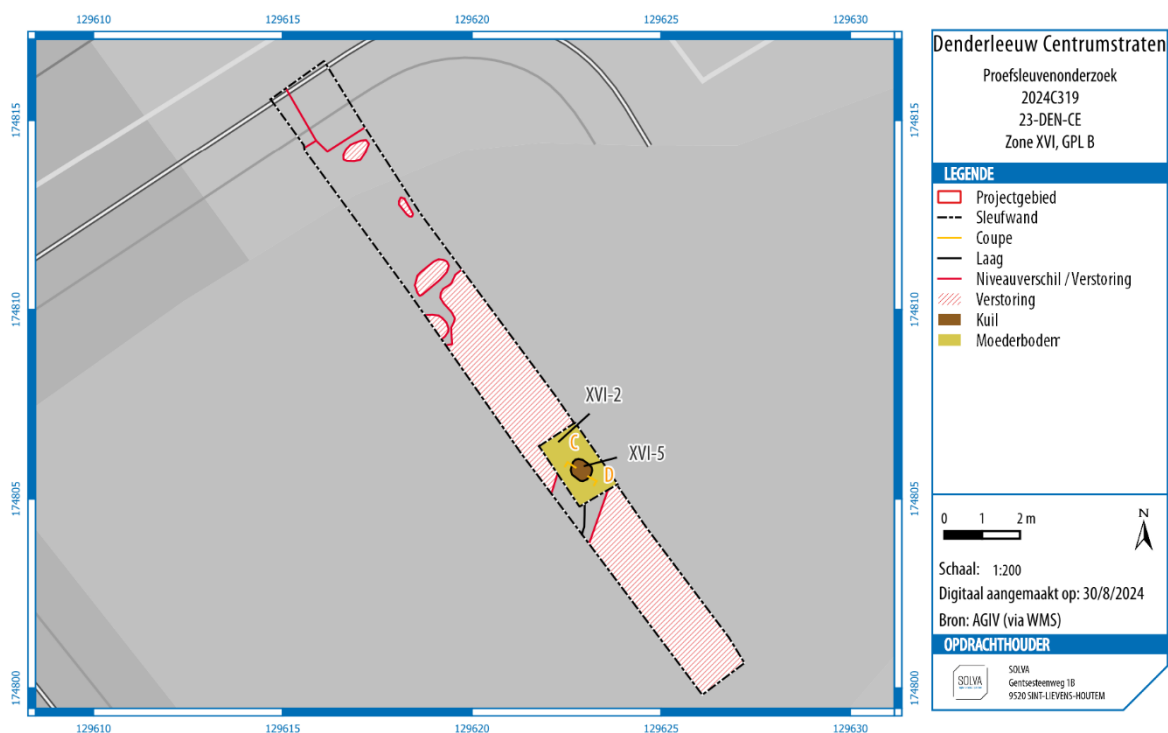
Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
90	XII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil			1 individu	6
90	XII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				3
90	XII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom	beschildering	inwendig en uitwendig floraal geel met groene bloemen, op de bodem staat en merkje van 4 groene stippen en cijfer 1		2
90	XII--LV--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Niet gedetermineerd / theepot			1 individu, industrieel baksel	6
91	XII--1--	Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Zeepwaar / niet gedetermineerd				1
92	XII--2--	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Geëffend onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd			Wellicht brons- of ijzertijd	1
114	XIII--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				4
115	XIII--2--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd				1
116	XIII--3--	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot			Baksel sterk glauconiet houdend. De Groote 2008, p. 197 type LIC	1
116	XIII--3--	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Geëffend onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd				2

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
118	XIV--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom	combinatie	rood lijntje onder de rand aan de buitenzijde. En vormd in mal (facceteerd)	1 individu	3
93	XV--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd				2
93	XV--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / kom				1
93	XV--1--	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd			stempel onleesbaar	1

3.2.3.11 ZONE XVI

Figuur 72: Sporenplan van Zone XVI, GPL A met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Figuur 73: Sporenplan van Zone XVI, GPL B met weergave van interpretatie op het GRB basisplan.

Deze zone is tot minimum 70cm diep verstoord. In het noordwesten van de sleuf wordt daaronder op GPL A de Apb horizont (XVI-1) aangetroffen. Uit profiel 15AB blijkt dat deze nog tot ca. 1m diepte reikt alvorens de onverstoorde moederbodem wordt aangetroffen. Centraal en in het zuidoostelijke deel van de sleuf reikt de verstoring dieper dan het aangelegde vlak. Dit met uitzondering van een schuine strook van ca. 1,5m breed, waar de verstoring niet tot aan het vlak reikt en er ook geen Apb horizont is aangetroffen.

In plaats daarvan vinden we hier de restanten terug van een weg met karresporen (XVI-3). De karresporen laten zich herkennen aan de donkere slib- en lichtere stuifzandbandjes. De bewaarde breedte van de weg is ca. 1m. Er is geen daterend materiaal in gevonden. Hij is echter ingetekend op alle historische kaarten uit de 19de eeuw (Sentier n°56 op de Atlas der Buurtwegen, Bouchtweg op de Poppkaart). Het is de voorloper van de Bouchtweg, die toen nog rechtdoor naar de Geallieerdenstraat liep (zie 2.2.3), maar nu meer kronkelt rond het plein waarop Zone XVI te situeren is. Op de kaarten uit de 18de eeuw is de Bouchtweg nog afwezig.

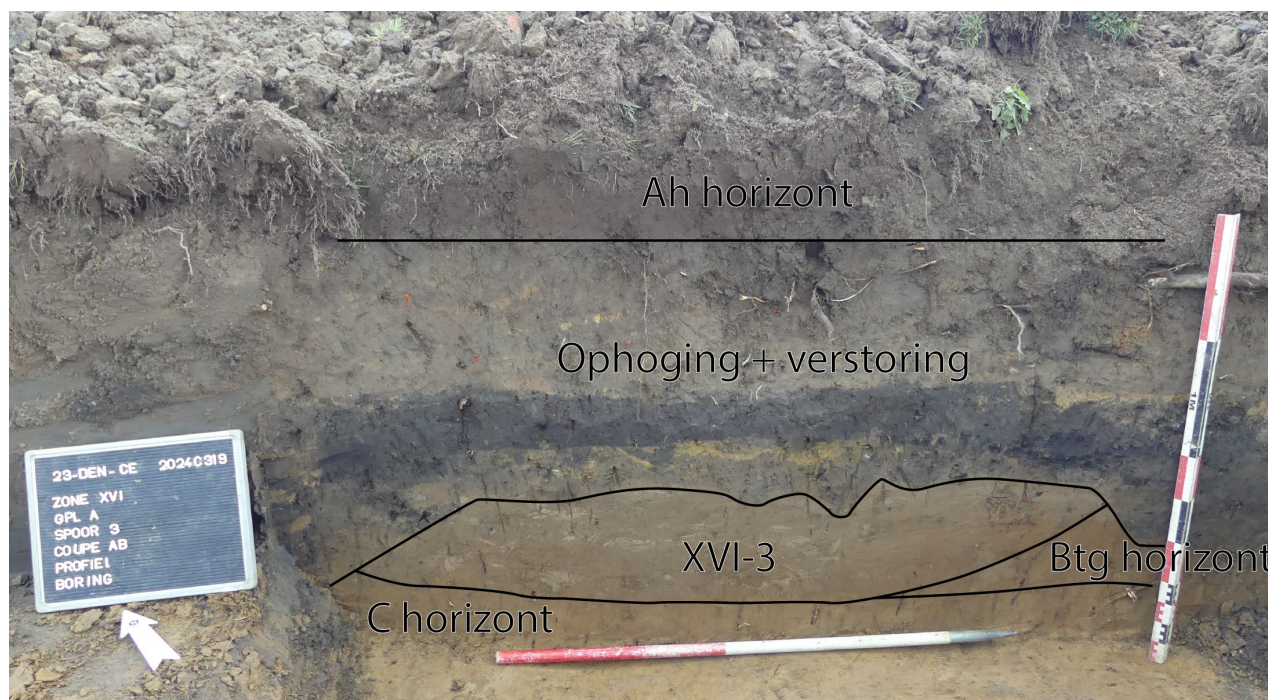

Foto 37: Coupe AB op de weg met karresporen (XVI-3).

Figuur 74: Sporenplan van Zone XVI, GPL A met weergave van interpretatie op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841).

Onder de weg zat er nog een kuil (XVI-5) gevuld met donker bruine zandleem met spikkels en brokjes baksteen. Ook hierin is helaas geen daterend materiaal aangetroffen.

Foto 38: Detail (links) en coupe AB (rechts) op spoor XIV-5.

3.2.3.12 ZONE XVII

Dit is een extra gecreëerde zone ter registratie van Profiel 35AB (zie Foto 8). Dit profiel is geregistreerd in een sleuf die gegraven werd voor het aanleggen van nieuwe nutsleidingen. Ze is vooral van belang voor de evaluatie van de bewaring van het oorspronkelijk bodemprofiel (zie 3.2.1.3). Toch valt er ook een archeologisch relevant spoor in op te merken (XVII-1). Het heeft een homogeen donkergrijze, lemig zandige vulling en bevatte aardewerk dat gedateerd kan worden in de 14de tot 1ste kwart 15de eeuw. Wellicht gaat het om de insnijding van een gracht of een grote kuil. De beperkte afmetingen van de leidingsleuf laten geen verdere interpretatie toe.

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Versiering	Opmerking versiering	Opmerking	Stuks
158	XVII--1--	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vetvanger	kleidecoratie	gele slibversiering	randfragment met gietsneb, verloren gegaan (De Groote & Moens (eds) 2018, Relicta Monografieën 16, p. 149)	1

3.2.4 ASSESSMENT VAN VONDSTEN

Het assessment van de vondsten is terug te vinden in hoofdstuk 3.2.3. Per zone is hierbij een tabel terug te vinden met een beschrijving van de gerecupereerde vondsten.

Bij het assessment van de vondsten werd per spoor en per materiaalcategorie een kwantificatie gemaakt van het aantal stuks. Bij het aardewerk (n=408) gebeurde een identificatie en een telling van de technische groepen en hierbinnen een identificatie en een telling van de vormtypes. Over het algemeen is het aardewerk zeer goed tot goed bewaard.

Een tabel met de vondsten van alle zones samen is ook terug te vinden in de lijsten in bijlage 2.

3.2.5 EEN ASSESSMENT VAN DE STALEN

Inv. Nr.	Spoor	Materiaal	Opmerking	Zakken
40	II--33--	Staalname / Houtskool	14C datering	1
41	II--34--	Staalname / Houtskool	14C datering	1
42	II--38--	Staalname / Houtskool	14C datering	1
43	II--39--	Staalname / Houtskool	14C datering	1
44	II--50--	Staalname / Houtskool	14C datering	1
120	VIII--18--	Staalname / Houtskool	14C datering	1

Deze tabel geeft een overzicht van de staalnames. Deze zijn momenteel nog niet verder onderzocht, maar kunnen in een later stadium nog aangewend worden voor verder onderzoek.

3.2.6 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle data, gegenereerd in het kader van dit eindverslag, zijn door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server. Deze server realiseert dagelijks een “in-huis” back-up en wordt *off-site* gekopieerd. Alle data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank en raadpleegbaar. De vondsten zijn gewassen en gedroogd en conform de regels van de Code van Goede Praktijk v4.0 bewaard in het Onroerend Erfgoeddepot van **SOLVA**. De stalen zijn eveneens conform de regels van de Code van Goede Praktijk v4.0 bewaard in het Onroerend Erfgoeddepot van **SOLVA**.

3.2.7 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Er zijn ter hoogte van het projectgebied geen sporen teruggevonden die ouder zijn dan de volle middeleeuwen. Desalniettemin zijn er enkele vondsten uit de metaaltijden en de Romeinse periode die wijzen op menselijke activiteiten in die periode in (de buurt van) het projectgebied. In een kuil in Zone II is aardewerk uit de 2de helft van de 8ste tot de 9de eeuw gerecupereerd. Wellicht zijn de vondsten residueel. Ze tonen echter opnieuw aan dat er hier ook in de vroege middeleeuwen menselijke activiteit was.

Vanaf de volle middeleeuwen zien we onmiskenbaar sporen verschijnen op het dorpsplein voor de kerk. In de zones V en VI zijn verschillende paalsporen, kuilen, grachten en greppels uit deze periode aan te duiden. De functie van deze sporen is voornamelijk onduidelijk.

Sporen uit de late middeleeuwen zijn in het dorpscentrum aanwezig. Het gaat om paalsporen, (extractie)kuilen, greppels en grachten, de oorspronkelijke akkerlaag en sporen/lagen waarvan de functie voornamelijk onduidelijk is door een gebrek aan context.

Onder elke huidige weg zijn restanten van oudere voorlopers aangetroffen. Een knuppelweg in het straatje langs de pastorie en elders karrensporen, al dan niet met een langsgreppel. De knuppelweg is vermoedelijk in de 18de eeuw te dateren, het valt niet uit te sluiten dat hieronder nog een ouder wegniveau aanwezig is. De datering van de karrensporen in Zone V langs het dorpsplein is voorlopig ongekend, in Zone VIII onder de A. De Cockstraat dateren de oudste vondsten uit de 16de-17de eeuw en die van Zone III onder de Moreelstraat dateren uit de 17de-18de eeuw. Het valt echter te verwachten, gezien de talrijke sporen uit die periode, dat deze wegen ook al in de late middeleeuwen of zelfs eerder in gebruik waren.

Na de late middeleeuwen zien we een continuatie van de bewoning in het dorpscentrum. Er worden huizen gebouwd met bakstenen muren en kelders. Deze zijn te situeren langs de huidige wegenissen, onder de parking voor het gemeentehuis en voor een stuk ook nog op het dorpsplein en het pleintje voor het huidige café De Vrede. Ook vinden we talrijke (extractie)kuilen, afvalkuilen, greppels, ophogingslagen, akkerlagen terug. Uit de Tweede Wereldoorlog dateert een schuilbunker. Het projectgebied ten noorden van de bewoning langs de A. De Cockstraat en ten westen van die van de Guido Gezellestraat lijkt echter tot het einde van de 19de of de 20ste eeuw quasi enkel gebruikt te zijn als landbouwgebied.

Ten noorden en zuiden van de kerk, respectievelijk zones II en III, zijn restanten teruggevonden van vroegere kerkhofmuren. Er zijn echter nergens duidelijke graven aangetroffen. Ter hoogte van het dorpsplein voor de kerk zijn deze vermoedelijk voor een groot stuk verdwenen bij de afgraving van het dorpsplein in de 20ste eeuw. Een vergelijking met de opgravingen in de Sint-Amanduskerk doet vermoeden dat er enkel nog uitzonderlijk diep aangelegde graven te verwachten zijn. Ten zuiden van de kerk bevindt het projectgebied zich vermoedelijk grotendeels buiten het kerkhof. Het is vooral ten noorden van de kerk dat er nog restanten van het oorspronkelijke kerkhof te verwachten zijn. In Zone II is de rand van het kerkhof reeds aangesneden. Van hier tot net voor de omgeving van de doopkapel lijkt het terrein ook niet of minder afgegraven te zijn in de 20ste eeuw, wat een betere bewaring van het oorspronkelijke kerkhof impliceert.

Tot slot dient nog vermeld te worden dat er vermoedelijk restanten aangetroffen zijn van een klokoven, op het dorpsplein net voor de kerk. Het is vooralsnog echter niet duidelijk in welke periode deze dient gedateerd te worden.

3.2.8 CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES

Uit het historisch en cartografisch onderzoek valt af te leiden dat er op de oeverwal langs de Dender al lang bewoning moet zijn geweest. De oudste vermelding dateert uit 1146 maar het is duidelijk dat er daarvoor ook al bewoning was. Dit wordt bevestigd met het proefsleuvenonderzoek. De oudste duidelijke sporen zijn inderdaad in de volle middeleeuwen te dateren, maar er zijn aanwijzingen voor oudere sporen in de directe omgeving.

Ook de stelselmatige uitbreiding van het stadswefsel, met een oudste kern rond de kerk, de Guido Gezellestraat en de A. De Cockstraat wordt bevestigd in het proefsleuvenonderzoek. Onder de parking voor het gemeentehuis en het pleintje voor het café De Vrede zijn tussen de latere bewoningsrestanten nog sporen uit de late middeleeuwen aangetroffen. Verder weg van het dorpsplein en de bewoning langs beide straten zien we echter een landbouwgebied dat pas op het einde van de 19de of de 20ste eeuw mee in het stadswefsel is opgenomen.

Uit het proefsleuvenonderzoek blijkt wel dat er, vooral net in deze minder bebouwde zone, op een dieper niveau nog sporen uit de metaaltijden en Romeinse periode te verwachten zijn. Het is onwaarschijnlijk dat er gesproken kan worden van continue bewoning sinds de metaaltijden. Het toont wel aan dat deze locatie reeds van oudsher een aantrekkelijke woonplaats was voor de mens.

3.2.9 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

3.2.9.1 EEN GEMOTIVEERDE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

Enerzijds is de verwachte archeologische waarde binnen het gabarit van de geplande werken **ten noorden van de historische bewoning langs de A. De Cockstraat en ten westen van die van de Guido Gezellestraat** eerder laag. Het archeologisch relevante niveau (zie 3.2.1 en 3.2.2) bevindt zich immers voor het grootste deel van deze zone onder het niveau van de geplande werken (incl. buffer van 30 cm). Binnen het gabarit van de geplande werken zijn daarentegen voornamelijk recente bewoningssporen en dikke, historische akkerlagen aangetroffen. Een uitzondering is het deels bewaarde wegtracé van de Bouchtstraat, die vroeger in het midden niet kronkelde maar rechtdoor liep naar de Geallieerdenstraat. Onder dat wegtracé werd ook nog een kuil aangetroffen. Dit zijn hier echter de enige archeologisch relevante sporen die zijn aangetroffen. Enkele verploegde vondsten uit de metaaltijden en de Romeinse periode doen vermoeden dat er op een dieper niveau, buiten de impact van de geplande werken, wel nog archeologisch waardevolle resten aanwezig zijn.

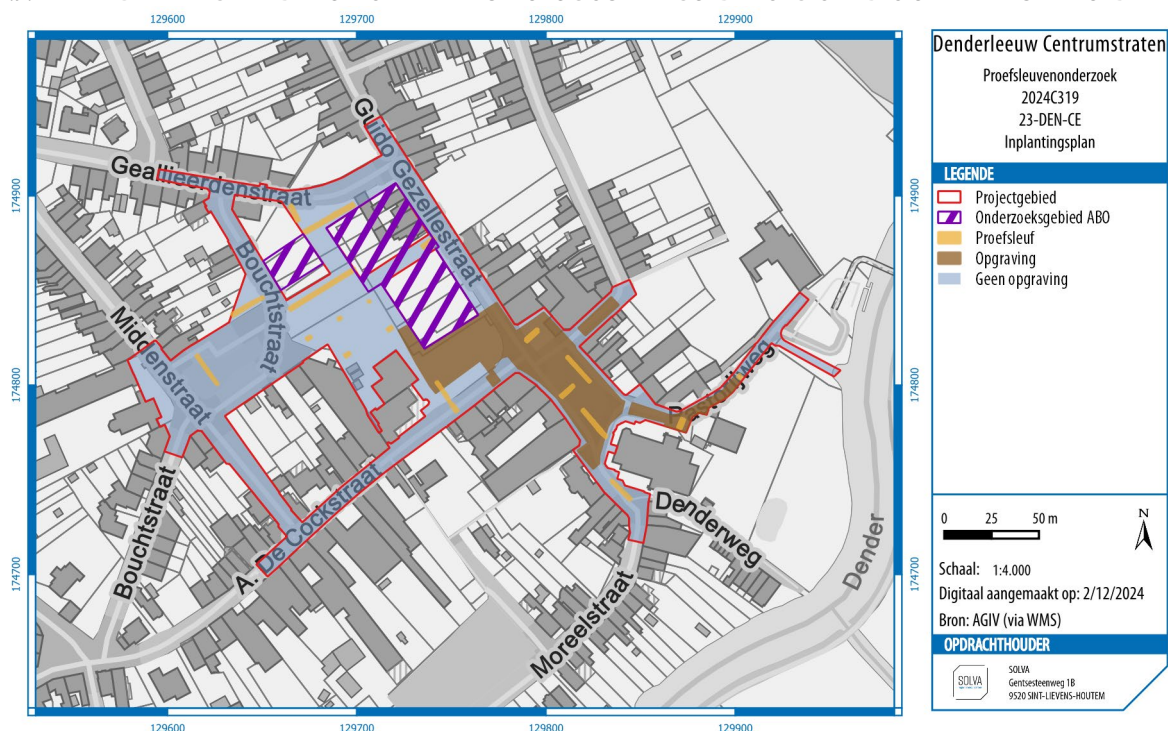
Anderzijds is de verwachte archeologische waarde van **de historische wegenissen vanuit de historische dorpskern, de bewoning erlangs en de historische dorpskern zelf**, m.a.w. de rest van het projectgebied,

zeer hoog. Op het dorpsplein voor de kerk zijn er onmiskenbaar nederzettingssporen vanaf de volle middeleeuwen aanwezig zoals paalsporen, kuilen en grachten en greppels. In de late middeleeuwen neemt het aantal sporen toe en zien we ook met zekerheid sporen op het pleintje voor café De Vrede en langs de A. De Cockstraat en de Guido Gezellestraat. Ongetwijfeld zijn deze straten op dat moment al in gebruik als verkeersassen, maar er zijn vooralsnog geen dateerbare vondsten aangetroffen uit die periode om dit te bevestigen. De oudste vondsten uit de vroegere wegtracés dateren vooralsnog uit de 16de-17de eeuw. Vanaf deze periode zien we ook een verdere toename van het aantal sporen. Enkele bijzondere structuren zijn de restanten van een klokoven (voorlopig niet gedateerd), de vroegere kerkhofmuur en een schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn er resten aangetroffen van bakstenen muren en kelders langs de historische wegen, onder het pleintje voor het café De Vrede en onder het dorpsplein.

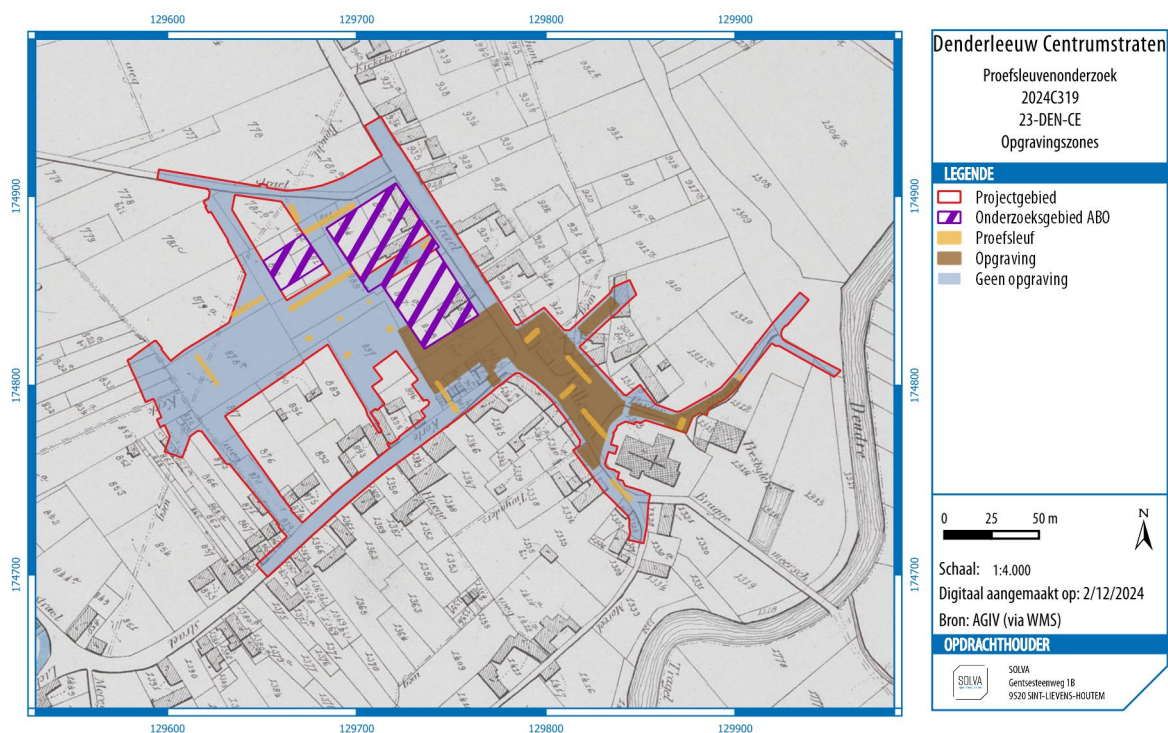
Hier dient nog aan toegevoegd worden dat vooral langs en onder de historische wegenissen, maar ook hier en daar onder de open ruimtes, het oorspronkelijk archeologisch erfgoed op veel plaatsen reeds verstoord is door nutsleidingen. Sommige hiervan zijn nog maar zeer recentelijk geplaatst, gelijktijdig met de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek.

Verder onderzoek van de bedreigde archeologisch waardevolle resten biedt een grote potentiële kenniswinst over het ontstaan en de vroegste geschiedenis van Denderleeuw en andere dorpen langs de oevers van de Dender. Onze kennis hierover is thans immers beperkt en de toename ervan is bijna volledig afhankelijk van archeologische bronnen. Ook voor de latere perioden zijn de archeologische resten een bron van informatie die vaak niet in de historische data is terug te vinden. De potentiële kenniswinst bij verder onderzoek door middel van een opgraving weegt dan ook op tegen de kosten ervan.

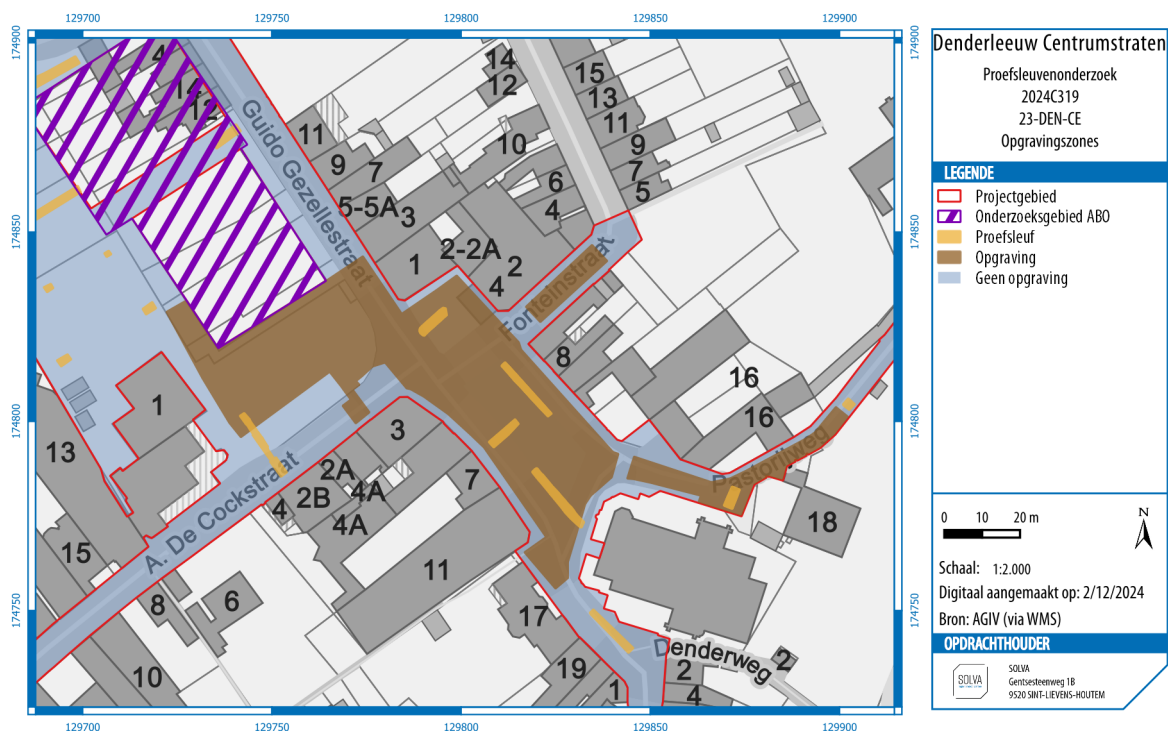
3.2.9.2 AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Figuur 75: Aanduiding van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op de GRB-basiskaart.

Figuur 76: Aanduiding van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op de Poppkaart (1842-1879).

Figuur 77: Detail van de zones waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt binnen het gabarit van de geplande werken op een uitsnede van het KLIP.

Op bovenstaande kaarten staan de zones aangeduid waar archeologisch waardevol erfgoed verwacht wordt **binnen het gabarit van de geplande werken**, zoals samengevat in 3.2.9.1. Voor dit deel van het projectgebied wordt verder vervolgonderzoek a.d.h.v. een opgraving noodzakelijk geacht (zie het Programma van Maatregelen). Hierbij dient opgemerkt te worden dat t.h.v. Zone IX wellicht archeologisch erfgoed te verwachten valt (historische bewoning langs de Guido Gezellestraat) maar dat dit niet mee wordt

opgenomen in de op te graven zone. Dit gebied is namelijk thans nog niet in eigendom van de gemeente en zal in de toekomst onderzocht worden door ABO i.h.k.v. de archeologienota 'Guido Gezellestraat 12-16 te Denderleeuw'²⁹. Het onderzoeksgebied van ABO is in arcering aangeduid zodat de overlapping met het projectgebied van deze nota zichtbaar is.

Verschillende stukken van het projectgebied zijn niet opgenomen in de zones met waardevol archeologisch erfgoed omdat het erfgoed dat er oorspronkelijk eventueel aanwezig was, reeds verwijderd is bij de aanleg van nutsleidingen. Om die reden zullen delen van de Fonteinstraat, waar anders (post)middeleeuwse bewoningssporen te verwachten zijn, niet verder onderzocht worden. Ook onder de meeste voetpaden en langs de westelijke en zuidelijke rand van de Sint-Amanduskerk zijn geen sporen meer te verwachten. In de Moreelstraat zullen eventuele archeologische resten door de vele leidingen slechts fragmentarisch en verspreid bewaard zijn, los van de ruimere context. Verder onderzoek hiervan zal dan ook slechts voor een verwaarloosbare kennistoename zorgen bovenop de resultaten van Zone III uit het proefsleuvenonderzoek³⁰.

Het valt op dat een groot deel van de historische wegenissen vanuit de dorpskern (de A. De Cockstraat, Guido Gezellestraat, Moreelstraat en Pastorijweg) niet zijn opgenomen binnen de afbakening van de opgraving. Dit omdat de kennistoename over de ontstaansgeschiedenis van de weg bij het opgraven van de volledige lengte van de wegenis weinig of niet verschilt van die bij de opgraving van slechts een klein deel van de wegen

Ten slotte is een grote zone langs de A. De Cockstraat en het huidige gemeentehuis niet opgenomen in het vervolgonderzoek omdat hier binnen het gabarit van de werken enkel de schuilbunker uit de Tweede Wereldoorlog³¹ en de uitgebroken kelders van de vroegere school- en PMS-gebouwen³² te verwachten zijn.

²⁹ Holstein 2021

³⁰ Het proefsleuvenonderzoek vond plaats net vóór de aanleg van een groot deel van de nutsleidingen die er thans aanwezig zijn.

³¹ Deze blijft behouden *in situ*.

³² Dit is vastgesteld op basis van de resultaten van Zone VIII, oude (lucht)foto's en observaties tijdens de aanleg van de nieuwe nutsleiding langs het gemeentehuis (wat gelijktijdig met het proefsleuvenonderzoek gebeurde).

3.3 BIJLAGEN

3.3.1 LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN

Zie bijlage 2

3.3.2 TEKENINGENLIJST

Zie bijlage 2

3.3.3 FOTOLIJST

Zie bijlage 2

3.3.4 SPORENLIJST

Zie bijlage 2

3.3.5 VONDSTENLIJST

Zie bijlage 2

3.3.6 STALENLIJST

Zie bijlage 2

4 BIBLIOGRAFIE

4.1 LITERATUUR

BOGEMANS F. & VAN MOLLE M. (2005), *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart, Kaartblad 30/38 Geraardsbergen & Ath (deel)*, Brussel.

CLEMENT C., PEDE R., KILKENBORG S., GUILLAUME V. & CHERETTE B. (2020), Sint-Lievens-Houtem Marktplaats, Archeologische onderzoek, *SOLVA Archeologierapport 195*.

DE MAEYER W., DE GRAEVE A. & VERBEKE E. (2023), *Archeologierapport. Denderleeuw Sint-Amanduskerk, Archeologische opgraving*, niet gepubliceerd.

DE GROOTE K. (2008). Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw), *Relicta Monografieën I*.

DE MAEYER W., DE GREAVE A. & VERBEKE E. (2023), *Denderleeuw Sint-Amanduskerk, Archeologische opgraving*, SOLVA Archeologierapport.

DE TOLLENAERE J., THYS C., VERBEKE E., WILLAERT A. (2017), *Gouden Hoofdstaat (Veurne, West-Vlaanderen), Verslag van resultaten*, Ruben Willaert bvba.

HOLSTEIN C. (2021), Archeologienota. Guido Gezellestraat 12-16 te Denderleeuw, *ABO Archeologische Rapporten 1723*.

NACHTERGAELE K., HERREMANS D. & DE MAEYER W. (2023), Denderleeuw Centrumstraten, Archeologienota – 2023I262, *SOLVA Archeologierapport 277*.

PELSMAEKERS S. (2022), Nota. Guido Gezellestraat 12-16 te Denderleeuw (Deelgebied A), *ABO Archeologische Rapporten 1923*.

PRIÉ A. (2019), Île-de-France, Seine-et-Marne (77), Chenou, Eglise Saint-Supilce et Saint Antoine, *Inrap Centre – Ile-de-France*, p. 80.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

VERDOODT W. (1987), De geschiedenis van een dorpskerk (Sint-Amanduskerk, Denderleeuw), *Het Land Van Aalst Jaargang XXXIX – 1987 - Nummer 4-5*, 255-280.

4.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 24/10/2024

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

<https://geo.onroerendergoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>

<http://cai.onroerendergoed.be/>

<http://www.bunkergordel.be>

<https://madeindenderland.be/>

<https://www.delcampe.net/>

<https://blog.seniorennet.be/>